

ဓမ္မဗျူဟာသာသနမာမကအဖွဲ့
(လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း)

သင်တန်းမှူး

ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင် (မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဇေ)

၏

ဓမ္မဗျူဟာ

အဘိဓမ္မာ(ပထမဆင့်)မှတ်စု

[စိတ်၊ စေတသိက်၊ ပကိန်း]

သာသနာ-၂၅၃၉

ကောဇာ-၁၃၅၇

ခရစ်-၁၉၉၅

သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်အစွမ်း

- ၁။ သိရန်မှန်က၊ မကျန်ရအောင်
လုံးဝစုံလင်၊ အကုန်မြင်
သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော် အစွမ်းတည်း။
- ၂။ သိသည်တရား၊ များအပြား၌
ဟောထားစဖွယ်၊ နည်းသွယ်သွယ်ကို
ခြယ်လှယ်စုံလင်၊ အကုန်မြင်
သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော် အစွမ်းတည်း။
- ၃။ ကျွတ်ထိုက်ကြပေ၊ များဝေနေ၏
ဣန္ဒြေစရိုက်၊ သူ့အကြိုက်ကို
နှိုက်ချွတ်စုံလင်၊ အကုန်မြင်
သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော် အစွမ်းတည်း။
- * ဉာဏ်တော်စွမ်းပကား၊ ဤသုံးပါးကြောင့်
အများဝေနေ၊ ကျွတ်လွတ်စေဖို့
မနေမနား၊ သက်တော်အားဖြင့်
ကြီးမားလေဘိ၊ ရှစ်ဆယ်ပြည့်၍
ပရိနိဗ္ဗာန် စံသည့်တိုင်အောင်၊ သယ်ယူဆောင်
ဘုန်းခေါင် . . . ငါတို့ဘုရားတည်း။

တောင်မြို့ - မဟာဂန္ဓာရုံဆရာတော်ဘုရားကြီး

ဓမ္မဗျူဟာသာသနမာမကအဖွဲ့
 (လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း)
 သင်တန်းမှူး
 ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်(မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဓဇ)

ဓမ္မဗျူဟာ

အဘိဓမ္မာ (ပထမဆင့်) ပွတ်စု

[စိတ်၊ စေတသိက်၊ ပကိဏ်း]

သာသနာ-၂၅၃၉

ကောဇာ-၁၃၅၇

ခရစ်-၁၉၉၅

စာစဉ်(၈)

ဘာသာရေးဆိုင်ရာ စာမူခွင့်ပြုချက်အမှတ် - ၂၁/၉၅ (၃)
 မျက်နှာဖုံး ကြိုတင်ခွင့်ပြုချက်အမှတ် - ၁၆/၉၅ (၅)

ပထမအကြိမ်

၁၉၉၅-ခုနှစ်၊ ဇွန်လ

အုပ်ရေ - ၁၀၀၀

တန်ဖိုး - ()ကျပ်

အတွင်းစာသားကြီးကြပ် - ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင် (မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဓဇ)

မျက်နှာဖုံးနှင့် မွမ်းမံပြင်ဆင် - ဦးဇေယျ(လစ်သိုအတ်-ဖလင်)

ထုတ်ဝေသူ - ဦးအောင်ကြီး(မြို့-၀၉၈၆)
 ရွှေပုရပိုက်စာပေ၊
 ၅/တင့်ဆန်းလမ်း၊ ဂွတ္တလစ်၊ ဗဟန်း၊ ရန်ကုန်မြို့။

မျက်နှာဖုံးနှင့် အတွင်းရိုက် - ဒေါ်ခင်သန်း(မြို့-၀၂၆၇၂)
 ၁၈၊သင်္ဂဟလမ်း၊ ကျောက်မြောင်း၊ တာမွေ၊ ရန်ကုန်

ဖြန့်ချိရာဌာန - ဓမ္မဗျူဟာသာသနာမာမကအဖွဲ့၊
 အမှတ်-၆၊ ကြားတောရလမ်း၊ ဗဟန်း၊ ရန်ကုန်။

မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
*	ကျမ်းပြုဆရာတော် အရှင်အနုရုဒ္ဓါ၏ ရတနတ္ထယပဏာမနှင့် ပဋိညာဉ်	၁
*	ပရမတ္ထတရား ၄-ပါး	၂

၁။ စိတ်ပိုင်း

*	စိတ်အကျဉ်း ၄-မျိုး	၄
*	ခံစားမှု (ဝေဒနာ)အပြား	၅
၁။	ကာမာဝစရစိတ် ၅၄-ပါး	၆
	(က) အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး	၆
	(ခ) အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါး	၉
	(ဂ) ကာမသောဘဏစိတ် ၂၄-ပါး	၁၁
၂။	ရူပါဝစရစိတ် ၁၅-ပါး	၁၂
၃။	အရူပါဝစရစိတ် ၁၂-ပါး	၁၄
၄။	လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါး	၁၆
၅။	ဘောဒကြီး ၆-ဘောဒအားဖြင့် ဝေဖန်ခြင်း	၁၈
၆။	စိတ်ပိုင်းနိဂုံး	၂၀

၂။ စေတသိက်ပိုင်း

*	စေတသိက်အဓိပ္ပာယ်	၂၁
*	စေတသိက် လက္ခဏာ ၄-ပါး	၂၁
၁။	အညဿမာန် စေတသိက် ၁၃-ပါး	
	(က) သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် ၇-ပါး	၂၂
	(ခ) ပကိဏ်းစေတသိက် ၆-ပါး	၂၃

စဉ်

အကြောင်းအရာ

စာမျက်နှာ

၂။	အကုသိုလ်စေတသိက် ၁၄-ပါး	၂၃
၃။	သောဘဏ္ဍာစေတသိက် ၂၅-ပါး	
	(က) သောဘဏ္ဍာသာဓာရဏစေတသိက် ၁၉-ပါး	၂၅
	(ခ) ဝိရတီစေတသိက် ၃-ပါး	၂၇
	(ဂ) အပ္ပမညာစေတသိက် ၂-ပါး	၂၈
	(ဃ) ပညာစေတသိက် ၁-ပါး	၂၈
၄။	သမ္မယောဂနည်း	
	(၁) သမ္ပစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် သမ္မယောဂနည်း ၁-နည်း	၂၉
	(၂) ပကိဏ်းစေတသိက် သမ္မယောဂနည်း ၆-နည်း	၂၉
	(၃) အကုသိုလ်စေတသိက် သမ္မယောဂနည်း ၅-နည်း	၃၁
	(၄) သောဘဏ္ဍာစေတသိက် သမ္မယောဂနည်း ၄-နည်း	၃၃
၅။	သင်္ဂဟနည်း	
	(၁) အကုသိုလ်စိတ် သင်္ဂဟနည်း ၇-နည်း	၃၇
	(၂) အဟိတ်စိတ် သင်္ဂဟနည်း ၄-နည်း	၄၂
	(၃) ကာမသောဘဏ္ဍာစိတ် သင်္ဂဟနည်း ၁၂-နည်း	၄၃
	(၄) မဟဂ္ဂုတ်စိတ် သင်္ဂဟနည်း ၅-နည်း	၄၆
	(၅) လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ် သင်္ဂဟနည်း ၅-နည်း	၄၇
	ဝိသေသက စေတသိက် ၁၀-ပါး	၄၈

၃။ ပကိဏ်းပိုင်

၁။	နာမ်တေပညာသ၊ သင်္ဂဟ ၆-ပါး	၄၉
၂။	(၁) ဝေဒနာသင်္ဂဟ	၅၀
	(၂) ဟေတုသင်္ဂဟ	၅၁
	(၃) ကိစ္စသင်္ဂဟ	၅၄
	(၄) ဒွါရသင်္ဂဟ	၆၀
	(၅) အာရမ္မဏသင်္ဂဟ	၆၄
	(၆) ဝတ္ထုသင်္ဂဟ	၇၃

အဘိဓမ္မာ ပိဋက သမိုင်း

မြတ်စွာဘုရားရှင်၏ ၄၅-ဝါကာလပတ်လုံး ကိုယ်တော်တိုင် ဟောကြားတော်မူခဲ့သော ဗုဒ္ဓဝစန ခေါ် ဘုရားစကားတော်၊ ဘုရားအဆုံးအမများနှင့် ဘုရားရှင်၏ မျက်မှောက် သာဝကကြီးများကိုယ်တိုင် ဆုံးမ ညွှန်ကြားတော်မူခဲ့သည့် တရားဒေသနာတော်များကို ဘုရားရှင်လက်ထက်တော်အခါက ဓမ္မဝိနယဟူ၍သာ ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြပါသည်။ ဤတွင် ရဟန်းတော်များ လိုက်နာရမည့် စည်းမျဉ်းဥပဒေများ၊ ကျင့်ဆောင်ရမည့် ကံများကို ဝိနယဟုခေါ်၍ ကျန်အဆုံးအမများအားလုံးကို ဓမ္မဟု ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓ၏အဆုံးအမ ဓမ္မဝိနယများ မတိမ်ကော မပျောက်ပျက် မချွတ်ယွင်းစေရန် စုစည်းရွတ်ဆိုလာကြသည့် သင်္ဂါယနာတင်ပွဲများ ပေါ်ပေါက်လာသောအခါ ဗုဒ္ဓဝစန (ဘုရားစကား၊ ဘုရားအဆုံးအမ)တို့ကို ပိဋကအားဖြင့် ပိုင်းခြားလာကြပါသည်။ ပိဋကဟူသော ပါဠိစကားမှာ မူရင်းအားဖြင့် “ခြင်း၊ ခြင်းတောင်း”ဟူသော အနက်ကို ဆောင်ယူနေပါသည်။ ထိုမူရင်းအနက်မှ တစ်ဆင့် “မျိုးတူရာ စုစည်း သိုလှောင်ထားသောသဘော၊ အစဉ်အဆက် ဆင်းသက်လာသောသဘော”ဖြင့် ဗုဒ္ဓဝစနတို့ကို ပိဋကဟူသော အသုံးဖြင့် ပိုင်းခြားလာခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ပညာရှင်တို့က ယူဆကြပါသည်။

ဗုဒ္ဓဝစနတို့ကို ပိဋကအားဖြင့် ပိုင်းခြားသောအခါ ဝိနယပိဋက၊ သုတ္တန္တပိဋက၊ အဘိဓမ္မာပိဋကဟူ၍ ပိဋကတ်သုံးပုံအားဖြင့် သုံးမျိုးခွဲခြားထားပါသည်။ ဓမ္မက္ခန္ဓာ-အားဖြင့်မူ ဝိနယပိဋက၌ ၂၁၀၀၀၊ သုတ္တန္တပိဋက၌ ၂၁၀၀၀၊ အဘိဓမ္မာပိဋက၌ ၄၂၀၀၀-ဟူ၍ ဓမ္မက္ခန္ဓာပေါင်း ၈၄၀၀၀-ရှိလေသည်။

ဤတွင် ဝိနယ(ဝိနည်း)ဟူသည် ရဟန်းတော်တို့၏ ကျင့်ဝတ်ဥပဒေ စည်းကမ်းများနှင့် ပတ်သက်ပြီး ပြဋ္ဌာန်းထားသော တရားများဖြစ်၍ သုတ္တန္တ(သုတ္တန်)ဟူသည် လူနတ်ဗြဟ္မာ သတ္တဝါ အကုန်လုံး လိုက်နာကျင့်သုံးရန်

သတ္တဝါများ၏ အာသယာနုသယ စရိုက်များနှင့် သင့်လျော်အောင်၊ သတ္တဝါများ နားလည်အောင် ဟောကြားထားသော တရားများ ဖြစ်လေသည်။ အဘိဓမ္မ (အဘိဓမ္မာ)မှာမူ သတ္တဝါများအပေါ်တွင် မငဲ့ကွက်ဘဲ ဟောသင့်ဟောထိုက်သော သဘောသက်သက်ကိုသာ ဓမ္မသဘာဝကျကျ အကျယ်ချဲ့ပြီး အသေးစိတ် ဟောကြားထားသောတရားဖြစ်သည်။

အဘိဓမ္မာဟု အမည်ရပုံ

“ဝိနယ(ဝိနည်း)ကိုလည်းကောင်း၊ ဓမ္မ (သုတ္တန် + အဘိဓမ္မာ)ကိုလည်းကောင်း ဟောခဲ့ ပညတ်ခဲ့ပြီ။ ထို ဓမ္မဝိနယသည် ငါဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံခဲ့လျှင် သင်တို့၏ ဆရာဘုရားဖြစ်မည်”ဟု မြတ်စွာဘုရား၏ မိန့်တော်မူချက်အရ ဓမ္မနှစ်မျိုးရှိသည့်အနက် အဘိဓမ္မာသည် သုတ္တန္တဓမ္မ သာလွန်ထူးခြားသည့် ဓမ္မဖြစ်သောကြောင့် အဘိဓမ္မ (ဓမ္မထူး- ဓမ္မလွန်)ဟု ခေါ်လေသည်။

သာလွန်ထူးခြားပုံ

သုတ္တန္တဓမ္မ(သုတ္တန်)၌ “ကုသိုလ်တရားကို များများပြုရမယ်၊ အကုသိုလ်တရားတွေကို ရှောင်ကြဉ်ရမယ်၊ မဖြစ်သေးသော ကုသိုလ်တရားများ ဖြစ်စွန်းအောင်- ဖြစ်ပြီး ကုသိုလ်တရားများ တည်တံ့အောင် ပြုလုပ်ရမယ်”သည်ဖြင့် ကုသိုလ်-အကုသိုလ်အမည်မျှကိုသာ အကျဉ်း ဟောတော်မူပြီး ‘ကုသိုလ်-အကုသိုလ်ဆိုတာ မည်ကဲ့သို့သောအရာ၊ မည်မျှများပြား အပြား၊ ဘယ်’ဆိုသည်များကို အသေးစိတ် ဟောတော်မမူချေ။

အဘိဓမ္မ(အဘိဓမ္မာ)၌မူ “အကုသိုလ်ရှောင်-ကုသိုလ်ဆောင်” စသည်များကို ညွှန်ကြားထားရုံမက အကုသိုလ်၊ ကုသိုလ်တရားများအား အကျဉ်း-အကျယ် ဝေဖန်ပြထားသည့်အပြင် ၎င်းကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စိတ်များ ယှဉ်နာသော ဖဿ၊ ဝေဒနာ စသော စေတသိက်များကို ဝေဖန်ပြထားပါသည်။ ၎င်းစိတ် စေတသိက်များကိုလည်း ခန္ဓာ-အာယတန-ဓာတ်-သစ္စာ စသည်များဖြင့် အသေးစိတ် ဝေဖန်ပြထားသည်။

အဘိဓမ္မာ ပိဋကသမိုင်း

၈

၎င်းအပြင် သုတ္တန်တရားတော်ကို သုတ္တန်ဝေဖန်နည်းအားဖြင့်သာ ဟောကြားတော်မူခဲ့၍ အဘိဓမ္မာတရားတော်ကိုမူ သုတ္တန်ဝေဖန်နည်း၊ အဘိဓမ္မာ ဝေဖန်နည်းတို့အပြင် အဘိဓမ္မာ အမေးအဖြေနည်းတို့ဖြင့်ပါ ဟောကြားတော် မူခဲ့ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အဘိဓမ္မာကို လေ့လာသင်ယူခြင်းဖြင့် သုတ္တန်တရား တော်ကိုပါ တစေ့တစောင်း လေ့လာအကဲခတ်ခွင့်ရသောကြောင့် လယ်တီ ဆရာတော်ဘုရားကြီးက “ပိဋကတ်နှစ်ပုံ-အကျဉ်းခြုံ-နှုတ်ငုံသူတို့မှာ” ဟု အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်းကို ရေးသားဖွင့်ဆိုထားသော ပရမတ္ထသံခိပ်ကျမ်းတွင် ညွှန်းဆိုခဲ့ခြင်းဖြစ်ပေသည်။

ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မသည် သုတ္တန္တ ဓမ္မထက် နည်း-အရေအတွက်- သဘောတရားအားဖြင့် သာလွန်ထူးခြားသည့် ဓမ္မဖြစ်၍ အဘိဓမ္မဟု ခေါ်ဆို ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အဘိဓမ္မာအစ “ရတနာယရ”ရွှေအိမ်က

အဘိဓမ္မာတရားတော်ကို သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကို ရမှသာ ဟောကြားနိုင် ခြင်းကြောင့် ၎င်းတရားတော်သည် ဘုန်းတော်ခြောက်ပါးသခင် ဘုရားရှင်၏ စကားတော် အစစ်အမှန်ဖြစ်လေသည်။ မြတ်စွာဘုရားသခင်သည် သဗ္ဗညုတ ဉာဏ်ကို ရရှိပြီးနောက် စတုတ္ထသတ္တာဟ “ရတနာယရ”ရွှေအိမ်တော်၌ အဘိဓမ္မာတရားတော်(အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း)ကို သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ကြီးဖြင့် ၇-ရက်တိုင်တိုင် တစ်ပါးတည်း ကွန့်မြူးကျက်စား ဆင်ခြင် သုံးသပ်တော် မူခဲ့သည်။

အဘိဓမ္မာဟောခြင်းအစ “တာဝတိံသာ”က

ဘုရားဖြစ်ပြီး သတ္တမဝါမြောက်ကာလ၌ တာဝတိံသာနတ်ပြည်တွင် ဝါကပ်တော်မူပြီး ဘုရားရှင်တိုင်း ဟောတော်မူမြဲဖြစ်သော အဘိဓမ္မာဒေသနာ တော်ကို မယ်တော်ဖြစ်ခဲ့ဖူးသည့် သန္တုဿိတနတ်သားကို အမှူးထား၍ စကြာဝဠာပေါင်း တိုက်တစ်သောင်းမှ သောင်းသောင်းဖြဖြ လာရောက် ဆည်းကပ်ကုန်သော နတ်ဗြဟ္မာတို့အား ဝါတွင်း ၃-လပတ်လုံး (မဟာသက္က

ရာဇ် ၁၀၉-ခု၊ ဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၁-ရက်နေ့မှ သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့ အထိ)နေ့ရော-ညပါ အသံမစဲ ဟောကြားတော်မူသည်။

အသံမစဲဟောကြားပုံ

ဘုရားရှင်တို့တွင် မသိစိတ်ဟုခေါ်သော ဘဝင်စိတ်များ အဖြစ်နည်း ပြီး သိစိတ်ဟုခေါ်သော ဝိထိစိတ်များ အဖြစ်များသည့်အတွက် အလွန် လျင်မြန်အောင် ဟောကြားတော်မူနိုင်ပါသည်။ စိတ်တော်က အလိုရှိတိုင်း လျင်မြန်တော်မူသကဲ့သို့ လျှာတော်၊ အာတော်၊ နှုတ်ခမ်းတော်တို့ကလည်း အလိုရှိတိုင်း လျင်မြန်စေစပ်တော်မူလှပါသည်။ စိတ်တော်၊ အာတော်နှင့် လျှာတော်တို့က လျင်လျင်မြန်မြန်ကြီး တစ်ဟုန်ထိုး ဟောကြားပါသော်လည်း အသံတော်၏ သာယာနာပျော်ဖွယ်ရှိခြင်း၊ စည်းစည်းလုံးလုံးရှိခြင်း စသည်တို့ ကြောင့် နာကြားရသော နတ်ဗြဟ္မာများ၏ နားထဲတွင် မရှင်းလင်း မသဲ ကွဲခြင်း တစ်လုံးတစ်ပါးမျှ မရှိဘဲ အားလုံးရှင်းလင်း သဲကွဲ ပြတ်သားစွာ နားလည်ကြရပါသည်။

မြတ်စွာဘုရား၏ အသံတော် လျင်မြန်ပုံ

“တစ်ရာတစ်ပါး၊ လူမျိုးများတို့၊ စကားတစ်ခွန်း၊ မြွက်ဆိုညွှန်း က၊ ရှစ်ခွန်းအာနန္ဒ၊ မိန့်လျင်မြန်၏။

အာနန္ဒထေရ်ကျော်၊ တစ်ခွန်းသော်မူ၊ ရှင်တော်ဘုရား လျင်လျား တုမဲ့၊ တစ်ဆယ့်ခြောက်လီ၊ ခွန်းထပ်မို၏။

လောကီလူသား၊ တစ်ခွန်းအားမူ၊ ဘုရားလူ့ဘ၊ မုနိန္ဒလျှင်၊ တစ်ရာနှစ်ဆယ့်ရှစ်ခွန်းကယ်၏။”

သို့ဖြစ်ပါသောကြောင့်-

သာမန်လူ	၁-ခွန်း	=	အရှင်အာနန္ဒာ	၈- ခွန်း
အရှင်အာနန္ဒာ	၁-ခွန်း	=	ဘုရား	၁၆- ခွန်းဖြစ်၍
သာမန်လူ	၁-ခွန်း	=	အရှင်အာနန္ဒာ	၈- ခွန်း
		=	ဘုရား(၁၆ x ၈)	၁၂၈- ခွန်း ဖြစ်လေသည်။

အဘိဓမ္မာ ပိဋကသမိုင်း

c

ဤကဲ့သို့ လျင်မြန်စွာ နေ့ရောညပါ အသံမစဲ ဝါတွင်း ၃-လ ကာလ ပတ်လုံး ဟောကြားတော်မူခဲ့ခြင်းကြောင့် အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းသည် စာအုပ် ရိုက်၍ မကုန်နိုင်လောက်အောင် များပြားခြင်းဖြစ်သည်။ (အရှင်သာရိပုတ္တရာ မှတစ်ဆင့် ဟောကြားထားသော အဘိဓမ္မာ မကျဉ်းမကျယ်နည်းသည်ပင် ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်မှုဖြင့် အုပ်ရေ ၁၂-အုပ်၊ စာမျက်နှာအားဖြင့် ၅၀၀၀-ခန့် ရှိသည်။)

တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌သာ ဟောကြားခဲ့ခြင်း၏ရည်ရွယ်ချက်

အခြားသော သုတ္တန်-ဝိနည်း ဒေသနာတော်များကို လူ့ပြည်၌ ဟောကြားခဲ့သော်လည်း အဘိဓမ္မာကိုမူ တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌သာ ဟောကြားခဲ့ခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ-

- (၁) မယ်တော်ကို ကျေးဇူးဆပ်လိုခြင်း၊
- (၂) မိဘကျေးဇူးကို သတ္တဝါတို့ နားလည်စေလိုခြင်း၊
- (၃) အဘိဓမ္မာတရားကို အစ-အဆုံးတစ်ထိုင်တည်း ဟောကြားလိုခြင်း၊
- (၄) အစ-အဆုံး တစ်ထိုင်တည်း ဟောမှ နာကြားရသော တရားနာသူများ အကျိုးထူး ရရှိနိုင်ခြင်း၊
- (၅) အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်၏ ကျယ်ဝန်းနက်နဲမှုကို သိစေလိုခြင်း၊
- (၆) လူတို့၏ အရေအတွက်ဖြင့် သုံးလခန့်ကြာအောင် ဟောကြားမှ ကုန်နိုင်မည့် အဘိဓမ္မာတရားကို လူတို့လူရိယာပုထ်နှင့် ဟောသူရော-နာသူပါ မနေနိုင်ခြင်း စသော အကြောင်းများကြောင့်

တာဝတိံသာနတ်တို့၏ သက်တမ်း(အချိန်)အားဖြင့် မိနစ်,စက္ကန့်ပိုင်းမျှသာကြာ၍ လူရိယာပုထ်အားဖြင့်လည်း မငြီးငွေ့၊ မပင်ပန်းနိုင်သည့်အတွက် ဘုရားရှင်တိုင်း ဝိတ္တာရနယ-အဘိဓမ္မာအကျယ်နည်း (ခြွင်းချန်ထားခဲ့ခြင်း၊ သဘောတူပေါင်းခဲ့ခြင်း၊ သိလောက်ပြီဆိုပြီး ကျော်ဟောခြင်း စသည်တို့ကို မပြုလုပ်ဘဲ အကြွင်းအကျန်မရှိ အသေးစိတ် တစ်ခုချင်း ပိုက်စိပ်တိုက်ပြီး

အကျယ်ဆုံး ဟောတော်မူခဲ့သောနည်း)ကို တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌သာ ဟောတော်မူကြမြဲ ဖြစ်ပါသည်။

ဟောကြားတော်မူပုံ အစီအစဉ်

မြတ်စွာဘုရားသည် လူသားဖြစ်တော်မူသည့်အတွက် လူသား ဣရိယာ ပုထ်နှင့် လူသားတို့၏ အချိန်အတိုင်း ဘုဉ်းပေးသုံးဆောင် အနားယူမှသာ ခန္ဓာကိုယ်မျှတတော်မူပါသည်။ ထို့ကြောင့် တာဝတိံသာ၌ အဘိဓမ္မာတရား တော်ကို အသံမစဲ ဟောကြားနေစဉ်အတွင်း နေ့စဉ်နေ့တိုင်း နံနက်ဆွမ်းခံချိန် (၉-နာရီ)ရောက်လျှင် ပကတိမြတ်စွာဘုရားနှင့် အသွင်တူ အသံတူဖြစ်တော်မူ သော နိမ္မိတမြတ်စွာဘုရားကို ဖန်ဆင်းတော်မူပြီး “ဤနေရာမှ ဤနေရာအထိ ဤနည်းဖြင့် ဟောကြားတော်မူစေသတည်း” ဟု အဓိဋ္ဌာန်ပြုတော်မူ၍ သပိတ်- သင်္ကန်းကို ဆောင်ယူကာ ဟိမဝန္တာအနောက်တော်ရေအိုင်သို့ ကြွဆင်းတော်မူ သည်။ ရေချိုးသန့်စင်ပြီးနောက် ဥတ္တရဂုရု(မြောက်ကျွန်း)သို့ ဆွမ်းခံတော်မူပြီး နောက် အနောက်တော်ရေအိုင် ဆိပ်ကမ်းသာမှာ အေးချမ်းစွာ ဆွမ်းဘုဉ်းပေး တော်မူသည်။ ပြီးနောက် နေ့သန့်စင် (အနားယူ)ရန်အတွက် စန္ဒကူးတောသို့ ကြွတော်မူသည်။

ထိုအခါ ရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ် ကြွရောက်ကာ မြတ်စွာဘုရားအား ဝတ်ကြီးဝတ်ငယ် ပြုစုပြီး အပြစ်ခြောက်ပါး ကင်းရာအရပ်မှာ ထိုင်၍ ခစား တော်မူသည်။ ဤတွင် မြတ်စွာဘုရားက “ချစ်သား- သာရိပုတ္တရာ၊ ငါ ဘုရားသည် ဤမျှသောတရားကို ဤသို့သော အခြင်းအရာဖြင့် ဟောကြား အပ်ပြီ” ဟု နည်းပေး ညွှန်ပြလျက် အကျဉ်းချုပ် (သင်္ခေပနယ-အကျဉ်းနည်း) အားဖြင့် ဟောကြားတော်မူလေသည်။

အရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်ကလည်း ပဋိသမ္ဘိဒါ ၄-ပါးဖြင့် အကျယ် ချဲ့ကာ သိမြင်တော်မူပြီး တပည့်ရင်း ရဟန်း ၅၀၀-တို့အား (နာတိဝိတ္ထာရ- နေတိသင်္ခေပနယ) မကျဉ်းမကျယ်နည်းဖြင့် တစ်ဖန်ပြန်၍ ဟောကြားပို့ချ သင်ကြားပေးတော်မူခဲ့သည်။ နောက်တစ်နေ့တွင် စန္ဒကူးတော မြတ်စွာဘုရား

ထံမှောက်၌ ပြန်လည်တင်ပြ အစစ်ဆေးခံရာ မြတ်စွာဘုရားက အတည်ပြု လက်ခံတော်မူသည်။

ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်သည် နည်း(၃)နည်းဖြင့် လူ့ပြည် နတ်ပြည် တစ်ပြိုင်တည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ဤတွင် အကျဉ်းနည်းနှင့် အကျယ်နည်းကို မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားတော်မူခဲ့၍ မကျဉ်း-မကျယ် နည်းကို ရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ် ပြန်လည်ဟောကြားတော်မူခြင်းဖြစ်သည်။ အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်သည် သမ္မာသမ္မောဓိဉာဏ် (သဗ္ဗညုတဉာဏ်)တော် အရာသာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဘုရားရှင်မှလွဲ၍ မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်မှ စတင် တီထွင် မဟောကြားနိုင်ချေ။

ပထမဆုံးလေ့လာသင်ယူခွင့်ရသော လူပုဂ္ဂိုလ်

လူ့ပြည်တွင် ရှင်သာရိပုတ္တရာပြီးလျှင် ရှင်သာရိပုတ္တရာ၏တပည့် ရဟန်း ၅၀၀-သည် အဘိဓမ္မာတရားတော်ကို ရှေးဦးစွာ သင်ယူခွင့် နာယူ ခွင့် ရတော်မူကြသည်။

နာယူခွင့်ရ-ရခြင်း အတိတ်ဇာတ်ကြောင်း

ကဿပဘုရားရှင်လက်ထက်၌ လင်းနို့သား ၅၀၀-သည် အဘိဓမ္မာ ဆောင် ရဟန်းတော် ၂-ပါး၏ သီတင်းသုံး နေထိုင်ရာ လိုဏ်ဂူဝယ် မှီတင်း နေထိုင်ကြရင်း အဘိဓမ္မာတရားတော် ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ်သံကို နေ့စဉ်ကြား နာရမှုကြောင့် စိတ်နှလုံး ချမ်းမြေ့စွာ သေလွန်ခဲ့ရသည်။ ၎င်းနောက် တာ ဝတိံသာနတ်ပြည်၌ နတ်သား ၅၀၀-တစ်ပြိုင်တည်းဖြစ်ကာ ကဿပနှင့် ဂေါတမမြတ်စွာဘုရားတို့၏ကြား ဗုဒ္ဓန္တရ အသင်္ချေယျကာလပတ်လုံး အပါယ် ၄-ပါး မကျရောက်တော့ဘဲ နတ်ပြည်၌သာ ထပ်ကာထပ်ကာ ဖြစ် ခဲ့သည်။

ဂေါတမမြတ်စွာဘုရား ပွင့်တော်မူသောအခါ သာဝတ္ထိပြည်၌ အမျိုး ကောင်းသား ၅၀၀-ဖြစ်လာကြသည်။ ဘုရားရှင် ၇-ဝါမြောက် တာဝတိံသာ မကြွမီ ကဏ္ဍာအမည်ရှိသော ဥယျာဉ်စောင့် စိုက်ပျိုးသော သရက်ဖြူပင်ရင်း

ဓမ္မဗျူဟာ

မှာ တိတ္ထိတို့ကို ယမကပါဒိဟာရိယ (ရေမီး အစုံအစုံ တန်ခိုးပြုဒီဟာ) ပြတော်မူပြီး ချေချွတ်သောပွဲတော်ကြီးတွင် သာသနာတော်ကို ကြည်ညို၍ အရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်ကို ဥပဇ္ဈာယ်ပြုကာ ရဟန်းပြုခဲ့ကြသည်။

ကဿပဘုရားလက်ထက်တွင် အဘိဓမ္မာတရားသံကို ကြားနာခဲ့ရသည့် အကျိုးဆက်ကြောင့် ဂေါတမဘုရားလက်ထက်မှာ အဘိဓမ္မာတရားတော်ကို ရှေးဦးစွာ သင်ကြားခွင့်ရခဲ့ပြီး တရားထူးရတော်မူသွားကြခြင်း ဖြစ်လေသည်။

မျက်မှောက်ကာလ၌ ပို့ချသင်ယူနေကြသော အဘိဓမ္မာတရားတော်

ရှင်သာရိပုတ္တရာက မြတ်စွာဘုရားထံတော်တွင် အတည်ပြုချက် ယူပြီးနောက် တပည့်ရဟန်းငါးရာတို့အား ပြန်လည်ပို့ချ သင်ကြားပေးခဲ့သော နည်းအတိုင်းပင်ဖြစ်သည်။ တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌ ဟောကြားခဲ့သောနည်း မှာ ကျယ်လွန်းလှသဖြင့် သင်ကြားပို့ချနိုင်စွမ်း မရှိ၊ စန္ဒကူးတော၌ ရှင် သာရိပုတ္တရာအား ဟောကြားခဲ့သော နည်းမှာလည်း ကျဉ်းလွန်းလှသဖြင့် လူတို့ အသိဉာဏ်ဖြင့် နားမလည်နိုင်ပေ၊ ထို့ကြောင့် မကျဉ်းလွန်း-မကျယ် လွန်းသော ရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ သင်ကြားပို့ချနည်းကိုသာ ယူ၍ သင်ကြားပို့ချ လျက် ရှိသည်။

အဘိဓမ္မာတရားတော် စတင် ပျံ့နှံ့ရာကာလ

ဘုရားဖြစ်ပြီး ၇-ဝါမြောက် ကာလမှစ၍ ဘုရားရှင် သက်တော် ထင်ရှားရှိစဉ် ၃၈-နှစ်အတွင်း၌ အဘိဓမ္မာသင်ကြားပို့ချမှုသည် များစွာ ထင်ရှားကျယ်ပြန့်ခဲ့သည်။

အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း

- (၁) ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း - ပရမတ္ထတရားများကို (ဒုက-တိက) မာတိကာအလိုက် ရေတွက်ပေါင်းရုံး ပြသောကျမ်း၊

အဘိဓမ္မာ ပိဋကသမိုင်း

၈၂

- (၂) ဝိဘင်းကျမ်း(ဝိဘင်္ဂ) - ပရမတ္ထတရားများကို အကျယ် ဝေဖန်
ဟောကြားသောကျမ်း၊
- (၃) ဓာတုကထာကျမ်း - ခန္ဓာ ၅-ပါး၊ အာယတန ၁၂-ပါး၊
ဓာတ် ၁၈-ပါး၊ သစ္စာ ၄-ပါးအားဖြင့်
ဝေဖန် ဟောကြားသောကျမ်း၊
- (၄) ပုဂ္ဂလပညတ်ကျမ်း - ပညတ်တရားများ ဟောကြားသော
ကျမ်း၊
- (၅) ကထာဝတ္ထုကျမ်း - အယူဝါဒရေးရာနှင့် ပတ်သက်ပြီး
ဟောပြောသည့်ကျမ်း၊
- (၆) ယမိုက်ကျမ်း - ပရမတ္ထတရားများအားလုံး အစုံလိုက်
ဟောကြားသောကျမ်း၊
- (၇) ပဋ္ဌာန်းကျမ်း - အကြောင်း အကျိုးဆက်များကို ဟော
ပြောကျမ်း၊

အဘိဓမ္မာနှင့် သင်္ဂါယနာ အဆက်ဆက်

(သင်္ဂါယနာ = သံ-စုပေါင်း၍၊ ဂါယနာ- ရွတ်ဆိုခြင်း)

ပထမသင်္ဂါယနာ

မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူပြီး သုံးလနှင့် လေးရက်မြောက်
မဟာသက္ကရာဇ် (၁၄၈)ခုနှစ်၊ B.C(၅၄၄)တွင် အဇာတသတ်မင်းကို အမှီပြု၍
ရာဇဂြိုဟ်ပြည် ဝေဘာရတောင်၊ သတ္တပိဏ္ဍိလိုဏ်ဂူ၌ ရှင်မဟာကဿပ
အမျိုးရှိသော ရဟန္တာအရှင်မြတ် ငါးရာတို့သည် မြတ်စွာဘုရား၏ တရားတော်
များကို ၇-လတိုင်တိုင် မုခါရုဋ္ဌ(ခေါ်)နှုတ်ဖြင့် ရွတ်ဆိုတင်ခဲ့ကြသည်။

(ထိုတွင် သုတ်၊ ဝိနည်း၊ အဘိဓမ္မာပိဋကများ ပါဝင်သည်၊ သို့သော်
အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းမှ ကထာဝတ္ထုမှာမူ မာတိကာလောက်သာ ပါဝင်သည်၊
တတိယသင်္ဂါယနာမှ ပြည့်စုံစွာ ပါဝင်သည်။)

ဒုတိယသင်္ဂါယနာ

သာသနာနှစ်(၁၀၀) B.C (၄၄၄)၌ ဝေသာလီပြည် ဝေဠုကာရုံကျောင်းတွင် ဝဇ္ဇီတိုင်း ကာလာသောကမင်းကို အမှီပြု၍ သက်တော် (၁၈၀)ရှိတော်မူသော အရှင်မဟာယသအမှူးရှိသော ရဟန္တာခုနစ်ရာတို့က ၈-လကြာအောင် မုခါရုဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ခဲ့ကြပေသည်။

(ဝိနည်းနှင့် ပတ်သက်သည့် အချက် ၁၀-ချက်ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်သည်။ အဘိဓမ္မာနှင့် ပတ်သက်၍ ထူးခြားမှုမရှိပေ။ သို့သော် အနာဂတ် သာသနာရေးကို မျှော်တွေး ဆင်ခြင်ရာ သာသနာနှစ် (၂၀၈)တွင် သာသနာဘေးရန်ကြီး ဖြစ်မည့်အကြောင်း၊ ၎င်းရန်ကို ဖယ်ရှားနိုင်မည့်ပုဂ္ဂိုလ်မှာ “တိဿ”အမည်ရှိ ဗြဟ္မာကြီးဖြစ်ကြောင်း တွေ့၍ တာဝန်အပ်နှင်းခဲ့ပေသည်။)

တတိယသင်္ဂါယနာ

ဒုတိယသင်္ဂါယနာမှစ၍ တဖြည်းဖြည်း ခွဲထွက်လာခဲ့သော ဂိုဏ်းကွဲများသည် တတိယသင်္ဂါယနာခေတ် သီရိဓမ္မာသောကမင်းလက်ထက်တွင် ဂိုဏ်းပေါင်း ၁၈-ဂိုဏ်းခန့်ရှိပြီး အယူဝါဒများ ရှုပ်ထွေးနေခဲ့သည်။ သီရိဓမ္မာသောကမင်း ထေရဝါဒ သာသနာတော်ကြီးကို အကြီးအကျယ် ပူဇော်ချီးမြှောက်မှုကြောင့် ဂိုဏ်းကွဲများအနေဖြင့် စားဝတ်နေရေး ကြပ်တည်းလာပြီး ထေရဝါဒရဟန်းအသွင် ဝတ်ဆင်ကာ ရဟန်းကောင်းများနှင့် ရောနှောနေထိုင်လာခဲ့သည်။ ၎င်းတို့၏ အယူဝါဒအကျင့်များအားလည်း ဘုရားဟော ယောင်ယောင် ပြောဟောကြပြီး ဝါဒရေးရာ ရောထွေးမှုပြုခဲ့သည်။ တဖြည်းဖြည်း ရှုပ်ထွေးလာပြီး အယူဝါဒ မတူမျှသည့်အတွက် ဥပုသ်ပဝါရဏာ မပြုနိုင်သည်မှာ ၇-နှစ်မျှ ကြာခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် အာသောကမင်းကြီးကြား၍ အသောကာရုံကျောင်းကြီးသို့ အမတ်တစ်ယောက် လွှတ်၍ ညီညွတ်စေရာ မလိမ္မာမှုကြောင့် ရဟန်းကောင်းများအား သတ်ပစ်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အာသောကမင်းကြီး လွန်စွာ စိတ်

အဘိဓမ္မာ ပိဋကသမိုင်း

မကောင်းဖြစ်၍ သာသနာပြုနိုင်မည့် ပုဂ္ဂိုလ်များကို ရှာဖွေခဲ့သည်။ သံဃာများ၏ ညွှန်ကြားချက်အရ တိဿအမည်ရှိ ဗြဟ္မာကြီးဘဝမှ စုတေလာ၍ သာသနာ့တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရန် အဟောဂင်္ဂါတောင်၌ သီတင်းသုံးနေသော အရှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်အား တွေ့ရာ ပင့်ကြပြီး သြဝါဒခံယူခဲ့ကြသည်။ အယူဝါဒအမျိုးမျိုးကို ၇-ရက်လုံးလုံး သင်ယူခဲ့ကြသည်။ ၎င်းနောက် ရဟန်းတစ်ပါးချင်း စိစစ်လေသည်။ ဝါဒအမှန် မပြောနိုင်လျှင် လူဝတ်လဲစေခဲ့သည်။ ပြောနိုင်လျှင် အသေးစိတ်စိစစ်ရန် အရှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်ထံ လွှတ်လေသည်။ ဤသို့ဖြင့် သာသနာသန့်ရှင်းရေးကို မွေ့စက်၊ အာဏာစက်ဖြင့် ဆောင်ရွက်တော်မူရာ သန့်စင်သောထေရဝါဒရဟန်းပေါင်း ၆-သန်းကျော် ပေါ်ထွက်လာခဲ့ပေသည်။

၆-သန်းသော ရဟန်းတော်များ အလယ်၌ အရှင်မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်သည် ထေရဝါဒအယူဝါဒကို ပြသည့် သကဝါဒ-၅၀၀၊ ဂိုဏ်းကွဲများ၏ အယူအဆကို ပြသည့် ပရဝါဒ-၅၀၀၊ အားလုံးပေါင်း ဝါဒ ၁၀၀၀-ကို အမှားအမှန် ခွဲခြား ဝေဖန်နိုင်ရန် ဟောကြားတော်မူခဲ့ပေသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ကထာဝတ္ထုကျမ်း ပါဝင်လာပြီး အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း ပြည့်စုံလာခဲ့ပေသည်။

သာသနာနှစ် (၂၃၅) B.C (၃၀၈)တွင် ပါဠိလိပုတ်ပြည် အသောကာရုံကျောင်း၌ သီရိဓမ္မာသောကမင်းကို အမှီပြု၍ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ် အမှူးပြုသော ရဟန္တာတစ်ထောင်တို့က ၉-လကြာအောင် မုခါရုဇ္ဇ (ခေါ်) နှုတ်ဖြင့်ရွတ်ဆို သင်္ဂါယနာတင်ခဲ့ကြပေသည်။

အရှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿနှင့် အာသောကာဘုရင်မင်းမြတ်တို့သည် ကိုးတိုင်း၊ ကိုးဌာနသို့ သာသနာပြုရဟန်းများကို စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာပိဋကသည် မဇ္ဈိမဒေသ၏ အပြင်ဘက်ဖြစ်သော ထိုထိုတိုင်းနိုင်ငံများသို့ ပေါက်ရောက် ပျံ့နှံ့ခဲ့ပေသည်။

သာသနာနှစ် (၂၃၆)တွင် ပါဠိလိပုတ်ပြည်မှ ရှင်မဟိန္ဒ အမှူးပြုသော

မထေရ်မြတ် ၆-ပါးတို့သည် သီဟိုဠ်(သီရိလင်္ကာ)ကျွန်းသို့ ကြွ၍ သာသနာပြုခဲ့ကြပေသည်။ သီဟိုဠ်၌ သာသနာ ပြန့်ပွားပြီး ရဟန်းများစွာ အဘိဓမ္မာနှင့် တကွ ပိဋကတ်သုံးပုံကို သင်ယူခဲ့ကြပေသည်။ သို့သော် ထိုအချိန်အထိ အဘိဓမ္မာနှင့်တကွ ပိဋကတ်သုံးပုံကို နှုတ်တက်အာဂုံဆောင်၍သာ သင်ကြားပို့ချခဲ့ကြရပေသည်။

စတုတ္ထသင်္ဂါယနာ

သာသနာနှစ်(၄၅၀) B.C (၉၄)သို့ ရောက်သောအခါ အရှင်မဟာဓမ္မရက္ခိတမထေရ် အမျိုးရှိသော သံဃာတော်တို့သည် သာသနာတော်အရှည်တည်တံ့ရေးကို မြှော်တွေး၍ ဝဇ္ဇဂါမဏိအဘယမင်း၏လက်ထက်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း မာလယဇနပုဒ် အာလောကလိုဏ်ဂူ၌ ပိဋကတ်ကျမ်းစာများကို တာလပတ္တက္ခရာရုဇ္ဈ(ခေါ်) ပေထက်အက္ခရာဖြင့် ၁-နှစ်ကြာ တင်ခဲ့ကြပေသည်။

ထို့ကြောင့် ထိုအချိန်မှစ၍ အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းသည် ပေထက်အက္ခရာတင်အဖြစ်သို့ ရောက်ခဲ့ကြပေသည်။

အဘိဓမ္မာ လေ့လာမှု တိုးတက်လာပုံ

သီဟိုဠ်(သီရိလင်္ကာ)ကျွန်းသို့ သာသနာတော် ရောက်စအချိန်တွင် “ဝိနည်းသည် သာသနာတော်၏ အသက်၊ ဝိနည်းတည်မှ သာသနာတည်မည်”ဟူသော ခံယူချက်ဖြင့် ဝိနည်းကို ဦးစားပေး သင်ကြားခဲ့ပေသည်။ ခိုင်မြဲစွာ သာသနာအခြေစိုက်မိပြီး သာသနာတည်တံ့ရေးအတွက် စိတ်အေးရသောအခါ နက်နဲသိမ်မွေ့သော အဘိဓမ္မာတရားဘက်သို့ ဦးလှည့်လာခဲ့ပေသည်။

ထို့ကြောင့် သာသနာနှစ် (၅၀၀)ကျော်လောက်မှစ၍ သီဟိုဠ်၌ အဘိဓမ္မာ လေ့လာလိုက်စားမှု ခေတ်စားလာပြီး အဘိဓမ္မာကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်များသည် တစ်ပါးပြီး တစ်ပါး ပေါ်ထွက်လာခဲ့ပေသည်။

အဘိဓမ္မာ ပထမဆုံးကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်

သာသနာနှစ် (၉၃၀)ခန့်တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သည့် အဘိဓမ္မာပထမဆုံး ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်မှာ အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသဖြစ်ပါသည်။ ပထမအဋ္ဌကထာ ဆရာတော်လည်း ဖြစ်ပေသည်။ အကျဉ်းကို အကျယ်ချဲ့ရာတွင် နာမည် ကျော်ကြားခဲ့ပေသည်။

တစ်ခေတ်တည်းပေါ် ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်

အရှင်ဗုဒ္ဓတ္ထမထေရ်မြတ်သည် အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသနှင့် တစ်ခေတ် တည်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သော ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်တစ်ပါးဖြစ်ပါသည်။ ဒုတိယ အဋ္ဌကထာဆရာတော်လည်း ဖြစ်ပေသည်။ အကျယ်ကို အကျဉ်းချုံးရာတွင် နာမည်ကျော်ကြားခဲ့ပေသည်။ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းသားများ ဖြစ်ကြပေသည်။ ထေရဝါဒ မဟာဝိဟာရဝါသီဂိုဏ်းခေါင်းဆောင်ဆရာတော်များ ဖြစ်ကြပေ သည်။

သာသနာနှစ် ၁၁၀၀-၁၂၀၀ (၁၁-၁၂ ရာစု)

သာသနာနှစ် (၁၁၀၀-၁၂၀၀)အတွင်းတွင် အဘိဓမ္မာဋီကာ ကျမ်းပြု ဆရာတော်အရှင်အာနန္ဒာ မထေရ် ပေါ်ထွန်းခဲ့ပေသည်။ ထိုဆရာတော်သည် အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ၏ အဘိဓမ္မာ အဋ္ဌကထာများကို ဋီကာကျမ်းများနှင့် ရှင်းလင်း ဖွင့်ဆိုပေးခဲ့ပေသည်။ မူလ ဋီကာကျမ်းဟု မော်ကွန်းတင်ခဲ့ပေ သည်။

မူလဋီကာ၌ မရှင်းလင်းသောအချက်များကို အနုဋီကာဖြင့်

ထပ်ဆင့် ရှင်းလင်းဖွင့်ဆိုခဲ့သောပုဂ္ဂိုလ်

မူလဋီကာ၌ မရှင်းလင်းသောအချက်များကို အနုဋီကာဖြင့် ထပ်ဆင့် ရှင်းလင်းဖွင့်ဆိုခဲ့သော ပုဂ္ဂိုလ်မှာ အရှင်ဓမ္မပါလမထေရ် ဖြစ်ပေသည်။ ၎င်း ပြင် အဋ္ဌကထာ ၈-ကျမ်းနှင့် ဋီကာ ၇-ကျမ်းများကို ပြုစုခဲ့ပေသည်။ ထို့ ကြောင့် အဋ္ဌကထာဆရာတော်အဖြစ်ရော၊ ဋီကာဆရာအဖြစ်ရော ကျော်ကြား ခဲ့ပေသည်။ အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ ပြီးပါက အကျော်ကြားဆုံး ဖြစ်ပါသည်။

သာသနာနှစ် ၁၅၀၀(၁၅-ရာစု)

၁၅-ရာစုခန့်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ အရှင်အနုရုဒ္ဓါမထေရ်မြတ် ပေါ်ထွန်းခဲ့ပေသည်။ ၎င်းသည် အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း(သင်္ဂြိုဟ်ကျမ်း)ကို ရေးသားခဲ့ပေသည်။ သင်္ဂဟ= သင်္ဂြိုဟ်= သင်္ဂြိုဟ်မှာ အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းကို အကျဉ်းချုပ် ရေးသားထားသောကျမ်းဟု အဓိပ္ပာယ်ရလေသည်။

မွေးဖွားရာဒေသ

အရှင်အနုရုဒ္ဓါမထေရ်မြတ်၏ မွေးဖွားရာဒေသမှာ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း၊ စောဠတိုင်း၊ ကုဗ္ဗိပုရနယ် ကာဝေရီမြို့ ဖြစ်ပေသည်။ ကုဗ္ဗိပုရနယ်သည် မဒရပ်မြို့မှ အနောက်တောင် ၅၇-မိုင်အကွာ၌ တည်ရှိပေသည်။ ကွန်ဂျီဗာရမ်ဟုလည်း ခေါ်သည်။

ကျောင်းထိုင်ရာဒေသ

အရှင်အနုရုဒ္ဓါမထေရ်မြတ်သည် သီဟိုဠ်မြို့၌ ကျောင်းထိုင်ခဲ့ပေသည်။ မထေရ်မြတ်၏ မူလ သီတင်းသုံးရာကျောင်းတိုက်အမည်မှာ မဟာဝိဟာရဝါသီကျောင်းဖြစ်ပြီး နောက်သီတင်းသုံးရာကျောင်းတိုက်အမည်မှာ တုမူလသောမကျောင်း ဖြစ်ပေသည်။ အဘိဓမ္မာတရားကို လူသားများ နားလည်သဘောပေါက်လွယ်စေရန်အတွက် ပြန်လည်ရေးသားပေးပါရန် လျှောက်ထားပေးခဲ့သော ကျောင်းဒကာကြီး နမ္မဆိုသူ လှူဒါန်းခဲ့သောကျောင်းဖြစ်၏။

အရှင်အနုရုဒ္ဓါအရှင်မြတ်သည် အဘိဓမ္မာတရားများကို ရေးသားထားပုံအစီအစဉ်မှာ သင်္ဂြိုဟ် ၉-ပိုင်း အစီအစဉ်အတိုင်းဖြစ်ပါသည်။

သာသနာနှစ် ၁၇၀၀-၁၇၅၀

သာသနာနှင့် (၁၇၀၀-၁၇၅၀)တွင် သီဟိုဠ်သာသနာပိုင်ဆရာတော် အရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ် ပေါ်ထွန်းခဲ့ပေသည်။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်းကို ထပ်ဆင့်ရှင်းလင်း ဖွင့်ဆိုခဲ့သော “သီဟိုဠ်သင်္ဂြိုဟ်နိဿယကျမ်း”ကို ပြုစုခဲ့သည်။ အလွန် ထင်ရှားခဲ့ပေသည်။ ဋီကာကျော်ဟုခေါ်သော အဘိဓမ္မတ္ထ

အဘိဓမ္မာ ပိဋကသင်္ဂိုင်း

၈၈

ဝိဘာဝနီ ဋီကာကျမ်း၏ မြစ်ဖျားခံ အခြေစိုက်ရာကျမ်းဖြစ်ခဲ့သည်။ နိဿယ
ဋီကာကျမ်းမျိုး ဖြစ်ပေသည်။

သာသနာနှစ် ၁၇-ရာစုနောက်ပိုင်း

သာသနာနှစ် ၁၇-ရာစု နောက်ပိုင်း၌ ၎င်းသီဟိုဠ်သင်္ဂြိုဟ်နိဿယ
ကျမ်းအား အခြေခံ၍ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဋီကာ (ဋီကာကျော်)ကျမ်းအား
ပြုစုခဲ့သူ “အရှင်သုမင်္ဂလသာမိမထေရ်” ပေါ်ထွန်းခဲ့ပေသည်။ ထိုမထေရ်မြတ်
သည် ဋီကာကျော်ကျမ်းကို ၂၄-ရက်နှင့်အပြီး ရေးသားခဲ့ပေသည်။ အရှင်အနုရုဒ္ဓါ
မထေရ်၏ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်းအား ဖွင့်ဆိုခဲ့သော ဋီကာကျမ်းပေါင်း
များစွာထဲတွင် အရှင်သုမင်္ဂလသာမိမထေရ်၏ ဋီကာကျမ်းသည် အထင်ရှား
အကျော်ကြားဆုံးဖြစ်ပေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသို့ တတိယသင်္ဂါယနာ တင်ပြီးနောက်

သာသနာနှစ်-၂၃၆ သို့ရောက်ပြီး ကိုးတိုင်းကိုးဌာနသို့ သာသနာပြု
စေလွှတ်တော်မူရာ၌ သုဝဏ္ဏဘူမိ (သထုံ)တွင် အရှင်သောဏ မထေရ်နှင့်
အရှင်ဥတ္တရမထေရ်တို့ ရောက်ရှိ သာသနာပြုခဲ့ပေသည်။ ထိုအချိန် မှစ၍
အဘိဓမ္မာတရားတော်များကို ကြားနာ ပူဇော်ခွင့်ရခဲ့ရာ သထုံခေတ် မှသည်
ပုဂံခေတ်၊ ပင်းယခေတ်၊ အင်းဝခေတ်၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်သို့ ဤ သို့ဖြင့်
ခေတ်အဆက်ဆက် ပျံ့နှံ့ခဲ့ကြပေသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် လယ်တီဆရာတော်သည်
အဘိဓမ္မာတရားများကို လင်္ကာများဖြင့် ရေးသားခဲ့ပေသည်။ ၎င်းနောက်
အဘိဓမ္မာတရားများကို ဇယားနည်းဖြင့် ပြန်လည်ရေးသားခဲ့ သော ပုဂ္ဂိုလ်မှာ
အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ (အဘိဓမ္မာ ပြည်တွင်းပြည်ပ ဂဏ္ဍကာရ) ခင်ဦးတောရ
မူလပဌာန်းဆရာတော် ဦးနာရဒ ဖြစ်ပါသည်။

ပဉ္စမသင်္ဂါယနာ

တတိယသင်္ဂါယနာ တင်ပြီးနောက်မှစ၍ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဗုဒ္ဓ၏
အဆုံးအမတရားတော်များကို ကြားနာပူဇော်ကျင့်ကြံခွင့်များ ရရှိလာခဲ့ရာ

သာသနာတော်နှစ် (၂၄၁၅)ခုနှစ်၊ A.D (၁၈၇၁)၊ ကောဇာသက္ကရာဇ် (၁၂၃၃)ခုနှစ်၌ မြန်မာနိုင်ငံ ရတနာပုံ နေပြည်တော် မင်းတုန်းမင်းတရားကြီးကို အမှီပြု၍ တံဆိပ်တော်ရ သုဓမ္မာဆရာတော်ကြီး ၈-ပါး ကြီးမှူးပြီး သံဃာတော် အရှင်သူမြတ်ပေါင်း (၂၄၀၀)ခြံရံကာ ပဉ္စမသင်္ဂါယနာ တင်ခဲ့ကြသည်။

ကောဇာသက္ကရာဇ် (၁၂၂၂)ခုနှစ်၊ တန်ဆောင်မုန်းလဆန်း ၁-ရက်နေ့မှ (၁၂၃၀)ခုနှစ်၊ ကဆုန်လဆန်း ၁၄-ရက်အထိ ကျောက်ပြားချပ်ပေါင်း (၇၂၉)ချပ်ဖြင့် (၇-နှစ်၊ ၆-လ၊ ၁၄-ရက်)ကြာ သေလက္ခရာရဋ္ဌ (ခေါ်) ကျောက်ထက်အက္ခရာ တင်ခဲ့ပြီး (၁၂၃၀)ခုနှစ်မှ (၁၂၃၃)ခုနှစ်အထိ ၃-နှစ်ကြာ မုခါရဋ္ဌ နှုတ်နှင့် အာဂုံပြန်ဆိုခဲ့ကြသည်။

ဆဋ္ဌမသင်္ဂါယနာ

သာသနာတော်နှစ် (၂၄၉၈)ခုနှစ်၊ A.D (၁၉၅၄)၊ ကောဇာသက္ကရာဇ် (၁၃၁၆)ခုနှစ်၌ မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့ ကမ္ဘာအေးကုန်းမြေ မဟာပါသဏ လိုဏ်ဂူကြီး၌ မြန်မာ၊ ယိုးဒယား(ထိုင်း)၊ သီဟိုဠ်(သီရိလင်္ကာ)၊ ကမ္ဘောဒီးယား၊ လော(လာအို) ထေရဝါဒ (၅)နိုင်ငံမှ အဘိဓဇေရာဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ ဆရာတော်ကြီးများ အမှူးထား၍ သံဃာတော်အပါး (၂၅၀၀)တို့ စုပေါင်း၍ ပေါ်တ္ထကာရဋ္ဌ၊ မုခါရဋ္ဌ- စာဖတ်ပုံနှိပ်ခြင်း၊ ရွတ်ဆိုခြင်း နှစ်ပါးစုံဖြင့် သင်္ဂါယနာတင်ခဲ့ကြသည်။ ဤတွင် နာယကဆရာတော်အဖြစ် ညောင်ရမ်းဆရာတော်ဘုရားကြီး ဆောင်ရွက်၍ အမေးဆရာတော်အဖြစ် မဟာစည်ဆရာတော်၊ အဖြေဆရာတော်အဖြစ် တိပိဋကဓရဆရာတော်တို့ ဆောင်ရွက်ကြသည်။

သာသနာနှစ် (၂၄၉၈)ခုနှစ်မှ (၂၅၀၀)ပြည့်နှစ်၊ ကောဇာသက္ကရာဇ် (၁၃၁၆)ခုနှစ်၊ ကဆုန်လမှ (၁၃၁၈)ခုနှစ်၊ ကဆုန်လအထိ ၂-နှစ်တိုင်တိုင် ကျင်းပခဲ့ကြသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ဗုဒ္ဓဝစနခေါ် တရားတော်တို့သည် ပုံနှိပ်မှု အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။

ဤသို့ ကျေးဇူးတော်ရှင် မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူပြီးနောက်
 ပိုင်း ဘုရားသားတော် သံဃာတော် အရှင်သူမြတ်များနှင့် သာသနာပြု
 မင်းကောင်းမင်းမြတ်များ၊ ဥပါသကာ-ဥပါသိကာမများ ဆရာ-ဒကာ လက်တွဲ
 ၍ သာသနာတော် အခွန်ရှည် တည်တံ့-ခိုင်မြဲ-ပြန့်ပွားစေရေးအတွက်
 ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်နေကြဖြင့် ယနေ့သာသနာတော်နှစ်ပေါင်း (၂၅၃၉)ကျော်
 လာသည့်တိုင်အောင် အခွန်ရှည် တည်တံ့-ခိုင်မြဲနေသေးသော်လည်း အမြဲ
 မတည်သော အနိစ္စတရားသဘောကြောင့် နောင်တစ်ချိန်သောကာလတွင်
 ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ၏ သာသနာတော်သည်လည်း ကွယ်ပသွားရမည်သာဖြစ်ကြောင်း
 ကျေးဇူးတော်ရှင် မြတ်စွာဘုရား၏ အဂ္ဂတ္ထိရ်ပါဠိတော်တွင် ဟောကြားတော်
 မူထားချက်များကို ရှေးဆရာသခင် ပညာရှင်ကြီးများက နှောင်းလူသားတို့
 သတိပြုဆင်ခြင် ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်စေခြင်းငှာ ရေးသားမိန့်ဆိုထားခဲ့ကြ
 လေသည်။

သာသနာကွယ်ကြောင်းတရား ၅-ပါး (၃-ပါး)

- ၁။ အဂ္ဂတ္ထိရ်လော၊ သာသနာကွယ်ကြောင်း၊ တရားအပေါင်းကား-
 တရားမနာ၊ စာပေမသင်၊ နှုတ်တွင်မဆောင်၊ သိအောင်မပြု၊
 ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ်ကွာ၊ ဤငါးဖြာတည်း။
- ၂။ နောင်လာထို့ပြင်၊ စာသင်ပယ်လျှော၊ ကျယ်မဟောကြ၊ ကျယ်
 မချနှင့်၊ ကျယ်စွမအံ၊ မကြံမစည်၊ ဤငါးမည်တည်း။
- ၃။ ဝါတစ်နည်းမှာ ...“အက္ခရာပုဒ်ပျက်၊ လေ့ကျက်သင်ကြ၊ ဆုံးမ
 မယူ၊ စာချသူရှား၊ လာဘ်များအောင်ကြ၊ ခိုက်ရန်ကွဲပြား”ဤ
 ငါးပါးသည် ဘုရားသာသနာကွယ်ကြောင်းတည်း။

ဖော်ပြပါ သာသနာတော် ကွယ်ပရာ ကွယ်ပကြောင်းတရားများကို
 တစ်စတစ်စ ပြုကျင့်လာကြသောအခါ ကျေးဇူးတော်ရှင် မြတ်စွာဘုရား
 ပင်ပန်းဆင်းရဲကြီးစွာ အနစ်နာခံ ပါရမီဖြည့်ဆည်း၍ ကြိုးပမ်း ရွက်ဆောင်
 တော်မူခဲ့သည့် သာသနာတော်မြတ်ကြီးသည် အောက်ပါအတိုင်း သာသနာ

တော်ကွယ်ပုံကွယ်နည်း ၅-ပါးဖြင့် အဆင့်ဆင့် ကွယ်ပသွားမည် ဖြစ်ကြောင်း ကိုလည်း ထိတ်လန့်သံဝေဂရ ဆင်ခြင်နိုင်ရန် ဆက်လက် ဟောကြားမိန့်ဆို ထားခဲ့ပါသည်။

သာသနာကွယ်ခြင်း ၅-ပါး (သာသနာကွယ်ပုံကွယ်နည်း)

- ၁။ ပရိယတ္တိသာသနာ ခေါ် ပိဋကတ်သုံးပုံများ တစ်စတစ်စ ကွယ်ပျောက်ခြင်း၊
- ၂။ ပဋိပတ္တိသာသနာ ခေါ် ဈာန်၊ ဝိပဿနာ၊ မဂ်၊ ဖိုလ်ရကြောင်း အကျင့်ကောင်းများ ပျက်ပြား ဆုတ်ယုတ်ကွယ်ပျောက်လာခြင်း၊
- ၃။ ပဋိဝေဓသာသနာခေါ် မဂ်၊ ဖိုလ်၊ ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဈာန်၊ အဘိညာဉ် တို့ တစ်စတစ်စ ရသူမရှိ ကွယ်ပျောက်၍သွားခြင်း၊
- ၄။ လိင်္ဂသာသနာ ခေါ် ပရိက္ခရာရှစ်ပါးဆောင်သော ရဟန်းအသွင် တို့တွင် တစ်စတစ်စ သပိတ်ဆောင်သူ၊ ခါးပန်းဆောင်သူ၊ ဒုကုဋ်ဆောင်သူ မရှိဘဲနှင့် ကွယ်ကွယ်သွားရာ နောက်ဆုံး သင်္ကန်းစကို နသန်ပန်ဆောင်ရာမှ စွန့်ပစ်ကြသောအခါ ကွယ်ပျောက်သွားခြင်း၊
- ၅။ ဓာတုသာသနာ ခေါ် ဗုဒ္ဓဘုရားနှင့် သာဝကများ၏ ဓာတ်တော် မွေတော်တို့ကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ် မြတ်နိုးသူတို့ လုံးဝ မရှိသော အခါ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန်ပြုခြင်းဖြင့် သာသနာတော်မြတ် လုံးဝ ဇာတ်သိမ်းကွယ်ပျောက်ခြင်း။

ပရိယတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီးကို အားပေးချီးမြှောက် ဆောင်ရွက်သင့်ပါပြီ

သို့ပါသောကြောင့် ရတနာမြတ်သုံးပါး ကျေးဇူးကို အထူးသိမြင်၍ ကျေးဇူး တုန့်ဆပ် ပူဇော်လိုသူတိုင်း သာသနာတော် အခွန်ရှည် တည်တံ့ခိုင်မြဲ ပြန့်ပွားစေရေးအတွက် မြတ်ဗုဒ္ဓ၏ အဆုံးအမ တရားတော်များကို ကိုယ်တိုင်

အဘိဓမ္မာ ပိဋကသင်္ဂါး

၁

လည်း သင်ယူစေခြင်း၊ သူတစ်ပါးတို့အားလည်း သင်ယူစေခြင်း၊ လိုက်နာကျင့်ကြံခြင်း အစရှိသော သာသနာတော်အခွန်ရှည် တည်တံ့စေခြင်း အကျိုးငှာ အခြေခံအကျဆုံးဖြစ်သော ပရိယတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီးကို “ကိုယ်တိုင်-တိုက်တွန်း-ချီးမွမ်း-စိတ်တူ” သုစရိုက်မူ ၄-ချက်နှင့်အညီ အားပေးချီးမြှောက်လျက် ကိုက်တိုင်ကိုယ်ကျ ပါဝင် ဆောင်ရွက်သင့်ကြပါသည်။

ကျေးဇူးတုန့်ဆပ် ပူဇော်သင့်ပါပြီ

ဤပရိယတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီး၌လည်း အဦးဆုံးကွယ်မမည့် အဘိဓမ္မာပိဋကတော်မြတ်ကို ယခုကဲ့သို့ စနစ်တကျ လေ့လာ သင်ယူကြလျက် မိမိတို့သန္တာန်ဝယ် စွဲမြဲထုံနေစေရန် ကျက်မှတ်ခြင်း၊ အာဂုံဆောင်ခြင်း၊ စာမေးပွဲများ ဝင်ရောက်ဖြေဆိုခြင်းများကို အဆင့်ဆင့် ဆောင်ရွက်ပြီးနောက် ခန္ဓာဉာဏ်ရောက်သည့်တိုင်အောင် ဆင်ခြင်-လေ့လာ-လက်တွေ့ကျင့်ကြံပွားများသွားကြခြင်းဖြင့် ရတနာမြတ်သုံးပါးနှင့် သာသနာတော်မြတ်ကြီးကို ဓမ္မပူဇာအဖြစ် ကျေးဇူးတုန့်ဆပ် ပူဇော်သွားကြသင့်ပါသည်။

ကျေးဇူးတုန့်ဆပ် ပူဇော်အပ်ပါသည်

သို့ဖြစ်ပါ၍ အနှိုင်းမဲ့ ကျေးဇူးတော်ရှင် မြတ်စွာဘုရားနှင့် သာသနာအာဇာနည် သံဃာတော်အရှင်သူမြတ်ကြီးများ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံ ခန္ဓာချုပ်ဆုံးသည့်တိုင်အောင် သတ္တဝါအများ အကျိုးစီးပွားအလိုငှာ အဆင့်ဆင့် လက်ဆင့်ကမ်း ရွက်ဆောင်ထားရှိတော်မူခဲ့သည့် သာသနာတော်မြတ်ကြီး တည်တံ့တိုးတက်-ပြန့်ပွားစေရေးအတွက် “ရွှေအုတ်ကြီးများ ပြိုလေသောအခါ ကျောက်အုတ်-ရွှံ့အုတ်-လက်အုတ်များဖြင့် အဆင့်ဆင့် အစားထိုး၍ အုတ်တစ်ချပ် သဲတစ်ပွင့်ပမာ စွမ်းဆောင်နိုင်သမျှ ပါဝင်ကူညီ ဆောင်ရွက်သင့်သည်” ဟု တာဝန်သိမြင် ကျေးဇူးတုန့်ဆပ် ပူဇော်လိုပါသောကြောင့် လက်ဦးဆရာဖြစ်သော ကျေးဇူးရှင်ဖခင်ကြီး၏ လက်ဆင့်ကမ်း ပခုံးပြောင်းအမွေကို တာဝန်တစ်ရပ်အဖြစ် လေးနက်မြတ်နိုးစွာ ခံယူလျက် ၁၉၈၀-ခုနှစ်မှ

၁၉၈၈-ခုနှစ်အထိ မင်္ဂလာဗျူဟာအသင်းချုပ်အနေဖြင့်လည်းကောင်း၊ ၁၉၈၉-ခုနှစ်မှ ယနေ့အထိ ဓမ္မဗျူဟာသာသနာမာမကအဖွဲ့ အနေဖြင့်လည်းကောင်း မြတ်ဗုဒ္ဓ၏ အဆုံးအမဖြစ်သော အဘိဓမ္မာတရားတော်မြတ်အပါအဝင် ဓမ္မစာပေသင်တန်းများကို ဓမ္မဒါန ပို့ချပေးလျက် ရှိသည့်အပြင် သာသနာတော်ပြန့်ပွားရေးအတွက်လည်း ရှမ်းပြည်တောင်ပိုင်း ပင်လုံမြို့နှင့် ပဲခူးမြို့သို့တိုင် မိခင်ကြီး၏ ပံ့ပိုးထောက်ပံ့မှုဖြင့် သွားရောက်နေထိုင် သင်တန်းများ ပို့ချပေးနိုင်ခဲ့ပါသည်။

ထိုထိုမြို့များ၌သာမက သတင်းစကား ပြန့်နှံ့ဆက်နွယ် နီးစပ်ရာ မြို့ရွာဒေသများမှ ဓမ္မမိတ်ဆွေများ၏ မေတ္တာရပ်ခံ တောင်းဆိုချက်များအရ သင်ကြားပို့ချပေးမည့်ဆရာ မရှိသော်လည်း အဘိဓမ္မာတရားတော်ကို စာမေးပွဲများတိုင် ဝင်ရောက်ဖြေဆိုနိုင်ကြပြီး ခန္ဓာဉာဏ်ရောက် ဆက်လက် လေ့လာသိမြင် ဆင်ခြင်သွားနိုင်ကြ၍ လက်တွေ့ ကျင့်ကြံပွားများနိုင်ကြစေရေးအတွက် ရည်သန်လျက် ဤအဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း (သင်္ဂြိုဟ် ၉-ပိုင်း)မှတ်စုကို အုတ်တစ်ချပ်-သဲတစ်ပွင့်ပမာ နိုင်ရာဝန်ထမ်းလျက် ရေးသားပြုစု ထုတ်ဝေပေးအပ်ပါသည်။ ဤ သာသနာပြုကုသိုလ်အစုစုဖြင့် ရတနာမြတ်သုံးပါး၊ မိဘ ဆရာသမား၊ ကျေးဇူးရှင်အပေါင်းနှင့် သာသနာတော်မြတ်ကြီးအား ဓမ္မပူဇာအဖြစ် လေးစားမြတ်နိုး ရိုသေစွာဖြင့် ကျေးဇူးတုန့်ဆပ် ပူဇော်အပ်ပါသည်။

- ဗုဒ္ဓမြတ်စွာသာသနာ ရောင်ဝါနေသို့ လင်းပါစေ။
- ဗုဒ္ဓမြတ်စွာသာသနာ အရှည်ခံ၍ တည်တံ့-ပြန့်ပွား-တိုးတက်နိုင်ပါစေ။

လေးမြတ်ရိုသေစွာဖြင့် ...

ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်(သဒ္ဓမ္မဇောတိကဝေ)

ဓမ္မဗျူဟာသာသနာမာမကအဖွဲ့

(လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း)

ကြားတောရလမ်း၊ ရွှေတိဂုံစေတီတော်အရှေ့ဘက်မှန်

ဗဟန်းမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။ (ဖုန်း-၅၄၉၃၉၇)

ဓမ္မဗျူဟာ အခြေခံအဘိဓမ္မာသင်တန်း အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ (သင်္ဂြိုဟ်)ကျမ်း ပထမဆင့်(မှတ်စု)

နမော တဿ ဘဂ,ဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ကျမ်းပြုဆရာတော် အရှင်အနုရုဒ္ဓါ၏ ရတနာတ္ထယပဏာမနှင့် ပဋိညာဉ်

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ မတုလံ၊ သ၊ သဒ္ဓမ္မ ဂဏုတ္တမံ၊

အဘိဝါဒီယ ဘာသိဿံ၊ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟံ။

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ - မဖောက်မပြန် ကိုယ်တော်တိုင်သာ အလုံးစုံသော တရားတို့ကို သိတော်မူပြီးဖြစ်သော၊ အတုလံ- ပြိုင်ဘက်ရည်တူ ရှိတော် မမူထသော၊ သ,သဒ္ဓမ္မ ဂဏုတ္တမံ- သုံးပါးသောသဒ္ဓမ္မ, မြတ်သော အရိယာ ဂိုဏ်းနှင့်တကွ ဖြစ်တော်မူထသော မြတ်စွာဘုရားကို၊ အဘိဝါဒီယ- အန္တရာယ် ကင်းပျောက် ကျမ်းပြီးမြောက်ဖို့ ချီးမြှောက်ထောမနာ လွန်စွာကြည်နူး အထူးအားဖြင့် ရှိခိုးပါ၏။ ။

(ရတနတ္ထယပဏာမ = ရတနာမြတ်သုံးပါးအပေါင်းအား ရှိခိုးမှု ပြီး၏။)

အထူးအားဖြင့် ရှိခိုးပြီး၍ ...

အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟံ- အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်၏ အနက်တို့ကို အကျဉ်းချုံး၍ ယူရာယူကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဟု အမည်ရသော သင်္ဂြိုဟ်ကျမ်းခေါ် လက်သန်းအဋ္ဌကထာကျမ်းကို၊ ဘာသိဿံ- မိန့်ဆို တီထွင် စီရင်ပေအံ့။

(ပဋိညာဉ် = “ပြုစီရင်အံ့, ပြုစီရင်မည်”ဟု ဝန်ခံမှု ပြီး၏။)

၂

ဓမ္မဗျူဟာ

ပရမတ္ထတရား ၄-ပါး

ပရမတ္ထ = ပရမ + အတ္ထ

= ပရမ-မြတ်သော၊ အချုပ်ပဓာနဖြစ်သော + အတ္ထ-အနက်
(အထည်ကိုယ်၊ သဘော)

= (၁) မိမိတို့ဆိုင်ရာ သဘောလက္ခဏာများမှ မဖောက်မပြန်
မှန်ကန် တည့်မတ် မြတ်သောသဘော တရားသည်
ပရမတ် မည်၏။

(၂) လူ နတ် ဗြဟ္မာ သတ္တဝါအထွေထွေ၊ မြေ ရေ တော-တောင်
စသည်ဖြင့် အထည်ဝတ္ထု ပညတ်စုများ မည်မျှပင် များ
စေကာမူ လိုရင်းအချုပ် အသားတင် စစ်ထုတ်လိုက်သော်
အချုပ်ပဓာနအားဖြင့် စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်
တို့မှတစ်ပါး ရှာမရချေ။

ထို့ကြောင့် အချုပ်ပဓာနအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော
စိတ် စသော တရား ၄-ပါးသည် ပရမတ် မည်၏။

ဆောင်။ ။ (၁) မဖောက်မပြန်၊ မှန်ကန်တည့်မတ်၊ ဂုဏ်သကတ်၊ အမြတ်
ဟူ၍ခေါ်။

(၂) အထည်ဝတ္ထု၊ ပညတ်စုတွေ၊ များပလေလည်း၊ အခြေအမြစ်၊
စိစစ်ထုတ်ကာ၊ အချုပ်ပဓာန၊ တစ်နည်းပြ ပရမဟုခေါ်။

အဘိဓမ္မတ္ထနှင့် ပရမတ္ထ အရတူ-မတူ

အဘိဓမ္မတ္ထသည် - ပရမတ္ထအားဖြင့် စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်ဟု
လေးပါးသာ ရှိသော်လည်း၊ ရထိုက်သမျှ ရေတွက်လျှင်
ပညတ်နှင့်တကွ ၅-ပါး ရှိပါသည်။

အဘိဓမ္မာ-ပထမဆင့် (စိတ်ပိုင်း)

၃

ပရမတ္ထကား - စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်အားဖြင့် ၄-ပါးသာ
ရှိပါသည်။
ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မတ္ထနှင့် ပရမတ္ထတို့ အရမတူကြပါ။

ပရမတ္ထတရား ၄-ပါး

၁။ စိတ် = အာရုံကို ရအောင်ယူနိုင်ခြင်းဖြင့် သိတတ်သော သဘော
တရား၊

၂။ စေတသိက် = စိတ်၌ မှီ၍ စိတ်ကို ခြယ်လှယ်တတ်သော သဘောတရား၊

၃။ ရုပ် = အပူ အအေး စသော ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းများ
ကြောင့် ရှေးအစဉ်နှင့် နောက်အစဉ် မတူအောင် ပြောင်းလဲ
ဖောက်ပြန်တတ်သော သဘောတရား၊

၄။ နိဗ္ဗာန် = တဏှာကုန်ခန်းခြင်းသဘော၊ ဒုက္ခခပ်သိမ်း ချုပ်ငြိမ်းခြင်း
သဘောတရား၊

၁။ စိတ်ပိုင်း

စိတ်အကျဉ်း ၄-မျိုး

၁။ ကာမာဝစရစိတ် = ကာမတဏှာ၏အာရုံဖြစ်သောကြောင့်
ကာမဘုံ၌ သက်ဝင်၍ဖြစ်သောစိတ် = ၅၄-ပါး

၂။ ရူပါဝစရစိတ် = ရူပတဏှာ၏ အာရုံဖြစ်သောကြောင့်
ရူပဘုံ၌ သက်ဝင်၍ ဖြစ်သောစိတ် = ၁၅-ပါး

၃။ အရူပါဝစရစိတ် = အရူပတဏှာ၏အာရုံဖြစ်သောကြောင့်
အရူပဘုံ၌ သက်ဝင်၍ ဖြစ်သောစိတ် = ၁၂-ပါး

၄။ လောကုတ္တရာစိတ် = လောကသုံးပါးမှ လွတ်မြောက်သောစိတ်
(ဝါ) လောကသုံးပါးထက် လွန်ကဲ
မြင့်မြတ်သောစိတ် = ၈-ပါး

စုစုပေါင်း စိတ်အကျဉ်း = ၈၉-ပါး

[မှတ်ချက်။ ။ လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါးကို ဈာန် ၅-ပါးဖြင့် အကျယ်ပွားသော်
လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ် ၄၀-ပါးဖြစ်၍၊ စုစုပေါင်း စိတ်အားဖြင့်
လည်း စိတ်အကျယ် ၁၂၁-ပါး ဖြစ်၏။]

စိတ်၌ယှဉ်သော ခံစားမှု (ဝေဒနာ) အပြား

သင်္ကေတ	ဝေဒနာ ၅-ပါး	အဓိပ္ပာယ်
△	သုခဝေဒနာ	ခန္ဓာကိုယ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာသော ခံစားမှု
▲	ဒုက္ခဝေဒနာ	ခန္ဓာကိုယ်၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲသောခံစားမှု
○	သောမနဿဝေဒနာ	စိတ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာသောခံစားမှု
☆	ဒေါမနဿဝေဒနာ	စိတ်၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲသောခံစားမှု
●	ဥပေက္ခာဝေဒနာ	စိတ်၌ဖြစ်သော အသင့်အတင့်ခံစားမှု

သဟဂုတ်စိတ် = အတူတကွ ဖြစ်သောစိတ်၊

သမ္ပယုတ်စိတ် = ဒိဋ္ဌိ၊ ပဋိဃ(ဒေါသ), ဝိစိကိစ္ဆာ၊ ဥဒ္ဒစ္စ၊ ဉာဏ်(ပညာ) ဟူသော စေတသိက် အထူးတို့နှင့် ယှဉ်သောစိတ်၊

ဝိပ္ပယုတ်စိတ် = ထိုစေတသိက် အထူးတို့နှင့် မယှဉ်သောစိတ်၊

သင်္ခါရ = တစ်စုံတစ်ခုသော ကိစ္စကို မပြုလုပ်လို၍ တွန့်တို ဆုတ်နစ်နေသောစိတ်ကို တိုက်တွန်း နှိုးဆော် ပြုပြင်ပေးတတ်သော သဘော၊

အ,သင်္ခါရိကစိတ် = တိုက်တွန်းနှိုးဆော် ပြုပြင်ပေးမှု သင်္ခါရ မပါဘဲ ပင်ကိုယ်သဘောအလျောက် ဖြစ်သောစိတ်၊

သ,သင်္ခါရိကစိတ် = တိုက်တွန်းနှိုးဆော် ပြုပြင်ပေးမှု သင်္ခါရနှင့်တကွ ဖြစ်သောစိတ်၊

၁။ ကာမာဝစရစိတ် ၅၄-ပါး

အကုသိုလ်စိတ် = ၁၂-ပါး

အဟိတ်စိတ် = ၁၈-ပါး

ကာမသောဘနစိတ် = ၂၄-ပါး

ပေါင်း ကာမာဝစရစိတ် = ၅၄-ပါး

ကာမာဝစရစိတ် = (၁) ကာမ ၁၁-ဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ကျင်လည်တတ်၊
ဖြစ်တတ်သောစိတ်၊

(၂) ကာမတဏှာ၏ အာရုံဖြစ်သောကြောင့် ကာမဘုံ၌
သက်ဝင်၍ ဖြစ်သောစိတ်၊

(က) အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး

လောဘမူစိတ် = ၈-ပါး

ဒေါသမူစိတ် = ၂-ပါး

မောဟမူစိတ် = ၂-ပါး

ပေါင်း အကုသိုလ်စိတ် = ၁၂-ပါး

အကုသိုလ်စိတ် = (၁) လောဘ၊ ဒေါသ စသော အပြစ်နှင့်တကွ ဖြစ်သောစိတ်၊

(၂) မကောင်းသော အကျိုးကို ပေးခြင်းလက္ခဏာ ရှိသော
အကြောင်းစိတ်၊

(၃) ကုသိုလ်နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သောစိတ်၊

(ပဟာတဗ္ဗ = ပယ်အပ်သောတရား)

လောဘမူစိတ် = (၁) လောဘမူလရှိသောစိတ်၊

(၂) လိုချင်တပ်မက်မှု လောဘစေတသိက် အရင်းခံသော
စိတ်၊

ဒိဋ္ဌိ (မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ) = မှားယွင်းသော အယူအဆ၊

လောဘမူစိတ် ၈-ပါးဖြစ်ပုံ

၁။	သောမနဿသဟဂုတ် စိတ်ချမ်းသာသောခံစားမှု နှင့်အတူတကွဖြစ်၍	ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် မှားယွင်းသောအယူအဆ နှင့်ယှဉ်ပြီး	အ-သင်္ခါရိကစိတ် တိုက်တွန်းမှုမပါဘဲ ဖြစ်သောစိတ်
၂။	။	။	သ-သင်္ခါရိကစိတ် တိုက်တွန်းမှုနှင့်တကွ ဖြစ်သောစိတ်
၃။	။	ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် မှားယွင်းသောအယူအဆ နှင့်မယှဉ်ဘဲ	အ- ။
၄။	။	။	သ- ။
၅။	ဥပေက္ခာသဟဂုတ် စိတ်အသင့်အတင့်ခံစားမှု နှင့်အတူတကွဖြစ်၍	ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်	အ- ။
၆။	။	။	သ- ။
၇။	။	ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်	အ- ။
၈။	။	။	သ- ။

ဒေါသမူစိတ် = (၁) ဒေါသမူလရှိသောစိတ်၊

(၂) ကြမ်းတမ်းခက်ထန်မှု ဒေါသစေတသိက် အရင်းခံ
သောစိတ်၊

ပဋိဿ (ဒေါသ) = ကြမ်းတမ်းခက်ထန်မှု၊ မကျေနပ်သောသဘော၊

ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါးဖြစ်ပုံ

၁။	ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ်နှလုံးမချမ်းမြေ့သော ခံစားမှုနှင့်အတူတကွဖြစ်၍	ပဋိဿသမ္ပယုတ် ကြမ်းတမ်းခက်ထန်မှု နှင့်ယှဉ်ပြီး	အ-သင်္ခါရိကစိတ် တိုက်တွန်းနှိုးဆော်မှုမပါဘဲ ဖြစ်သောစိတ်
၂။	။	။	သ-သင်္ခါရိကစိတ် တိုက်တွန်းနှိုးဆော်မှုနှင့် တကွဖြစ်သောစိတ်

မောဟမူစိတ် = (၁) မောဟမူလရှိသောစိတ်၊

(၂) အလွန်တွေ့ရေမှု မောဟစေတသိက် အရင်းခံသောစိတ်၊

ဝိစိကိစ္ဆာ = ရတနာသုံးပါး ကံ၊ကံ၏ အကျိုး၌ ယုံမှားသံသယ ဖြစ်ခြင်း
သဘော၊

ဥဒ္ဓစ္စ = စိတ်ပျံ့လွင့် မငြိမ်သက်မှုသဘော၊

မောဟမူစိတ် ၂-ပါးဖြစ်ပုံ

၁။	ဥပေက္ခာသဟဂုတ် အသင့်အတင့်ခံစားမှုနှင့်အတူတကွဖြစ်၍	ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ် ယုံမှားသံသယဖြစ်မှုနှင့်ယှဉ်သောစိတ်
၂။	။	ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ်စိတ် ပျံ့လွင့် မငြိမ်သက်မှုနှင့်ယှဉ်သောစိတ်

(ခ) အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါး

အကုသလဝိပါက်စိတ် = ၇-ပါး

အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ် = ၈-ပါး

အဟိတ်ကြိယာစိတ် = ၃-ပါး

ပေါင်း အဟိတ်စိတ် = ၁၈-ပါး

အဟိတ်စိတ် = (၁) မခိုင်မြဲသောစိတ်၊ အမြစ်မရှိသောစိတ်၊
(၂) လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ၊ အလောဘ၊
အဒေါသ၊ အမောဟ တည်းဟူသော
ဟိတ် ၆-ပါးမှ တစ်ပါးပါးနှင့်မျှ
မယှဉ်နိုင်သောစိတ်၊

(ဟိတ်နှင့် မယှဉ်သောစိတ်)

အကုသလဝိပါက်စိတ် = အကုသိုလ်ကံ၏ အကျိုးဖြစ်သောစိတ်၊

အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ် = ယှဉ်ဘက်ဟိတ်မရှိသော (မခိုင်မြဲသော)
ကုသိုလ်ကံ၏ အကျိုးဖြစ်သောစိတ်၊

အဟိတ်ကြိယာစိတ် = ယှဉ်ဘက်ဟိတ်မရှိသော (မခိုင်မြဲသော)
ပြုလုပ်ကာမျှ သဘောစိတ်၊

စက္ခုဝိညာဏ်စိတ် = မြင်သိစိတ်၊

သောတဝိညာဏ်စိတ် = ကြားသိစိတ်၊

ဃာနဝိညာဏ်စိတ် = နံသိစိတ်၊

ဇိဝှါဝိညာဏ်စိတ် = စားသိစိတ်၊

ကာယဝိညာဏ်စိတ် = ထိသိစိတ်၊

သမ္ပဒိဇ္ဈိန်းစိတ် = ပဉ္စာရုံကို လက်ခံသကဲ့သို့ ဖြစ်သောစိတ်၊

သန္တိရဏစိတ် = ပဉ္စာရုံကို စုံစမ်းတတ်သောစိတ်၊

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် = ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်လာသောအာရုံကို ဆင်ခြင်သော စိတ်၊

မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် = မနောဒွါရ၌ ထင်လာသော အာရုံကို ဆင်ခြင်သော စိတ်၊

ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် = ဘုရား၊ ရဟန္တာများ၏ ပြုံးရယ်မှုကို ဖြစ်စေသော စိတ်၊

* ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ပါး = စက္ခုဝိညာဏ်ဒွေးမှ ကာယဝိညာဏ်ဒွေးထိ၊

* မနောဓာတ် ၃-ပါး = ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း + သမ္ပဒိဇ္ဈိင်းဒွေး၊

* အာဝဇ္ဇန်းဒွေး = ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း + မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊

* အသောဘနစိတ် (၃၀) = အကုသိုလ်စိတ် (၁၂) + အဟိတ်စိတ် (၁၈)

* သောဘနစိတ်အကျဉ်း(၅၉) = စိတ်အကျဉ်း(၈၉) - အသောဘနစိတ်(၃၀)

သောဘဏစိတ်အကျယ်(၉၁) = စိတ်အကျယ်(၁၂၁) - အသောဘနစိတ် (၃၀)

အသောဘနစိတ် = (၁) သောဘနစိတ်မှ တစ်ပါးသောစိတ်များ၊

(၂) သဒ္ဓါ၊ သတိ စသော သောဘန စေတသိက်တို့နှင့် မယှဉ်သော ကြောင့် မတင့်တယ်-မကောင်းမွန်သောစိတ်၊

သောဘနစိတ် = သဒ္ဓါ၊ သတိ စသော သောဘန စေတသိက်တို့နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် တင့်တယ်-ကောင်းမွန်သောစိတ်၊

(ဂ) ကာမသောဘနစိတ် ၂၄-ပါး

မဟာကုသိုလ်စိတ် = ၈-ပါး

မဟာဝိပါက်စိတ် = ၈-ပါး

မဟာကြိယာစိတ် = ၈-ပါး

ပေါင်း ကာမသောဘနစိတ် = ၂၄-ပါး

ကာမသောဘနစိတ် = ကာမဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ဖြစ်သောကာမစိတ် များတွင် ပါဝင်၍ တင့်တယ် ကောင်းမွန်သော စိတ်၊

ကုသိုလ်စိတ် = (၁) ကောင်းသောစိတ်၊ အပြစ်ကင်းသောစိတ်၊
(၂) ကောင်းသောအကျိုးကို ပေးခြင်းလက္ခဏာ ရှိသောစိတ်၊ (ပဟာယက = ပယ်တတ်သော တရား)

ဝိပါက်စိတ် = ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံတို့၏ အကျိုးဖြစ်သော စိတ်၊

ကြိယာစိတ် = (၁) ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်မဆိုရ ပြုလုပ်ကာမျှဖြစ် သောစိတ်၊
(၂) ဘုရား၊ ရဟန္တာများ၌ ဖြစ်သောစိတ်၊

မဟာကုသိုလ်စိတ် = ရူပ၊ အရူပ၊ လောကုတ္တရာကုသိုလ်တို့ထက် များသောအရေအတွက်ရှိသော ကုသိုလ်စိတ်၊

မဟာဝိပါက်စိတ် = ရူပ၊ အရူပ၊ လောကုတ္တရာကုသိုလ်တို့ထက် များသောအရေအတွက်ရှိသော ဝိပါက်စိတ်၊

မဟာကြိယာစိတ် = ရူပ၊ အရူပကြိယာတို့ထက် များသော အရေ အတွက် ရှိသော ကြိယာစိတ်၊

၂။ ရူပါဝစရစိတ် ၁၅-ပါး

ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် = ၅-ပါး

။ ဝိပါက်စိတ် = ၅-ပါး

။ ကြိယာစိတ် = ၅-ပါး

ပေါင်း ရူပါဝစရစိတ် = ၁၅-ပါး

ရူပါဝစရစိတ် = (၁) ရူပဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ကျင်လည်တတ်၊
ဖြစ်တတ်သောစိတ်၊

(၂) ရူပတဏှာ၏ အာရုံဖြစ်သောကြောင့် ရူပဘုံ၌
သက်ဝင်၍ ဖြစ်သောစိတ်၊

ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် = ရူပဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ကျင်လည်တတ်၊
ဖြစ်တတ်သောကုသိုလ်စိတ်၊

ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ် = ရူပဘုံသား ဗြဟ္မာကြီးများ၏ အကျိုး (ဝိပါက်)
ဖြစ်သော ပဋိသန္ဓေ-ဘဝင်-စုတိစိတ်၊

ရူပါဝစရကြိယာစိတ် = ရူပဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ဖြစ်သော ရဟန္တာ
တို့၏စိတ်၊

ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် ၅-ပါးဖြစ်ပုံ

၁	ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ ပီတိ၊ သုခ၊ ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	ပထမဈာန်(ကုသိုလ်)စိတ်
၂	ဝိစာရ၊ ပီတိ၊ သုခ၊ ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ ၄-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	ဒုတိယဈာန်(ကုသိုလ်)စိတ်

အဘိဓမ္မာ-ပထမဆင့် (စိတ်ပိုင်း)

၁၃

၃	ပိတိ၊ သုခ၊ ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ ၃-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	တတိယဈာန်(ကုသိုလ်)စိတ်
၄	သုခ၊ ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	စတုတ္ထဈာန်(ကုသိုလ်)စိတ်
၅	ဥပေက္ခာ၊ ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	ပဉ္စမဈာန်(ကုသိုလ်)စိတ်

(ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ် ၅-ပါး၊ ရူပါဝစရကြိယာစိတ် ၅-ပါးဖြစ်ပုံ
နည်းတူသိပါ။)

ဈာန်အင်္ဂါ = ဈာန + အင်္ဂ = ဈာနင်္ဂ
 = ဈာန်၏ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော (ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊
 ပိတိ၊ သုခ/ဥပေက္ခာ၊ ဧကဂ္ဂတာ) ဟူသော စေတသိက်
 တစ်ပါး၊ တစ်ပါး၊

ဈာန် = (၁) အာရုံတစ်ခုအပေါ်တွင် အထူးမြဲမြံစွာ စူးစိုက်ရှုမှတ်
 တတ်သောသဘော၊

(၂) ဝိတက်၊ ဝိစာရ စသော ဈာန်အင်္ဂါထိုက်သော
 စေတသိက်တို့၏ အပေါင်း၊

ဈာန်စိတ် = ဈာန်နှင့်ယှဉ်သောစိတ်၊

ဈာန်စိတ် ၅-ပါး ပြားရခြင်း

ပထမဈာန်၊ ဒုတိယဈာန် စသည်ဖြင့် ဈာန် ၅-မျိုးပြားရသဖြင့်
 ဈာန်နှင့်ယှဉ်သော စိတ်သည်လည်း ၅-ပါးပင် ပြားရသည်။

ရူပစိတ် ၁၅-ပါး ပြားရခြင်း

ရူပါဝစရကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်များ ၅-ပါးစီပြားသောကြောင့်
ရူပါဝစရစိတ် (ရူပစိတ်) ၁၅-ပါး ပြားရသည်။ (ရူပစိတ်များသည် ဈာန်
အားဖြင့် ပြားသောစိတ်ပင်တည်း။)

၃။ အရူပါဝစရစိတ် ၁၂-ပါး

အရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် = ၄-ပါး

။ ဝိပါက်စိတ် = ၄-ပါး

။ ကြိယာစိတ် = ၄-ပါး

ပေါင်း အရူပါဝစရစိတ် = ၁၂-ပါး

အရူပါဝစရစိတ် = (၁) အရူပဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ကျင်လည်တတ်၊
ဖြစ်တတ်သောစိတ်၊

(၂) အရူပတဏှာ၏ အာရုံဖြစ်သောကြောင့် အရူပဘုံ၌
သက်ဝင်၍ ဖြစ်သောစိတ်၊

အာကာသာနဉ္စာယတနစိတ် = ကောင်းကင်ပညတ်ကို အာရုံပြုသော
စိတ်၊

ဝိညာဏဉ္စာယတနစိတ် = ပထမအရူပစိတ်ဖြစ်သော (အာကာသာ
နဉ္စာယတနစိတ်)ကို အာရုံပြုသောစိတ်၊

အာကိဉ္စညာယတနစိတ် = ပထမ အရူပစိတ်၏ မရှိခြင်း (နတ္ထိ
ဘောပညတ်)ကို အာရုံပြုသောစိတ်၊

နေဝသညာနာသညာယတနစိတ် = တတိယအရူပစိတ် (အာကိဉ္စညာ
ယတနစိတ်)ကို အာရုံပြုသောစိတ်၊

အရူပါဝစရစိတ်များ ၄-ပါးစီ ပြားရခြင်း

အာရုံ ၄-မျိုးပြားသောကြောင့် ထိုအာရုံ ၄-ပါးကို အာရုံပြုသော အရူပါဝစရဈာန်စိတ်သည်လည်း ၄-ပါးစီ ပြားရလေသည်။

အရူပါဝစရစိတ် ၁၂-ပါး ပြားရခြင်း

အရူပါဝစရ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာဟု ဈာန်စိတ် ၄-ပါးစီ ပြားသောကြောင့် အရူပါဝစရစိတ် ၁၂-ပါး ပြားရသည်။ (အရူပစိတ်များသည် အာရုံအားဖြင့်သာ ပြားသောစိတ်တို့ပင်တည်း။)

အရူပါဝစရစိတ်ဟူသမျှ ပဉ္စမဈာန်

ရူပ ပဉ္စမဈာန်မှအထက် တစ်ဆင့်တက်၍ ရအပ်သောဈာန်များ ဖြစ်သောကြောင့် အရူပစိတ် ၁၂-ပါးလုံးသည် ရူပ ပဉ္စမဈာန်စိတ်နှင့် အလားတူသဖြင့် ဥပေက္ခာ-ဧကဂ္ဂတာဈာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးရှိပြီး ဥပေက္ခာ ဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သည်။

* မဟဂ္ဂုတ်စိတ် (၂၇)ပါး = ရူပစိတ် (၁၅)ပါး + အရူပစိတ် (၁၂)ပါး
 မဟဂ္ဂုတ်စိတ် = (မဟာ + ဂတ)
 = (၁) မြတ်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သောစိတ် (မြင့်မြတ်သောစိတ်)
 (၂) မြတ်သောဈာန်ရပုဂ္ဂိုလ်တို့သာ ရအပ်သောစိတ်၊

* လောကီစိတ် (၈၁)ပါး = ကာမစိတ် (၅၄)ပါး+ မဟဂ္ဂုတ်စိတ် (၂၇)ပါး
 လောကီစိတ် = (၁) ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပဟု လောက ၃-ပါး (၃၁-ဘုံ)၌ ကျင်လည်တတ်- ဖြစ်တတ်သောစိတ်၊
 (၂) လောက၌ ထင်ရှားသောစိတ်၊

၄။ လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါး

သောတာပတ္တိမဂ်စိတ်	၁-ပါး	သောတာပတ္တိဖိုလ်စိတ်	၁-ပါး
သကဒါဂါမိမဂ်စိတ်	၁-ပါး	သကဒါဂါမိဖိုလ်စိတ်	၁-ပါး
အနာဂါမိမဂ်စိတ်	၁-ပါး	အနာဂါမိဖိုလ်စိတ်	၁-ပါး
အရဟတ္တမဂ်စိတ်	၁-ပါး	အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်	၁-ပါး
မဂ်(သို့)လောကုတ္တရာ ကုသိုလ်စိတ်အကျဉ်း =	၄-ပါး	ဖိုလ်(သို့)လောကုတ္တရာ ဝိပါကစိတ်အကျဉ်း =	၄-ပါး

လောကုတ္တရာစိတ် = (၁) လောကမှ လွတ်မြောက်သောစိတ်၊
(၂) လောက ၃-ပါးထက် လွန်ကဲမြင့်မြတ်သောစိတ်၊

မဂ် = ကိလေသာများကို ပယ်သတ်၍ နိဗ္ဗာန်သို့ အာရုံပြုသော
အားဖြင့် သွားရောက်တတ်သောသဘော၊ (မဂ်၏အင်္ဂါ
အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော မဂ္ဂင် ၈-ပါးအပေါင်း)

မဂ်စိတ် = မဂ်နှင့်ယှဉ်သောစိတ်၊

ဖိုလ် = (၁) ကိလေသာများ ငြိမ်းအေးစေတတ်သောဘော၊
(၂) မဂ်၏အကျိုးဖြစ်သောသဘော၊

ဖိုလ်စိတ် = ဖိုလ်နှင့်ယှဉ်သောစိတ်၊

မဂ် ၄-ပါး ပြားရခြင်း

ကိလေသာကို ပယ်သတ်တတ်သော မဂ်ချင်းတူသော်လည်း (အနု၊ အရင့်၊ ရင့်သည်ထက်အရင့်၊ အရင့်ဆုံးဟူသော) ဣန္ဒြေတို့၏ ထက်-မထက် အားဖြင့် မဂ် ၄-ပါး ပြားရပါသည်။

မဂ်စိတ် ၄-ပါး ပြားရခြင်း

မဂ် ၄-ပါး ပြားခြင်းကြောင့် မဂ်နှင့်ယှဉ်သောစိတ်သည်လည်း ၄-ပါး ပြားရပါသည်။

ဖိုလ်စိတ် ၄-ပါး ပြားရခြင်း

မဂ်စိတ် ၄-ပါး ပြားခြင်းကြောင့် မဂ်၏အကျိုးဖြစ်သော ဖိုလ်စိတ် သည်လည်း ၄-ပါး ပြားရပါသည်။

လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ် ၄၀-ပါး

မဂ်စိတ်အကျယ်(၂၀) = မဂ်စိတ် ၁-ပါးလျှင် ဈာန်အင်္ဂါတို့ ယှဉ်ပုံအရ ဈာန် ၅-မျိုးပြားသောကြောင့် မဂ်စိတ်အကျဉ်း ၄-ပါးကို ဈာန်အပြားအားဖြင့် မြောက်ပွားလိုက် သောအခါ မဂ်စိတ်အကျယ်(၂၀) ဖြစ်လာသည်။

ဖိုလ်စိတ်အကျယ်(၂၀) = ထိုနည်းတူစွာ-ဖိုလ်စိတ်အကျဉ်း ၄-ပါးသည် လည်း ဈာန်အပြား ၅-မျိုးအားလျော်စွာ ဖိုလ်စိတ် အကျယ်(၂၀) ဖြစ်ရလေသည်။

လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ် (၄၀)ဖြစ်လာပုံ

တစ်ပါးတစ်ပါးသော လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါးကို ဈာန်အင်္ဂါတို့ နှင့် ယှဉ်သော အပြားအားဖြင့် ၅-ပါးစီ ပြုရ မြောက်ပွားရသောကြောင့် လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ်(၄၀) ဖြစ်လာရပါသည်။

* ဈာန်စိတ် (၆၇)ပါး = လောကီဈာန်စိတ် + လောကုတ္တရာဈာန်စိတ်
(မဟဂ္ဂုတ်စိတ်)၂၇-ပါး ၄၀-ပါး

ပ-ဈာန်စိတ်(၁၁)ပါး = လောကီ ပဈာန် ၃-ပါး + လောကုတ္တရာ ပဈာန် ၈-ပါး

ဒု-ဈာန်စိတ်(၁၁)ပါး = ။ ဒုဈာန် ၃-ပါး + ။ ဒုဈာန် ၈-ပါး

တ-ဈာန်စိတ်(၁၁)ပါး = ။ တဈာန် ၃-ပါး + ။ တဈာန် ၈-ပါး

စ-ဈာန်စိတ်(၁၁)ပါး = ။ စဈာန် ၃-ပါး + ။ စဈာန် ၈-ပါး

ပဉ္စမဈာန်စိတ်(၂၃)ပါး = ။ ဗျူဈာန် ၁၅-ပါး + ။ ပဉ္စဈာန် ၈-ပါး

စိတ်အကျယ် ၁၂၁-ပါး ဖြစ်လာပုံ

လောကုတ္တရာစိတ်အကျဉ်း ၈-ပါးမှ အကျယ် (၄၀) ပြားသောကြောင့်
စိတ်အကျဉ်း ၈၉-ပါးမှ စိတ်အကျယ် ၁၂၁-ပါး ဖြစ်လာရပါသည်။

ဘောကြီး ၆-ဘောအားဖြင့် ဝေဖန်ခြင်း

၁။ ဘူမိဘော (ဘုံ-အပြားအားဖြင့် စိတ်တို့ကို ဝေဖန်ခြင်း)

= ကာမာဝစရစိတ်
 ရူပါဝစရစိတ်
 အရူပါဝစရစိတ်
 လောကုတ္တရာစိတ်

၂။ ဇာတိဘော (ပရမတ္ထတရားတို့၏ အမျိုး = ဇာတ်အပြားအားဖြင့်...)

= အကုသိုလ်စိတ်
 ကုသိုလ်စိတ်
 ဝိပါက်စိတ်
 ကြိယာစိတ်

၃။ ဈာနဘောဒ (ဈာန်အပြားအားဖြင့် စိတ်တို့ကို ဝေဖန်ခြင်း)

= ပထမဈာန်စိတ်
ဒုတိယဈာန်စိတ်
တတိယဈာန်စိတ်
စတုတ္ထဈာန်စိတ်
ပဉ္စမဈာန်စိတ်

၄။ သမ္မယောဂဘောဒ (ယှဉ်-မယှဉ် အပြားအားဖြင့်...)

= သမ္မယုတ်စိတ်
ဝိပ္ပယုတ်စိတ်
သမ္မယုတ်-ဝိပ္ပယုတ် မဟုတ်သောစိတ်

၅။ သင်္ခါရဘောဒ (သင်္ခါရ ရှိ-မရှိ အပြားအားဖြင့်...)

= အ,သင်္ခါရိကစိတ်
သ,သင်္ခါရိကစိတ်
အ,သ မဟုတ်သောစိတ်

၆။ ဝေဒနာဘောဒ (ခံစားမှု ဝေဒနာအပြားအားဖြင့် စိတ်တို့ကို ဝေဖန်ခြင်း)

(က) အနာဝနလက္ခဏဘောဒနည်း = အာရုံအလိုက် ခံစားမှုအားဖြင့်...

ဣန္ဒာရုံနှင့်တွေ့ကြုံသောအခါ = (ချမ်းသာသောခံစားမှု) = သုခသဟဂုတ်စိတ်
အနိဋ္ဌာရုံနှင့် " = (ဆင်းရဲသော ") = ဒုက္ခ "
မဇ္ဈတ္တာရုံနှင့် " = (ဆင်းရဲသည်လည်းမဟုတ်-
ချမ်းသာသည်လည်းမဟုတ်-ခံစားမှု) = အဒုက္ခ-မသုခ "

(ခ) ဣန္ဒြိယဘောဒနည်း = ကိုယ်,စိတ်အားဖြင့် အစိုးတရ ခွဲခြား၍ ခံစားမှု...

ချမ်းသာသောခံစားမှု = ကိုယ်ချမ်းသာသောခံစားမှု = သုခသဟဂုတ်စိတ်
စိတ် " " = သောမနဿသဟဂုတ်စိတ်

ဆင်းရဲသော ။ = ကိုယ်ဆင်းရဲသော ။ = ဒုက္ခသဟဂုတ်စိတ်
 စိတ် ။ ။ = ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ်
 ဆင်းရဲ x ချမ်းသာ x = စိတ်အသင့်အတင့် ။ = ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ်
 မှတ်ချက်။ ။ သို့ဖြစ်၍...

အနာဝနလက္ခဏာဘောဒနည်း	ဣန္ဒြိယဘောဒနည်း
သုခသဟဂုတ်စိတ်	(သုခ + သောမနဿ) သဟဂုတ်စိတ်
ဒုက္ခသဟဂုတ်စိတ်	(ဒုက္ခ + ဒေါမနဿ) သဟဂုတ်စိတ်
အဒုက္ခ - မသုခ သဟဂုတ်စိတ်	(ဥပေက္ခာ) သဟဂုတ်စိတ်

စိတ်ပိုင်းနိဂုံး

စိတ်သည် အာရုံကို သိခြင်းလက္ခဏာအားဖြင့် တစ်ပါးတည်းသာ ရှိသော်လည်း ထိုတစ်ပါးတည်းသောစိတ်ကို...

(၁) ဘုံ-အပြားအားဖြင့်လည်းကောင်း၊

(၂) ဇာတ် ။ ။

(၃) ဈာန် ။ ။

(၄) သမ္ပယောဂ ။ ။

(၅) သင်္ခါရ ။ ။

(၆) ဝေဒနာအပြားအားဖြင့်လည်းကောင်း ဝေဖန်သောကြောင့်

စိတ်အကျဉ်း ၈၉-ပါး၊ စိတ်အကျယ် ၁၂၁-ပါး ဖြစ်လာသည်။

❧ စိတ်ပိုင်းပြီး၏ ❧

၂။ စေတသိက်ပိုင်း

စေတသိက် = (၁) စိတ်နှင့်အတူဖြစ်တတ်- ချုပ်တတ်သောသဘော၊
 (၂) စိတ်၌မှီ၍ စိတ်ကို ခြယ်လှယ်တတ်သောသဘော၊
 (၃) ဧကပ္ပိဒ-စသော လက္ခဏာ ၄-ပါးနှင့်ပြည့်စုံ၍၊
 စိတ်နှင့်ယှဉ်လျက် ဖြစ်ကြသော ၅၂-ပါးသော
 သဘောတရားတို့သည် စေတသိက်-မည်၏။

စေတသိက်လက္ခဏာ ၄-ပါး (စေတသိက်အင်္ဂါ/ သမ္ပယောဂအင်္ဂါ)

- (၁) ဧကပ္ပိဒ = စိတ်နှင့် အတူဖြစ်ခြင်း၊
- (၂) ဧကနိရောဓ = စိတ်နှင့် အတူချုပ်ခြင်း၊
- (၃) ဧကာရမ္မဏ = စိတ်နှင့် အာရုံတူခြင်း၊
- (၄) ဧကဝတ္ထုက = စိတ်နှင့် မှီရာတူခြင်း၊

စေတသိက် ၅၂-ပါး

- (၁) အညသမာနးစေတသိက် = ၁၃-ပါး
- (၂) အကုသိုလ်စေတသိက် = ၁၄-ပါး
- (၃) သောဘဏစေတသိက် = ၂၅-ပါး

၁။ အညသမာနးစေတသိက် ၁၃-ပါး

- (က) သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် = ၇-ပါး
- (ခ) ပကိဏ်းစေတသိက် = ၆-ပါး

အညသမာနး = (အည + သမာန)
 = အည- တစ်ပါးသောတရားတို့နှင့်၊ သမာန- သဘော
 တူသော စေတသိက်။

= သောဘဏစိတ်တို့၌လည်းကောင်း၊ အသောဘဏ
 စိတ်တို့၌လည်းကောင်း နှစ်မျိုးလုံး၌ ယှဉ်နိုင်သော
 ကြောင့် အညသမာန်း-မည်၏။

[ဆောင်။ ။ ကောင်းဆိုးနှစ်တန်၊ ခပ်တိုင်းငန်၊ သမာန်အည၊ တေရသ။]

(က) သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် ၇-ပါး

အလုံးစုံသော စိတ်တို့နှင့် ဆက်ဆံသော စေတသိက်များဖြစ်သော
 ကြောင့် သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက်-မည်၏။ (စိတ်အားလုံးနှင့် ယှဉ်နိုင်၊
 စိတ်ဖြစ်တိုင်း ပါဝင်ကြရသောစေတသိက်များ ဖြစ်၏။)

- (၁) ဖဿ = အာရုံကို တွေ့ထိခြင်းသဘော၊
- (၂) ဝေဒနာ = အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်းသဘော၊
- (၃) သညာ = အာရုံကို မှတ်သားခြင်းသဘော၊
- (၄) စေတနာ = အာရုံ၌ ဖြစ်ဖော် ဖြစ်ဖက်တရားတို့ကို ဆိုင်ရာ
 ကိစ္စ၌ ဆောင်ရွက်ရန် တိုက်တွန်း နှိုးဆော်ခြင်း
 သဘော၊
- (၅) ဧကဂ္ဂတာ = အာရုံတစ်ပါးတည်း၌ တည်တံ့ခြင်း၊ တည်ကြည်
 ခြင်း သဘော၊
- (၆) ဇီဝိတိန္ဒြေ = မိမိနှင့်ယှဉ်ဖက်နာမ်တရားတို့ကို စောင့်ရှောက်
 ခြင်း သဘော၊ (နာမ်တရားတို့၏အသက်)
- (၇) မနသိကာရ = (စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်၍ရောက်၍နေအောင်)
 စိတ်ထဲ၌ အာရုံပေါ်လာအောင် နှလုံးသွင်း ပြုပေး
 ခြင်းသဘော၊

[ဆောင်။ ။ တွေ့ထိ၊ ခံစား၊ မှတ်သားလေ့ခေါ်၊ စေ့ဆော်၊ တည်ကြည်၊ နာမ်သက်
 မည်လျှင်း- စောင့်ထိန်းခြင်းမူ၊ အာရုံပြု၊ မှတ်မှု သဗ္ဗစိတ်။]

(ခ) ပကိဏ်းစေတသိက် ၆-ပါး

စိတ်အားလုံးနှင့်မယှဉ်နိုင်ဘဲ အချို့သောစိတ်တို့၌သာ ဟိုတချို့ သည် တချို့ ရောရောပြွမ်းပြွမ်း ယှဉ်တတ်သော စေတသိက်များဖြစ်၍ ပကိဏ်း စေတသိက်မည်၏။

(၁) ဝိတက် = အာရုံသို့ ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို တင်ပေးခြင်း (ကြံစည်ခြင်း)သဘော၊

(၂) ဝိစာရ = အာရုံကို သုံးသပ်ခြင်း(ထပ်၍ ထပ်၍ ယူခြင်း) သဘော၊

(၃) အဓိမောက္ခ = အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းသဘော၊

(၄) ဝိရိယ = ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို ထောက်ပံ့ခိုင်စေခြင်း (အား ထုတ်ခြင်း)သဘော၊

(၅) ပီတိ = အာရုံကို နှစ်သက်ခြင်းသဘော၊

(၆) ဆန္ဒ = အာရုံကို လိုလားတောင့်တခြင်းသဘော၊

[ဆောင်။ ။ ကြံစည်၊ သုံးသပ်၊ ဆုံးဖြတ်၊ အားထုတ်၊ နှစ်သက်၊ တောင့်တ၊ ဤ ခြောက်ဝ မှတ်ကြပကိဏ်းတည်း။

၂။ အကုသိုလ်စေတသိက် ၁၄-ပါး

စိတ်ကို မကောင်းအောင်၊ အပြစ်ရှိအောင် ခြယ်လှယ်သည့် စေတသိက် တို့သည် အကုသိုလ်စေတသိက်-မည်၏။

(၁) မောဟ = အာရုံ၏သဘောအမှန်ကို ပုံးကွယ်ခြင်းသဘော၊

(၂) အဟိရိက = မကောင်းမှုဒုစရိုက်မှ မရှက်ခြင်းသဘော၊

(၃) အနောတ္တပ္ပ = မကောင်းမှု ဒုစရိုက်မှ မကြောက်လန့်ခြင်းသဘော၊

(၄) ဥဒ္ဒစ္စ = စိတ်မငြိမ်မသက် ပျံ့လွင့်ခြင်းသဘော၊

(၅) လောဘ = လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်တို့၌ လိုချင်၊ ငြိကပ်၊ တပ်မက်ခြင်းသဘော၊

- (၆) ဒိဋ္ဌိ = မှားမှားယွင်းယွင်း သိမြင်ခြင်း (အယူမှားခြင်း) သဘော။
- (၇) မာန = ထောင်လွှားတက်ကြွခြင်းသဘော။
- (၈) ဒေါသ = ခက်ထန်ကြမ်းတမ်းခြင်းသဘော။
- (၉) ဣဿာ = သူတစ်ပါးတို့၏ စည်းစိမ်ဥစ္စာ၊ ဂုဏ်သိန်ချမ်းသာ၊ ပညာတို့အပေါ် ငြူစူ စောင်းမြောင်းမနာလိုခြင်းသဘော။ (နှုတ်ခမ်းစူ၍၊ မျက်စောင်းထိုး၍၊ ပြောဆို ကြည့်ရှုကြောင်းတရား)
- (၁၀) မစ္ဆရိယ = မိမိ၏ စည်းစိမ်ဥစ္စာ၊ ဂုဏ်သိန်ချမ်းသာ၊ ပညာတို့ကို ဝန်တိုခြင်းသဘော။ (သူတစ်ပါးတို့နှင့် မဆက်ဆံစေလိုခြင်း၊ နှမြောခြင်းသဘော)
- (၁၁) ကုက္ကုစ္စ = ပြုပြီး ဒုစရိုက်- မပြုလိုက်ရသေးသော သုစရိုက်များအပေါ် နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်ခြင်းသဘော။
- (၁၂) ထိန = စိတ်တို့၏ ထိုင်းခြင်းသဘော။
(စိတ်မလန်းဘဲ ခပ်ထိုင်းထိုင်း ဖြစ်နေခြင်းသဘော)
- (၁၃) မိဒ္ဓ = စေတသိက်တို့၏ မှိုင်းခြင်းသဘော။
(ယှဉ်ဖက် စိတ်-စေတသိက်များ မလန်းဘဲ မှိုင်းတိုင်းတိုင်း ဖြစ်နေခြင်းသဘော)
- [အိပ်ချင်မှူးတူး ဖြစ်နေသည့်အခါ ဤ ထိန-မိဒ္ဓ စေတသိက် ၂-ပါး ထင်ရှား၏။]
- (၁၄) ဝိစိကိစ္ဆာ = ရတနာသုံးပါး၊ ကံ-ကံ၏အကျိုးတို့၌ ယုံမှားသံသယဖြစ်ခြင်းသဘော။

[ဆောင်။ ။ အမှန်ကွယ်ဝှက်၊ ဒုစရိုက်ကြောင့်- မရှက်၊ မလန့်၊ ပျံ့လွင့်သဘော၊ လိုချင်သောအား၊ အယူမှားလျက်၊ ထောင်လွှားတက်၍၊ ခက်ခက်ထန်ထန်၊ ငြူစူဟန်ဟု၊ နှမြောမှုဆို- ဝန်တိုလေရ၊ နောင်တပူပင်၊ ထိုင်း-မှိုင်းအင်နှင့်၊ ထို့ပြင် ယုံမှား၊ ၁၄-ပါးသည်၊ မှတ်သား- အကုသိုလ်ချည်းတည်း။]

သဗ္ဗာကုသလသာဓာရဏ (သဗ္ဗ + အကုသလ + သာဓာရဏ)
 = အလုံးစုံသော အကုသိုလ်စိတ်တို့၌ ယှဉ်သော
 ကြောင့် မောစတုတ်စေတသိက် ၄-ပါးသည်
 သဗ္ဗာကုသလသာဓာရဏစေတသိက်-မည်၏။

ပပဉ္စတရား = လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မာန ဟူသောတရားတို့သည်
 သံသရာကို ချဲ့တတ်သောကြောင့် ပပဉ္စတရား
 မည်၏။

လောဘနှင့်ဆန္ဒ (အထူး)

အစေးဖြင့် ကပ်သကဲ့သို့ အာရုံ၌ ငြိကပ်တွယ်တာခြင်းသဘောပါသော
 လိုချင်မှုသည် လောဘ-မည်၏။

ငြိကပ်တွယ်တာခြင်း မရှိဘဲ အာရုံတစ်ခုကို ရလိုမှုသည် ဆန္ဒ-
 မည်၏။

၃။ သောဘဏစေတသိက် ၂၅-ပါး

အပြစ်မရှိ၊ တင့်တယ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ တင့်တယ်ကောင်း
 မွန်သော သောဘဏစိတ်တို့၌သာ ထိုက်သင့်သလို ယှဉ်ကြသောကြောင့်
 လည်းကောင်း သောဘဏစေတသိက်-မည်၏။

(က) သောဘဏသာဓာရဏစေတသိက် ၁၉-ပါး

အလုံးစုံသော သောဘဏစိတ် (၅၉-ပါး/၉၁-ပါး)၌ ယှဉ်နိုင်၊
 ဆက်ဆံနိုင်သောကြောင့် သောဘဏသာဓာရဏစေတသိက်-မည်၏။

(၁) သဒ္ဓါ = ရတနာသုံးပါး၊ ကံ၊ ကံ၏ အကျိုး စသည်ကို
 ကြည်ညိုလေးမြတ်-ယုံကြည်တတ်သော
 သဘော၊

(၂) သတိ = ဘုရား၊ တရား စသော ကုသိုလ်ကောင်းမှု
 အာရုံကို အောက်မေ့- အမှတ်ရခြင်း (မမေ့
 မလျော့ခြင်း)သဘော၊

- (၃) ဟိရိ = မကောင်းမှု ဒုစရိုက်များ ပြုလုပ်ရမည်ကို ရှက်ခြင်းသဘော၊
- (၄) သတ္တပ္ပ = မကောင်းမှု ဒုစရိုက်များ ပြုလုပ်ရမည်ကို ကြောက်လန့်ခြင်းသဘော၊
- (၅) အလောဘ = လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်များကို မလိုချင်၊ မစုံမက်၊ စွန့်လွှတ်နိုင်ခြင်းသဘော၊
(သုတ္တန်နည်းအရ ဒါနအမည်ရသော စေတသိက်)
- (၆) အဒေါသ = ဆန့်ကျင်ဘက်အာရုံများနှင့် တွေ့ကြုံသော် လည်း မခက်ထန် - မကြမ်းတမ်းခြင်း သဘော၊
(မေတ္တာ-ဓန္တိ အမည်ရသော စေတသိက်)
- (၇) တတြမဇ္ဈတ္တတာ = စိတ်-စေတသိက်တို့ကို မိမိတို့ကိစ္စနှင့် အပို အလွန် မရှိစေရအောင် အလယ်အလတ်၌ တည့်မတ်တတ်- လျစ်လျူရှုတတ်သော သဘော၊
(ဥပေက္ခာဗြဟ္မဒိဟာရ-ဥပေက္ခာပါရမီအမည်လည်း ရနိုင်သေး၏။)
- (၈) ကာယပဿဒ္ဓိ = စေတသိက်အပေါင်း၏ ငြိမ်းအေးခြင်း သဘော၊
- (၉) စိတ္တပဿဒ္ဓိ = စိတ်၏ ငြိမ်းအေးခြင်းသဘော၊
- (၁၀) ကာယလဟုတာ = စေတသိက်အပေါင်း၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါး ခြင်းသဘော၊
- (၁၁) စိတ္တလဟုတာ = စိတ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးခြင်းသဘော၊
- (၁၂) ကာယမုဒတာ = စေတသိက်အပေါင်း၏ နူးညံ့ခြင်းသဘော၊
- (၁၃) စိတ္တမုဒတာ = စိတ်၏ နူးညံ့ခြင်းသဘော၊

(၁၄) ကာယကမ္မညတာ = စေတသိက်အပေါင်း၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု
လုပ်ငန်းများ၌ ခံညားခြင်းသဘော၊

(၁၅) စိတ္တကမ္မညတာ = စိတ်၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု လုပ်ငန်းများ၌
ခံညားခြင်းသဘော၊

(၁၆) ကာယပါဂုညတာ = စေတသိက်အပေါင်း၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု
လုပ်ငန်း၌ လေ့လာနိုင်နင်းခြင်းသဘော၊

(၁၇) စိတ္တပါဂုညတာ = စိတ်၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု လုပ်ငန်း၌ လေ့လာ
နိုင်နင်းခြင်းသဘော၊

(၁၈) ကာယုဇကတာ = စေတသိက်အပေါင်း၏ ဖြောင့်မတ်ခြင်း
သဘော၊

(၁၉) စိတ္တုဇကတာ = စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်ခြင်းသဘော၊

ဆောင်။ ။ ဘုရား စ,တုံ၊ ကောင်းအာရုံဝယ်၊ ကြည်ယုံကျေနပ်၊ အမှတ်ရလျက်၊
ဒုစရက်မှ ရှက်-ကြောက်စွတည်း၊ ကာမအာရုံ- မစုံမမက်၊ မခက်ထန်မှု၊
လျစ်လျူရှု၏၊ (နှစ်ခုစိတ်,စေး၊ ရောစပ်ထွေးလော)ငြိမ်းအေး၊ လျင်မြန်၊
ကုသိုလ်ကံဟု- ကောင်းသည့်မှုဝယ်- နူးညံ့၊ ခံညား၊ လေ့လာများနှင့်၊
ဖြောင့်သားလေ့စွ ဆယ့်ကိုးဝသည့်၊ သောဘဏသာဓာရဏတည်း။]

(ခ) ဝိရတိစေတသိက် ၃-ပါး

မကောင်းမှု ဒုစရိုက်-ဒုရာဇီဝများမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းသဘောကို ဝိရတိ-
ဟု ခေါ်၏။ (သီလအမည်ရ၏။)

၁။ သမ္မာဝါစာ = အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် မစပ်ဆိုင်သော...
ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းသဘော၊

၂။ သမ္မာကမ္မန္တ = အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် မစပ်ဆိုင်သော...
ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းသဘော၊

၃။ သမ္မာအာဇီဝ = အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် စပ်ဆိုင်သည့်တိုင်
 ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါး၊ ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးတို့မှ
 ရှောင်ကြဉ်ခြင်းသဘော၊

(ဂ) အပ္ပမညာစေတသိက် ၂-ပါး

ဤ၍၊ဤမျှဟု အတိုင်းအရှည် ပမာဏမထားဘဲ သတ္တဝါပညတ်၌
 အာရုံပြုသောတရားကို အပ္ပမညာ-ဟု ခေါ်၏။

(ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟူသည် ပရမတ်တရား မဟုတ်၊ ပညတ်တရားတည်း၊ ထို့ကြောင့်
 သတ္တဝါပညတ်-ဟု ခေါ်သည်။)

၁။ ကရုဏာ = ဒုက္ခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ သနား
 ကြင်နာခြင်းသဘော၊

၂။ မုဒိတာ = သုခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်
 ခြင်းသဘော၊

(ဃ) ပညာစေတသိက် ၁-ပါး

ပညာ = အာရုံ၏ သဘောမှန်ကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း၊ အမှား-
 အမှန်ကို ခွဲခြားချင့်ချိန် သိမြင်နိုင်ခြင်းသဘော၊
 (သိမှုကိစ္စ၌ အစိုးတရဖြစ်သောကြောင့် ပညိန္ဒြေဟုလည်း ခေါ်ကြ၏)

[ပညာ၏အမည်ထူးများ = ဉာဏ်၊ အမောဟ၊ ဝိဇ္ဇာ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊
 ပညိန္ဒြေ၊ ပညာဗိုလ်၊]

စေတသိက် ၅၂-ပါး (အဓိပ္ပာယ်)ပြီး၏။

အမည်	ယှဉ်သောစိတ်	မယှဉ်သောစိတ်
ဝိစာရ	ဒွေပဉ္စဝိညာဏ်ကြည့်... ကာမစိတ် ၄၄ ပထမဈာန်စိတ် ၁၁ ဒုတိယဈာန်စိတ် ၁၁	ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀ တတိယဈာန်စိတ် ၁၁ စတုတ္ထဈာန်စိတ် ၁၁ ပဉ္စမဈာန်စိတ် ၂၃
	၆၆	၅၅
အဓိမောက္ခ	(ဝိစိသံ-၁+ဒွေ ၁၀ ကြည့်) ကာမစိတ် ၄၃ မဟဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇ လောကုတ္တရာစိတ် ၈	ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ် ၁ ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀
	၇၈	၁၁
ဝိရိယ	အကုသိုလ်စိတ် ၁၂ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း+ဟသီ ၂ ကာမသောဘဏစိတ် ၂၄ မဟဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇ လောကုတ္တရာစိတ် ၈	ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀ သမ္ပဒိဇ္ဈိင်း ၂ သန္တိရဏ ၃ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း ၁
	၇၃	၁၆
ပီတိ	ကာမ(သော)သဟဂုတ်စိတ် ၁၈ ပထမဈာန်စိတ် ၁၁ ဒုတိယဈာန်စိတ် ၁၁ တတိယဈာန်စိတ် ၁၁	သုခသဟဂုတ်စိတ် ၁ ဒုက္ခသဟဂုတ်စိတ် ၁ စ,ဈာန်သောသဟဂုတ်စိတ် ၁၁ ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ် ၂ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ် ၅၅
	၅၁	၇၀
ဆန္ဒ	လောဘမူစိတ် ၈ ဒေါသမူစိတ် ၂ ကာမသောဘဏစိတ် ၂၄ မဟဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇ လောကုတ္တရာစိတ် ၈	မောဟမူစိတ် ၂ အဟိတ်စိတ် ၁၈
	၆၉	၂၀

၃။ အကုသိုလ်စေတသိက် ၁၄-ပါး၊ သမ္ပယောဂနည်း (၅)နည်း

အကုသိုလ်စိတ်တို့သည် အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးတို့၌သာ ထိုက်သင့်သလို ယှဉ်ကြ၏။

(၁) မောစတုက်စေတသိက် ၄-ပါး၊ သမ္ပယောဂနည်း ၁-နည်း

မောစတုက်စေတသိက် ၄-ပါးသည် အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး၌ ယှဉ်ကြ၏။ မယှဉ်နိုင်သော အကုသိုလ်စိတ် မရှိ၊ အလုံးစုံသော အကုသိုလ်စိတ်တို့နှင့် ဆက်ဆံနိုင်၊ ယှဉ်နိုင်သောကြောင့် သမ္မာကုသလသာဓာရဏ စေတသိက်-ဟု ခေါ်ကြ၏။

(၂) လောတြိစေတသိက် ၃-ပါး၊ သမ္ပယောဂနည်း ၁-နည်း

အမည်	ယှဉ်သောအကုသိုလ်စိတ်		မယှဉ်သော အကုသိုလ်စိတ်	
လောဘ	လောဘမူစိတ်	၈	ဒေါသမူစိတ် မောဟမူစိတ်	၂
		၈		၂
ဒိဋ္ဌိ	လောဘမူဒိဋ္ဌိဂတသံ	၄	လောဘမူဒိဋ္ဌိဂတဝိပ် ဒေါသမူစိတ် မောဟမူစိတ်	၄
				၂
		၄		၂
* မာန	လောဘမူဒိဋ္ဌိဂတဝိပ်	၄	လောဘမူဒိဋ္ဌိဂတသံ ဒေါသမူစိတ် မောဟမူစိတ်	၄
		၄		၂
		၄		၂
				၈

[* အနိယတယောဂီစေတသိက် = ရံခါ/တစ်ပါးတည်း၊

ထောင်လွှားတက်ကြွခိုက်၌သာ ယှဉ်။]

(၃) ဒေါစတုက်စေတသိက် ၄-ပါး သမ္ပယောဂနည်း ၁-နည်း

အမည်	ယှဉ်သောအကုသိုလ်စိတ်		မယှဉ်သောအကုသိုလ်စိတ်	
ဒေါသ	ဒေါသမူစိတ်	၂	လောဘမူစိတ် မောဟမူစိတ်	၈
* ဣဿာ				၂
* မစ္ဆရိယ				
* ကုက္ကုစ္စ		၂		၁၀

[* အနိယတယောဂီစေတသိက် = ရံခါ/အသီးသီး။

ဣဿာ= မနာလိုခိုက်၊ မစ္ဆရိယ= ဝန်တိုနှံ့မြောခိုက်၊ ကုက္ကုစ္စ= နောင်တ၊ တစ်ဖန် ပူပန်ခိုက်-၌သာ ယှဉ်]

(၄) ထိန-မိဒ္ဓစေတသိက် ၂-ပါး၊ သမ္ပယောဂနည်း ၁-နည်း

အမည်	ယှဉ်သောအကုသိုလ်စိတ်		မယှဉ်သောအကုသိုလ်စိတ်	
* ထိန-မိဒ္ဓ	လောဘမူ-သသင်္ခါရိက	၄	လောဘမူ-အသင်္ခါရိက	၄
	ဒေါသမူ- သသင်္ခါရိက	၁	ဒေါသမူ- အသင်္ခါရိက	၁
			သင်္ခါရဝိမုတ်စိတ်	၂
		၅		၇

[* အနိယတယောဂီစေတသိက် = ရံခါ/အတူတကွ။

ထိုင်းမှိုင်းလေးလံ၌သာ ယှဉ်။]

(၅) ဝိစိကိစ္ဆာစေတသိက် ၁-ပါး၊ သမ္ပယောဂနည်း ၁-နည်း

အမည်	ယှဉ်သောအကုသိုလ်စိတ်		မယှဉ်သောအကုသိုလ်စိတ်	
ဝိစိကိစ္ဆာ	ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ်	၁	လောဘမူစိတ်	၈
			ဒေါသမူစိတ်	၂
			ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ်စိတ်	၁
		၁		၁၁

၄။ သောဘဏစေတသိက် ၂၅-ပါး၊ သမ္ပယောဂနည်း ၄-နည်း

သောဘဏစေတသိက်တို့သည် သောဘဏစိတ် (၅၉/၉၁)ပါးတို့၌ သာ ထိုက်သင့်သလို ယှဉ်ကြပါသည်။

(၁) သောဘဏသာဓာရဏစေတသိက် ၁၉-ပါး၊ သမ္ပယောဂနည်း ၁-နည်း

သောဘဏသာဓာရဏစေတသိက် ၁၉-ပါးသည် သောဘဏစိတ် (၅၉/၉၁)ပါးလုံး၌ ယှဉ်၏။ မယှဉ်နိုင်သော သောဘဏစိတ်ဟူ၍ မရှိပါ။ (သဒ္ဓါ စသော စေတသိက် တစ်ပါးချင်းသည်လည်း ထိုနည်းအတိုင်းပင်။)

(၂) ဝိရတိစေတသိက် ၃-ပါး၊ သမ္ပယောဂနည်း ၁-နည်း

အမည်	ယှဉ်သော သောဘဏစိတ်	မယှဉ်သော သောဘဏစိတ်
*သမ္မာဝါစာ	မဟာကုသိုလ်စိတ် (ရံခါ/အသီးသီး)	မဟာဝိပါက်စိတ် ၈ မဟာကြိယာစိတ် ၈ မဟဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇
*သမ္မာကမ္မန္တ	* ဒုစရိုက်-ဒုရာဇီဝမှ ရှောင်ကြဉ်ခိုက်။	
*သမ္မာအာဇီဝ	လောကုတ္တရာစိတ် (အမြဲ/တပေါင်းတည်း)	
	၁၆	၄၃

[* မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါးနှင့် ယှဉ်ခိုက်...

= အနိယတယောဂီစေတသိက် = ရံခါ/အသီးသီး

= ဒုစရိုက်-ဒုရာဇီဝများကို ရှောင်ကြဉ်ခိုက်၌သာ - ယှဉ်။

လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါးနှင့် ယှဉ်ခိုက်...

= နိယတယောဂီစေတသိက် = အမြဲ/တပေါင်းတည်း။

ထို့ကြောင့် “နိယတ-အနိယတ”အမည် ၂-မျိုးရသော စေတသိက် ဖြစ်သည်။]

(၃) အပ္ပမညာစေတသိက် ၂-ပါး၊ သမ္ပယောဂနည်း ၁-နည်း

အမည်	ယှဉ်သော သောဘာဏစိတ်		မယှဉ်သော သောဘာဏစိတ်	
*ကရုဏာ *မုဒိတာ	မဟာကုသိုလ်စိတ်	၈	မဟာဝိပါက်စိတ်	၈
	မဟာကြိယာစိတ်	၈	မဟာဂ္ဂုတ်ပဉ္စ-ဈာန်စိတ်	၁၅
	မဟာဂ္ဂုတ် ပ-ဈာန်စိတ်	၃	လောကုတ္တရာစိတ်	၈
	" ဒု-ဈာန်စိတ်	၃		
	" တ-ဈာန်စိတ်	၃		
	" စ-ဈာန်စိတ်	၃		
		၂၈		၃၁

[အနိယတယောဂိစေတသိက် = ရုံခါ/အသီးသီး

= ဒုက္ခိတသတ္တဏီပညတ်ကို အာရုံပြု၍ သနားကြင်နာခိုက် (ကရုဏာ)

= သုခိတ " " " ဝမ်းမြောက်ခိုက် (မုဒိတာ)ယှဉ်။]

(၄) ပညာစေတသိက် ၁-ပါး၊ သမ္ပယောဂနည်း ၁-နည်း

အမည်	ယှဉ်သော သောဘာဏစိတ်		မယှဉ်သော သောဘာဏစိတ်	
ပညာ (အမောဟ)	မဟာကု-ဉာဏသမ္ပယုတ်	၄	မဟာကု-ဉာဏဝိပ္ပယုတ်	၄
	မဟာဝိ- " "	၄	မဟာဝိ- " "	၄
	မဟာကြိ- " "	၄	မဟာကြိ- " "	၄
	မဟာ ဂ္ဂုတ်စိတ်	၂၇		
	လောကုတ္တရာစိတ်	၈		
		၄၇		၁၂

= ဤသို့ ရံခါသာယှဉ်ရာ၌လည်း ၃-ပါးစုံ မယှဉ်ဘဲ
အသီးသီး တစ်ပါးစီသာ ယှဉ်ကြ၏။

= ∴ ရံခါ/အသီးသီး ။ (ရံခါ= ကဒါစိ၊ အသီးသီး= နာနာ)
= ∴ နာနာကဒါစိ မည်၏။

(၃) ထိန-မိဒ္ဓ

= အကုသိုလ် သ,သင်္ခါရိကစိတ် ၅-ပါး၌ အမြဲမယှဉ်
ကြပါ။

= စိတ်,စေတသိက်တို့ ထိုင်းမှိုင်းလေးလံ, ပျင်းရိခိုက်သာ
ယှဉ်ကြ၏။

= ယှဉ်ရာ၌လည်း အတူတကွ တစ်ပေါင်းတည်းသာ
ယှဉ်ကြ၏။

= ∴ ရံခါ/အတူတကွ၊ (ရံခါ= ကဒါစိ၊ အတူတကွ = သဟ)
= ∴ သဟ ကဒါစိ မည်၏။

(၄) ဝိရတိ ၃-ပါး = မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါး၌ အမြဲ မယှဉ်ကြပါ။

= အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် မဆိုင်သော ဝစီဒုစရိုက်
၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခိုက် (သမ္မာဝါစာ)။

= အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် မဆိုင်သော ကာယဒုစရိုက်
၃-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခိုက်၊ (သမ္မာကမ္မန္တ)

= အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် ဆိုင်သော ကာယ-ဝစီ
ဒုစရိုက် ၇-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခိုက်၊ (သမ္မာအာဇီဝ)

= သာမန် ဘုရားဖူး, တရားနာ စသော ပုညကြိယဝတ္ထု
ကောင်းမှုများ၌ကား ရှောင်ကြဉ်စရာ ဒုစရိုက်များ
မရှိသောကြောင့် မယှဉ်ကြပါ။

= ထိုသို့ ရံခါသာ ယှဉ်ရာ၌လည်း ၃-ပါးစုံ မယှဉ်မှု၍
အသီးသီး တစ်ပါးစီသာ ယှဉ်ကြ၏။

= ∴ ရံခါ/အသီးသီး (နာနာကဒါစိ)

(သမ္ပယောဂနည်းပြီး၏)

သင်္ဂဟနည်း

စိတ်ကို မူတည်၍ စေတသိက်ပေါင်း မည်မျှနှင့် ယှဉ်နိုင်သည်ကို ပြသောနည်းသည် သင်္ဂဟနည်းမည်၏။ သင်္ဂဟနည်းသည် အကျဉ်းအားဖြင့် ၅-နည်း၊ အကျယ်အားဖြင့် ၃၃-နည်း ရှိ၏။

(၁) အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း	= ၇-နည်း
(၂) အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း	= ၄-နည်း
(၃) ကာမသောဘဏ္ဍစိတ် ၂၄-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း	= ၁၂-နည်း
(၄) မဟာဂ္ဂုတ် ၂၇-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း	= ၅-နည်း
(၅) လောကုတ္တရာစိတ် ၈/၄၀-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း	= ၅-နည်း
ပေါင်း သင်္ဂဟနည်း(အကျယ်)	= ၃၃-နည်း

(၁) အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း ၇-နည်း

အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးသည် (အသောဘဏ္ဍ-သောဘဏ္ဍစိတ် နှစ်မျိုး လုံးနှင့် ယှဉ်နိုင်သော) အညသမာန်းစေတသိက် ၁၃-ပါး၊ (အကုသိုလ်စိတ် များ၌သာ ယှဉ်နိုင်သော) အကုသိုလ်စေတသိက် ၁၄-ပါး၊ ပေါင်း ၂၇-ပါး သော စေတသိက်များနှင့် ယှဉ်နိုင်ကြသည်။

[ဤစေတသိက်တို့တွင် အနိယတယောဂီ(ရံခါယှဉ်သော) စေတသိက်တို့မှာ မာန၊ ဣဿ-မစ္ဆရိယ-ကုက္ကုစ္စနှင့် ထိန-မိဒ္ဒ၊ ပေါင်း စေတသိက် ၆-ပါး ပါဝင်သောကြောင့်-

(၁) အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးလုံးနှင့် ယှဉ်နိုင်သမျှ စေတသိက် = ၂၇-ပါး၊

(၂) " " " " အမြဲယှဉ်နိုင်သော " = ၂၁-ပါး၊
(ရံခါ ယှဉ် ၆-ပါးကြည့်၍)

∴ (က) လောဘမူစိတ် ၈-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း = ၄-နည်း

(ခ) ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း = ၂-နည်း

(ဂ) မောဟမူစိတ် ၂-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း = ၁-နည်း

ပေါင်း အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း = ၇-နည်း

(က) လောဘမူစိတ် ၈-ပါး၊ သင်္ကဟနည်း ၄-နည်း

လောဘမူစိတ်	အညသမာဓိ (၁၃)ပါး	အကုသိုလ်စေတသိက် (၁၄)ပါး	ပေါင်း	သင်္ကဟနည်း
လောဘမူ ပ(အ) ဒိဋ္ဌိသံ ○ အ	အည= ၁၃	မော(၄)+ လောဘ+ ဒိဋ္ဌိ	= ၁၉	၁-နည်း
လောဘမူ ဒု(အ) ဒိဋ္ဌိဝိ ○ အ	အည= ၁၃	မော(၄)+လောဘ+မာန (ထောင်လွှားမှုပါ)	= ၁၉	
(ထောင်လွှားမှုမပါ)	အည= ၁၃	မော(၄)+လောဘ	= ၁၈	
လောဘမူ တ(အ) ဒိဋ္ဌိသံ ● အ	(ပိတိ x) အည= ၁၂	မော(၄)+ လောဘ+ ဒိဋ္ဌိ	= ၁၈	၁ နည်း
လောဘမူ ဓ(အ) ဒိဋ္ဌိဝိ ● အ	(ပိတိ x) အည= ၁၂	မော(၄)+လောဘ+မာန (ထောင်လွှားမှုပါ)	= ၁၈	
(ထောင်လွှားမှုမပါ)	(ပိတိ x) အည= ၁၂	မော(၄) + လောဘ	= ၁၇	

အဘိဓမ္မာ-ပထမဆင့် (စေတသိက်ပိုင်း)

၃၉

လောဘာမူစိတ်	အညသမာနိး (၁၃)ပါး	အကုသိုလ်စေတသိက် (၁၄)ပါး	ပေါင်း	သင်္ဂဟ နည်း
လောဘာမူ ပ(သ) ဒိဋ္ဌိသံ ○ သ (ထိုင်းမှိုင်းမှုမပါ)	အည= ၁၃ အည= ၁၃	မော(၄)+လောဘာ+ဒိဋ္ဌိ+ထိ-မိ (ထိုင်းမှိုင်း) မော(၄)+လောဘာ+ဒိဋ္ဌိ	= ၂၁ = ၁၉	၁-နည်း
လောဘာမူ ဒု(သ) ဒိဋ္ဌိဝိ ○ သ	အည= ၁၃	မော(၄)+လောဘာ+မာန+ထိ-မိ (ထောင်လွှား)+(ထိုင်းမှိုင်း)	= ၂၁	
ထောင်လွှားရုံသာ	အည= ၁၃	မော(၄)+လောဘာ+မာန	= ၁၉	
ထိုင်းမှိုင်းရုံသာ	အည= ၁၃	မော(၄)+လောဘာ+ထိ-မိ	= ၂၀	
လောဘာမူ တ(သ) ဒိဋ္ဌိသံ ● သ (ထိုင်းမှိုင်းမှုမပါ)	(ပိတိ x) အည= ၁၂ (ပိတိ x) အည= ၁၂	မော(၄)+လောဘာ+ဒိဋ္ဌိ+ထိ-မိ (ထိုင်းမှိုင်း) မော(၄)+လောဘာ+ထိ-မိ	= ၂၀ = ၁၈	၁-နည်း
လောဘာမူ စ(သ) ဒိဋ္ဌိဝိ ● သ	(ပိတိ x) အည= ၁၂ (ပိတိ x) အည= ၁၂ (ပိတိ x) အည= ၁၂	မော(၄)+လောဘာ+မာန+ထိ-မိ (ထောင်လွှား)+(ထိုင်းမှိုင်း) မော(၄)+လောဘာ+မာန မော(၄)+လောဘာ+ထိ-မိ	= ၂၀ = ၁၈ = ၁၉	
ထောင်လွှားရုံသာ				
ထိုင်းမှိုင်းရုံသာ				

(ခ) ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး၊ သင်္ကဟနည်း ၂-နည်း

ဒေါသမူစိတ်	အညသမာနန်း (၁၃)ပါး	အကုသိုလ်စေတသိက် (၁၄)ပါး	ပေါင်း	သင်္ကဟ နည်း
ဒေါသမူ(အ)စိတ် ပဋိဃသံ ★ အ	(ပိတိ x) အည=၁၂	မော(၄)+ဒေါစတုက်(၄)	= ၂၀	၁-နည်း
၁။ ဒေါသသက်သက် ဖြစ်သောအခါ...	။	မော(၄)+ဒေါသ(၁)	= ၁၇	
၂။ မနာလိုနိုက် ...	။	မော(၄)+ဒေါသ(၁)+ဣဿာ(၁)	= ၁၈	
၃။ နှမြော့နိုက် ...	။	မော(၄)+ဒေါသ(၁)+မစ္ဆရိယ(၁)	= ၁၈	
၄။ နောင်တရနိုက်..	။	မော(၄)+ဒေါသ(၁)+ကုက္ကုစ္ဆ(၁)	= ၁၈	
ဒေါသမူ(သ)စိတ် ပဋိဃသံ ★ သ	(ပိတိ x) အည=၁၂	မော(၄)+ဒေါစတုက်(၄)+ထိ-မိ	= ၂၂	၁-နည်း
၁။ ဒေါသသက်သက် ဖြစ်သောအခါ...	။	မော(၄)+ဒေါသ(၁)	= ၁၇	
၂။ ထိုင်းမှိုင်းသော်...	။	မော(၄)+ဒေါသ+ထိ-မိ	= ၁၉	
၃။ မနာလိုနိုက် ...	။	မော(၄)+ဒေါသ+ဣဿာ	= ၁၈	
၄။ မနာလို+ထိုင်းမှိုင်း	။	မော(၄)+ဒေါသ+ဣဿာ+ထိ-မိ	= ၂၀	
၅။ နှမြော့နိုက်..	။	မော(၄)+ဒေါသ+မစ္ဆရိယ	= ၁၈	
၆။ နှမြော့+ထိုင်းမှိုင်း	။	မော(၄)+ဒေါသ+မစ္ဆရိယ+ထိ-မိ	= ၂၀	
၇။ နောင်တရနိုက်..	။	မော(၄)+ဒေါသ+ကုက္ကုစ္ဆ	= ၁၈	
၈။ နောင်+ထိုင်းမှိုင်း	။	မော(၄)+ဒေါသ+ကုက္ကုစ္ဆ+ထိ-မိ	= ၂၀	

(ခ) မောဟမူစိတ် ၂-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း ၁-နည်း

မောဟမူစိတ်	အညသမာန်း (၁၃)ပါး	အကုသိုလ်စေတသိက် (၁၄)ပါး	ပေါင်း	သင်္ဂဟ နည်း
ဝိစိကိစ္ဆာသံ-စိတ် ဝိစိသံ ●	(အဓိမောက္ခ ပိတိ၊ ဆန္ဒ x) အည=၁၀	မော(၄) + ဝိစိ(၁)	= ၁၅	၁-နည်း
ဥဒ္ဓစ္ဆသံ-စိတ် ဥဒ္ဓစ္ဆသံ ●	(ပိတိ၊ ဆန္ဒ x) အည=၁၁	မော(၄)	= ၁၅	

သဗ္ဗာကုသလယောဂီစေတသိက်(၁၄)ပါး

အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးနှင့် ယှဉ်နိုင်သမျှသော အညသမာန်းစေတသိက် (၁၃)ပါးနှင့် အကုသိုလ်စေတသိက် (၁၄)ပါး၊ ပေါင်း (၂၇)ပါးသော စေတသိက်တို့တွင်... အကုသိုလ်စေတသိက် (၁၂)ပါးဖြစ်တိုင်း ပါဝင်နိုင်၊ ယှဉ်နိုင်၊ ဆက်ဆံနိုင်သော စေတသိက်တို့သည် သဗ္ဗာကုသလယောဂီ စေတသိက် မည်၏။ ၎င်း စေတသိက်တို့မှာ-

(၁) သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် = ၇-ပါး

(၂) ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ ဝိရိယ

(ပကိဏ်းစေတသိက်) = ၃-ပါး

(၃) သဗ္ဗာကုသလသာဓာရဏစေတသိက် = ၄-ပါး

[ဆောင်။ ။ သဗ္ဗစိတ္တ (၇) + ဝိ,ဝိ,ဝိ + မောစတုက်(၄)

= သဗ္ဗာကုသလယောဂီစေတသိက် (၁၄)ပါး]

(၂) အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါး၊ သင်္ကဟနည်း ၄-နည်း

အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါးသည် အသောဘဏစိတ်ထဲတွင် ပါဝင်သောကြောင့် (သောဘဏ-အသောဘဏစိတ် နှစ်မျိုးလုံးနှင့် ယှဉ်နိုင်သော) အညသမာန်းစေတသိက် ၁၃-ပါးမှ (အဟိတ်စိတ်ဟူသမျှ မယှဉ်နိုင်သော) ဆန္ဒစေတသိက်ကြည့်သော အညသမာန်းစေတသိက် ၁၂-ပါး ယှဉ်ကြ၏။

[မှတ်ချက်။ ။ ဤတွင် သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် ၇-ပါးမှာ အမြဲယှဉ်ကြပြီး၊ ဆန္ဒကြည့်သော ပကိဏ်းစေတသိက် ၅-ပါးမှာ ထိုက်သင့်သလိုသာ ယှဉ်ကြသည်။]

အဟိတ်စိတ်(၁၈)ပါး	အညသမာန်းစေတသိက် (၁၃)ပါး	ပေါင်း	သင်္ကဟ နည်း
(၁) ဓမ္မပဇ္ဇဝိညာဏ် ၁၀-ပါး	သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက်(၇)	= ၇	၁-နည်း
(၂) သောမနဿသန္တိရဏ	(ဝိရိယ၊ ဆန္ဒ x) အည(၁၁)	= ၁၁	၁-နည်း
(၃) မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း	(ပီတိ၊ ဆန္ဒ x) အည(၁၁)	= ၁၁	
(၄) ဥပေက္ခာသန္တိရဏ ၂-ပါး	(ဝိရိယ၊ ပီတိ၊ ဆန္ဒ x) အည(၁၀)	= ၁၀	
ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း ၁-ပါး			၁-နည်း
သမ္ပဒိန္တိုင်း ၂-ပါး			
(၅) ဟသိတုပ္ပါဒ်	(ဆန္ဒ x) အည(၁၂)	= ၁၂	၁-နည်း

သဗ္ဗာဟေတုကသာဓာရဏစေတသိက်၊ သဗ္ဗာဟေတုကယောဂီစေတသိက် (၇)ပါး

အဟိတ်စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်နိုင်သော ဆန္ဒကြည့်သော အညသမာန်းစေတသိက် ၁၂-ပါးတို့တွင် သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် ၇-ပါးမှာ အဟိတ်စိတ်ဖြစ်တိုင်း ပါဝင်နိုင်၊ ယှဉ်နိုင်၊ ဆက်ဆံနိုင်သောကြောင့် သဗ္ဗာဟေတုကသာဓာရဏစေတသိက်နှင့် သဗ္ဗာဟေတုကယောဂီစေတသိက် မညီ၏။

(၃) ကာမသောဘဏ ၂၄-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း ၁၂-နည်း

မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါး၊ မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး၊ မဟာကြိယာစိတ် ၈-ပါး၊ ပေါင်း ကာမသောဘဏစိတ် ၂၄-ပါးတို့သည် (အသောဘဏ-သောဘဏစိတ် နှစ်မျိုးလုံးနှင့် ယှဉ်နိုင်သော) အညသမာဓ်းစေတသိက် ၁၃-ပါး၊ (သောဘဏစိတ်များ၌သာ ယှဉ်နိုင်သော) သောဘဏစေတသိက် ၂၅-ပါး၊ ပေါင်း ၃၈-ပါးသော စေတသိက်များနှင့် ယှဉ်နိုင်ကြသည်။

[ဤစေတသိက်တို့တွင် ဝိရတီ ၃-ပါးနှင့် အပ္ပမညာ ၂-ပါးတို့မှာ အနိယတယောဂီ စေတသိက်များဖြစ်ကြ၍ ၎င်းတို့၏ သဘောအားလျော်စွာ အခြေအနေအလိုက် ရုံခါ/အသီးသီး ယှဉ်သင့်သလို ယှဉ်နိုင်ကြသည်။]

(က) မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း ၄-နည်း

မဟာကုသိုလ် စိတ်	အညသမာဓ်း (၁၃)ပါး	သောဘဏစေတသိက်(၂၅)ပါး				ပေါင်း	သင်္ဂဟ နည်း
		(၁၉)	(၃)	(၂)	(၁)		
ပ-ဇွေး ဉာဏ် ○○	၁၃	၁၉	၃	၂	၁	= ၃၈	၁-နည်း
			(ရုံခါ/အသီးသီး)				
ဒု-ဇွေး ဉာဏ် ○○	၁၃	၁၉	၃	၂	x	= ၃၇	၁-နည်း
			(ရုံခါ/အသီးသီး)				
တ-ဇွေး ဉာဏ် ●●	(ပိတိ x) ၁၂	၁၉	၃	၂	၁	= ၃၇	၁-နည်း
			(ရုံခါ/အသီးသီး)				
စ-ဇွေး ဉာဏ် ●●	(ပိတိ x) ၁၂	၁၉	၃	၂	x	= ၃၆	၁-နည်း
			(ရုံခါ/အသီးသီး)				

∴ မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါးတွင်...

$$(၁) \text{ယှဉ်နိုင်သမျှစေတသိက်} = \text{အညသမာန်း} + \text{သောဘဏ} = ၃၈-ပါး$$

(၁၃) (၂၅)

$$(၂) \text{အမြဲယှဉ်နိုင်သော} \parallel = ၃၈-ပါး - (\text{ဝိရတိ} - ၃ + \text{အပ္ပ} - ၂) = ၃၃-ပါး$$

$$(၃) \text{တစ်ပြိုင်နက် ယှဉ်နိုင်သော} \parallel = ၃၃-ပါး + \text{အနိယတစေ(၁)} = ၃၄-ပါး$$

$$\text{သမ္မာဝါစာ ယှဉ်ခိုက်} = (၃၃) + \text{သမ္မာဝါစာ (၁)} = ၃၄-ပါး$$

$$\text{သမ္မာကမ္မန္တ ယှဉ်ခိုက်} = (၃၃) + \text{သမ္မာကမ္မန္တ (၁)} = ၃၄-ပါး$$

$$\text{သမ္မာအာဇီဝ ယှဉ်ခိုက်} = (၃၃) + \text{သမ္မာအာဇီဝ (၁)} = ၃၄-ပါး$$

$$\text{ကရုဏာ ယှဉ်ခိုက်} = (၃၃) + \text{ကရုဏာ (၁)} = ၃၄-ပါး$$

$$\text{မုဒိတာ ယှဉ်ခိုက်} = (၃၃) + \text{မုဒိတာ (၁)} = ၃၄-ပါး$$

[မှတ်ချက်။ ။ ဤပုံစံအတိုင်း မဟာကုသိုလ်စိတ် ၁-ပါးစီကို လေ့ကျင့်သွားပါ။]

(ခ) မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း ၄-နည်း

မဟာဝိပါက် စိတ်	အညသမာန်း (၁၃)	သောဘဏစေတသိက်(၂၅)ပါး				ပေါင်း	သင်္ဂဟ နည်း
		(၁၉)	(၃)	(၂)	(၁)		
ပ-ဒွေ	၁၃	၁၉	x	x	၁	= ၃၃	၁-နည်း
ဒု-ဒွေ	၁၃	၁၉	x	x	x	= ၃၂	၁-နည်း
တ-ဒွေ	(ပိတိ x) အည=၁၂	၁၉	x	x	၁	= ၃၂	၁-နည်း
စ-ဒွေ	(ပိတိ x) အည=၁၂	၁၉	x	x	x	= ၃၁	၁-နည်း

∴ မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါးတွင်...

(၁) ယှဉ်နိုင်သမျှစေတသိက် = အည + သောဘဏ-၂၀ = ၃၃-ပါး
(၁၃) (ဝိရတိ, အပ္ပ x)

(၂) အမြဲယှဉ်နိုင်သော ။ = ၃၃-ပါး

(၃) တစ်ပြိုင်နက် ယှဉ်နိုင်သော ။ = ၃၃-ပါး

[မှတ်ချက်။ ။ မဟာဝိပါက်စိတ်တို့၌ အနိယတယောဂိစေတသိက်တို့ လုံးဝ မယှဉ်ကြသဖြင့် ယှဉ်နိုင်သမျှ/ အမြဲ/ တစ်ပြိုင်နက် ယှဉ်နိုင်သော စေတသိက်တို့မှာ တူကြသည်။ ဤပုံစံအတိုင်း မဟာဝိပါက်စိတ် ၁-ပါးစီကို လေ့ကျင့်သွားနိုင်သည်။]

(ဂ) မဟာကြိယာစိတ် ၈-ပါး၊ သင်္ကဟနည်း ၄-နည်း

မဟာကြိယာ စိတ်	အညသမာဓိ (၁၃)	သောဘဏစေတသိက်(၂၅)ပါး				ပေါင်း	သင်္ကဟ နည်း
		(၁၉)	(၃)	(၂)	(၁)		
ပ-ဒွေ	၁၃	၁၉	x	၂ ရံခါ/ အသီး၂	၁	= ၃၅	၁-နည်း
ဒု-ဒွေ	၁၃	၁၉	x	၂	x	= ၃၄	၁-နည်း
တ-ဒွေ	(ဝိတိ x) အည=၁၂	၁၉	x	၂	၁	= ၃၄	၁-နည်း
စ-ဒွေ	(ဝိတိ x) အည=၁၂	၁၉	x	၂	x	= ၃၃	၁-နည်း

၄၆

ဓမ္မဗျူဟာ

∴ မဟာကြိယာစိတ် ၈-ပါးတွင်

(၁) ယှဉ်နိုင်သမျှစေတသိက် = အည + ဝိရတိကြည်... = ၃၅-ပါး
(၁၃) သောဘဏ(၂၂)

(၂) အမြဲယှဉ်နိုင်သော ။ = ၃၅ - (အပ္ပမညာ) ၂ = ၃၃

(၃) တစ်ပြိုင်နက် ယှဉ်နိုင်သော ။ = ၃၃ + အနိယတ-၁ = ၃၄
သနားကြင်နာခိုက်... = ၃၃ + ကရုဏာ = ၃၄
ဝမ်းမြောက်ခိုက်... = ၃၃ + မုဒိတာ = ၃၄

(၄) မဟဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း ၅-နည်း

မဟဂ္ဂုတ် စိတ်	အညသမာဓိ (၁၃)	သောဘဏစေတသိက်(၂၅)ပါး				ပေါင်း	သင်္ဂဟ နည်း
		(၁၉)	(၃)	(၂)	(၁)		
ပ-ဈာန်(၃)	၁၃	၁၉	x	၂ ရံခါ/ အသီး၂	၁	= ၃၅	၁-နည်း
ဒု-ဈာန်(၃)	(တက် x) ၁၂	၁၉	x	၂	၁	= ၃၄	၁-နည်း
တ-ဈာန်(၃)	(တက်, စာ x) ၁၁	၁၉	x	၂	၁	= ၃၃	၁-နည်း
စ-ဈာန်(၃)	(တက်, စာ, ပီ x) ၁၀	၁၉	x	၂	၁	= ၃၂	၁-နည်း
ပဉ္စ-ဈာန်(၁၅)	(တက်, စာ, ပီ x) ၁၀	၁၉	x	x	၁	= ၃၀	၁-နည်း

အဘိဓမ္မာ-ပထမဆင့် (စေတသိက်ပိုင်း)

၄၇

∴ မဟဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇-ပါး၌

$$(၁) ယှဉ်နိုင်သမျှစေတသိက် = အည + (ဝိရတိကြဉ် x) = ၃၅-ပါး$$

$$(၁၃) \quad \text{သောဘဏ}(၂၂)$$

$$(၂) \text{အမြဲယှဉ်နိုင်သော} \parallel = (၃၅) - \text{အပ္ပမညာ}(၂) = ၃၃$$

$$(၃) \text{တစ်ပြိုင်နက် ယှဉ်နိုင်သော} \parallel = (၃၃) + \text{အနိယတ-၁} = ၃၄$$

$$\text{သနားကြင်နာခိုက်...} = ၃၃ + \text{ကရုဏာ} = ၃၄$$

$$\text{ဝမ်းမြောက်ခိုက်...} = ၃၃ + \text{မုဒိတာ} = ၃၄$$

(၅) လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ် ၄၀-ပါး၊ သင်္ဂဟနည်း ၅-နည်း

လောကုတ္တရာ စိတ်	အညသမာဓိ (၁၃)	သောဘဏစေတသိက်(၂၂)ပါး				ပေါင်း	သင်္ဂဟ နည်း
		(၁၉)	(၃)	(၂)	(၁)		
ပ-ဈာန်(၈)	၁၃	၁၉	၃	x	၁	= ၃၆	၁-နည်း
ဒု-ဈာန်(၈)	(တက် x) ၁၂	၁၉	၃	x	၁	= ၃၅	၁-နည်း
တ-ဈာန်(၈)	(တက်, စာ x) ၁၁	၁၉	၃	x	၁	= ၃၄	၁-နည်း
စ-ဈာန်(၈)	(တက်, စာ, ပိ x) ၁၀	၁၉	၃	x	၁	= ၃၃	၁-နည်း
ပဉ္စ-ဈာန်(၈)	(တက်, စာ, ပိ x) ၁၀	၁၉	၃	x	၁	= ၃၃	၁-နည်း

ဝိသေသကစေတသိက် (၁၀)ပါး

ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ ပီတိ၊ သုခ(ဈာန်တရားများ)နှင့် ဝိရတီ(၃)ပါး၊ အပ္ပမညာ(၂)ပါး၊ ပညာ၊ ပေါင်း (၁၀)ပါးသော စေတသိက်တို့သည် စိတ်ချင်းထူးအောင်ပြုသော ဝိသေသကစေတသိက်များ ဖြစ်ကြ၏။

[ဆောင်။ ။ တက်၊စာ၊ပီ၊သု၊ ဈာန်အင်စု၊ ၂-ခု ပမညာ၊

ဝိရတီ၊ ဉာဏ၊ ပေါင်း ဆယ်ဝ၊ မှတ်ကြဝိသေသာ။]

စိတ်ချင်း ထူးခြားအောင်ပြုပုံ

(၁) ကာမသောဘနစိတ်တို့ကို = အပ္ပမညာ၊ ဝိရတီ၊ ဉာဏ်(ပညာ)၊

(၂) မဟဂ္ဂုတ်စိတ်တို့ကို = ဈာန်တရားနှင့် အပ္ပမညာ

(၃) လောကုတ္တရာစိတ်တို့ကို = ဈာန်တရား စေတသိက်တို့ကထူးအောင် ပြုကြသည်။

စေတသိက်ပိုင်းပြီး၏။

❖|:|:|:|:|❖

၃။ ပကိဏ်းပိုင်း

နာမ်တေပညာသ

“စိတ် ၈၉-ပါးရှိ၏” ဟု ပြောရိုးရှိသော်လည်း စင်စစ်မှာ အာရမ္မဏ ဝိဇာနန (အာရုံကို သိခြင်းသဘော) လက္ခဏာအားဖြင့် တစ်ပါးတည်းသာ ရှိသောကြောင့် စိတ်အားလုံးကို ၁-ပါးဟုသာ ရေတွက်ရသည်။

“စေတသိက် ၅၂-ပါး”ကား ဖဿ၏ (အာရုံကို တွေ့ထိခြင်း) ဗုဿနလက္ခဏာ၊ ဝေဒနာ၏ (အာရုံကို ခံစားခြင်း) အနာဝနလက္ခဏာ၊ သညာ၏ (အာရုံကို မှတ်သားခြင်း) သဉ္ဇာနနလက္ခဏာ-စသော မိမိဆိုင်ရာ လက္ခဏာအားဖြင့် ၁-ပါးစီ ဖြစ်သောကြောင့် ၅၂-ပါးပင် ရှိ၏။

ထို့ကြောင့် မိမိ၊ မိမိ၏ သဘောလက္ခဏာအားဖြင့် စိတ် ၁-ပါး၊ စေတသိက်-၅၂-ပါး၊ ပေါင်း ၅၃-ပါးကိုပင် နာမ်တေပညာသ-ဟု ခေါ်၏။

ပကိဏ္ဍက (ပကိဏ်း) = ရောရောပြွမ်းပြွမ်း၊

ပကိဏ်းပိုင်း = စိတ်၊ စေတသိက် (နာမ်တေပညာသ)
တို့ကို ဝေဒနာသင်္ဂဟ-စသော သင်္ဂဟ
၆-ပါးအားဖြင့် ရောပြွမ်း၍ ပြရာအပိုင်း၊

သင်္ဂဟ ၆-ပါး

- (၁) ဝေဒနာသင်္ဂဟ
- (၂) ဟေတုသင်္ဂဟ
- (၃) ကိစ္စသင်္ဂဟ
- (၄) ဒွါရသင်္ဂဟ
- (၅) အာရမ္မဏသင်္ဂဟ
- (၆) ဝတ္ထုသင်္ဂဟ

(၁) ဝေဒနာသင်္ဂဟ

ဝေဒနာအပြားအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ပေါင်းယူရာဖြစ်သော သင်္ဂဟသည် ဝေဒနာသင်္ဂဟ မည်၏။

ဝေဒနာ = အာရုံကို ခံစားတတ်သောသဘော၊ (စေတသိက်)

ဝေဒနာအပြား

(က) ဣန္ဒြိယဘောဒနည်း = စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ဣန္ဒြေအပြားအားဖြင့် ကိုယ်, စိတ် ၂-ပါး ခွဲခြားကာ အာရုံခံစားမှု ဝေဒနာပြားသောနည်း။

(ခ) အာရမ္မဏာနာဝန လက္ခဏာ = စိတ်, စေတသိက်တို့ကို အာရုံအလိုက် ဘောဒနည်း
ခံစားမှုဝေဒနာ ပြားသောနည်း။
= (အာရမ္မဏ - အာရုံ၊ အနာဝန - ခံစားခြင်း၊
လက္ခဏာ - အမှတ်အသား)

(က) ဣန္ဒြိယဘောဒနည်း

ဣန္ဒြေအပြား	ဝေဒနာအပြား	ယှဉ်စိတ်ပေါင်း
(၁) သုခိန္ဒြေ	သုခဝေဒနာ (ကိုယ်ချမ်းသာသော ခံစားမှု)	၁-ပါး
(၂) ဒုက္ခိန္ဒြေ	ဒုက္ခဝေဒနာ (ကိုယ်ဆင်းရဲသော ခံစားမှု)	၁-ပါး
(၃) သောမနဿိန္ဒြေ	သောမနဿဝေဒနာ (စိတ်ချမ်းသာသော ခံစားမှု)	၆၂-ပါး
(၄) ဒေါမနဿိန္ဒြေ	ဒေါမနဿဝေဒနာ (စိတ်ဆင်းရဲသော ခံစားမှု)	၂-ပါး
(၅) ဥပေက္ခိန္ဒြေ	ဥပေက္ခာဝေဒနာ (စိတ်အသင့်အတင့် ခံစားမှု)	၅၅-ပါး

(ခ) အာရမ္မဏာနာဝနလက္ခဏာဘောဒနည်း

ဣန္ဒြေအပြား	ဝေဒနာအပြား	ယှဉ်စိတ်ပေါင်း
(၁) ဣန္ဒာရုံ= အလိုရှိအပ် (ကောင်းမြတ် သောအာရုံ	သုခဝေဒနာ= ချမ်းသာသောခံစားမှု (သုခ+သောမနဿ)	၆၃-ပါး
(၂) အနိဋ္ဌာရုံ= အလိုမရှိအပ် မကောင်းမြတ် သောအာရုံ	ဒုက္ခဝေဒနာ= ဆင်းရဲသောခံစားမှု (ဒုက္ခ+ဒေါမနဿ)	၃-ပါး
(၃) ဣန္ဒမဇ္ဈတ္တာရုံ=အလယ် အလတ် အလိုရှိအပ် သောအာရုံ	အဒုက္ခ-မသုခ = ဆင်းရဲသည်လည်း ဝေဒနာ မဟုတ်-ချမ်းသာသည် လည်းမဟုတ်၊ အသင့် အတင့်ခံစားမှု(ဥပေက္ခာ)	၅၅-ပါး

* * *

(၂) ဟေတုသင်္ဂဟ

ဟိတ်အပြားအားဖြင့် စိတ်,စေတသိက်ဆိုကို ပေါင်းယူရာဖြစ်သော
သင်္ဂဟသည် ဟေတုသင်္ဂဟ-မည်၏။

ဟိတ်(ဟေတု) = ခိုင်မြဲခြင်း, အမြစ်ရှိခြင်းသဘော၊

ဟိတ်အပြား ၆-ပါး = လောဘဟိတ်၊ ဒေါသဟိတ်၊ မောဟဟိတ်။
အလောဘဟိတ်၊ အဒေါသဟိတ်၊ အမောဟ
ဟိတ်။

ဟိတ်အမည် ၄-မျိုး (ဟိတ်နှင့်စပ်၍ စိတ်အမည် ၄-မျိုး)

(၁) အဟိတ်စိတ် = ယှဉ်ဘက်ဟိတ် ၁-ပါးမျှ မရှိသောစိတ်၊

(၂) ဧကဟိတ်စိတ် = ယှဉ်ဘက်ဟိတ် ၁-ပါးသာ ရှိသောစိတ်၊

(၃) ဒွိဟိတ်စိတ် = ယှဉ်ဘက်ဟိတ် ၂-ပါးစီ ရှိသောစိတ်၊

(၄) တိဟိတ်စိတ် = ယှဉ်ဘက်ဟိတ် ၃-ပါးစီ ရှိသောစိတ်၊

စိတ်(ရဉ္စ)ပါး/၁၂၁ ပါး	ယှဉ်ဘက်ဟိတ်	ဟိတ်အမည်	ပေါင်း
(၁) အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါး	×	အဟိတ်စိတ်	၁၈ပါး
(၂) မောဟစိတ် ၂-ပါး	မောဟဟိတ်	ကောဟိတ်စိတ်	၂-ပါး
(၃) လောဘမူစိတ် ၈-ပါး	လောဘဟိတ်-မောဟဟိတ်	ဒွိဟိတ်စိတ်	၂၂-ပါး
ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး	ဒေါသဟိတ်-မောဟဟိတ်	၂	
ဉာဏ် ၁၂-ပါး	အလောဘဟိတ်-အဒေါသဟိတ်	၂	
(၄) ဉာဏ် ၁၂-ပါး	အလောဘ-အဒေါသ-အမောဟ	တိဟိတ်စိတ်	၄၇/၇၉ ပါး
မဟာဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇-ပါး	၂	၂	
လောကုတ် ၈-ပါး/၄၀ပါး	၂	၂	

စိတ်အကျဉ်း ၈၉-ပါး= အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါး+သဟိတ်စိတ် ၇၁-ပါး

စိတ်အကျယ် ၁၂၁-ပါး= အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါး+သဟိတ်စိတ် ၁၀၃-ပါး

ဇာတ်အားဖြင့် ဟိတ် ၁၂-ပါး

(၁) အကုသိုလ်ဟိတ် ၃-ပါး = လောဘဟိတ်-ဒေါသဟိတ်-
မောဟဟိတ်။

(၂) ကုသိုလ်ဟိတ် ၃-ပါး = အလောဘဟိတ်-အဒေါသဟိတ်-
အမောဟဟိတ်။

(၃) ဝိပါက်ဟိတ် ၃-ပါး = အလောဘဟိတ်-အဒေါသဟိတ်-
အမောဟဟိတ်။

(၄) ကြိယာဟိတ် ၃-ပါး = အလောဘဟိတ်-အဒေါသဟိတ်-
အမောဟဟိတ်။

တိက်အားဖြင့် ဟိတ် ၉-ပါး

- (၁) အကုသိုလ်ဟိတ် ၃-ပါး = လောဘဟိတ်-ဒေါသဟိတ်-မောဟဟိတ်။
- (၂) ကုသိုလ်ဟိတ် ၃-ပါး = အလောဘဟိတ်-အဒေါသဟိတ်-အမောဟဟိတ်။
- (၃) အဗျာကတဟိတ် ၃-ပါး = အလောဘဟိတ်-အဒေါသဟိတ်-အမောဟဟိတ်။

ဘုံအားဖြင့် ဟိတ် ၁၅-ပါး

- (၁) ကာမဘုံ = ဟိတ် ၆-ပါး၊ (အကု, ကု, ဝိ, ကြိ)
- (၂) ရူပဘုံ = အလောဘ-အဒေါသ-မောဟဟိတ် ၃-ပါး၊
(ကု, ဝိ, ကြိ)
- (၃) အရူပဘုံ = အလောဘ-အဒေါသ-မောဟဟိတ် ၃-ပါး၊
(ကု, ဝိ, ကြိ)
- (၄) လောကုတ္တရာဘုံ = အလောဘ-အဒေါသ-မောဟဟိတ် ၃-ပါး၊
(ကု, ဝိ, ကြိ)

ပုဂ္ဂိုလ်အားဖြင့် ဟိတ် ၂၆-ပါး

- (၁) ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ် = ဟိတ် ၆-ပါး၊ (အကု, ကု, ဝိ,)
- (၂) သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ် = ဟိတ် ၆-ပါး၊ (အကု, ကု, ဝိ,)
- (၃) သကဒါဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ် = ဟိတ် ၆-ပါး၊ (အကု, ကု, ဝိ,)
- (၄) အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ် = ဒေါသဟိတ် ကြဉ်သော်...ဟိတ် ၅-ပါး၊
(အကု, ကု, ဝိ,)
- (၅) ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ် = အလောဘ-အဒေါသ-အမောဟဟိတ်
၃-ပါး (ဝိ, ကြိ)

(၃) ကိစ္စသင်္ဂဟ

ကိစ္စအပြားအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ပေါင်းယူရာဖြစ်သော သင်္ဂဟသည် ကိစ္စသင်္ဂဟ-မည်၏။

ကိစ္စ = စိတ်တို့၏ ဆောင်ရွက်သောလုပ်ငန်း။

ကိစ္စအပြား ၁၄-ပါး

- (၁) ပဋိသန္ဓေကိစ္စ = ဘဝဟောင်းနှင့် ဘဝသစ်ကို ဆက်စပ်ပေးခြင်း ကိစ္စ။
- (၂) ဘဝင်ကိစ္စ = ကံအရှိန် ရိသမျှ တစ်ဘဝလုံး နာမ်ခန္ဓာ အစဉ်မပြတ်ရအောင် ရရှိထားရာဘဝကို စောင့်ရှောက်ပေးခြင်း ကိစ္စ။
- (၃) အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စ = ဒွါရ၌ ထင်လာသော အာရုံ (အသစ်)တို့ကို ဆင်ခြင်ခြင်းကိစ္စ။
- (၄) ဒဿနကိစ္စ = အဆင်းကို မြင်ခြင်းကိစ္စ။
- (၅) သဝနကိစ္စ = အသံကို ကြားခြင်းကိစ္စ။
- (၆) ဃာယနကိစ္စ = အနံ့ကို နံခြင်းကိစ္စ။
- (၇) သာယနကိစ္စ = အရသာကို စားသိခြင်းကိစ္စ။
- (၈) ဖုဿနကိစ္စ = အတွေ့အထိကို တွေ့ထိခြင်းကိစ္စ။
- (၉) သမ္ပုဋိန္ဒြိယကိစ္စ = ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်လာသော ပဉ္စာရုံကို လက်ခံခြင်းကိစ္စ။
- (၁၀) သန္တိရဏကိစ္စ = ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်လာသော ပဉ္စာရုံကို စုံစမ်းခြင်းကိစ္စ။
- (၁၁) ဝုဋ္ဌောကိစ္စ = ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်လာသော ပဉ္စာရုံကို သာယာဖွယ်, မသာယာဖွယ်ဟု ပိုင်းခြား မှတ်သားဆုံးဖြတ်ခြင်းကိစ္စ။

- (၁၂) ဇောကိစ္စ = အာရုံ၏ အရသာကို အရှိန်အဟုန်ဖြင့် ခံစားခြင်း ကိစ္စ၊
- (၁၃) တဒါရုံကိစ္စ = ဇောခံစားပြီးသော အာရုံကို ထပ်မံခံစား ခြင်းကိစ္စ၊
- (၁၄) စုတိကိစ္စ = ရရှိထားရာဘဝမှ လျှောကျပျက်စီး သေဆုံး ခြင်း ကိစ္စ။

ဤကိစ္စ ၁၄-ပါး အစဉ်ကား တစ်ဘဝ၌ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါတို့ဖြစ် သော ကိစ္စ အစဉ်အတိုင်းပေတည်း။ စိတ်၊ စေတသိက်တို့သည် ဤကိစ္စ ၁၄-ပါးတို့မှ ပိုလွန်၍လည်း မဖြစ်၊ ယုတ်လျော့၍လည်း မဖြစ်၊ ဤကိစ္စ ၁၄-ပါးတို့သာ ဖြစ်ကြသည်။

ဆိုင်ရာကိစ္စတပ်သော စိတ်သရုပ်

ဘဝဟောင်းနှင့် ဘဝသစ်ကို ဆက်စပ်ပေးသော (ပဋိသန္ဓေကိစ္စ)၊ ရရှိ ထားရာ ဘဝကို စောင့်ရှောက်ပေးသော (ဘဝင်ကိစ္စ)၊ ရရှိထားရာဘဝမှ လျှောကျပျက်စီး သေဆုံးခြင်း (စုတိကိစ္စ) ဟူသည် အတိတ်ကံတရားများ ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုးဝိပါက်စိတ်များ၏ ဘဝအစမှသည် အဆုံးတိုင်အောင် ကံအရှိန် ရှိသမျှ ဆက်စပ်ဆောင်ရွက်သွားကြသော လုပ်ငန်းကိစ္စများ ဖြစ်ကြသည်။

သို့ဖြစ်၍ မိမိတို့ ပြုခဲ့သော လောကီကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် ကံတရား များကြောင့် ဘဝခန္ဓာအနေဖြင့် အကျိုးပေးမည့် အကျိုးဝိပါက်စိတ်များ သည် ဘဝအစ ပဋိသန္ဓေကိစ္စ ဆောင်ရွက်ပြီးနောက် ဘဝင်ကိစ္စကို ဆက် လက် ဆောင်ရွက်ကာ ကံအရှိန်ကုန်သောအခါ စုတိကိစ္စကို တစ်ဘဝ၏ အဆုံးသတ်အဖြစ် နောက်ဆုံး ဆောင်ရွက်သွားကြလေသည်။

(၁) ပဋိသန္ဓေ- (၂) ဘဝင်၊ (၁၄) စုတိကိစ္စတပ်သော စိတ်များ

(က) အကုဝိ ဥတိ-၁ = အပါယ် ၄-ဘုံသားတို့၏ ပဋိ၊ ဘဝင်၊ စုတိကိစ္စ၊

(ခ) အဟိတ်ကုဝိဥတိ-၁ = လူ၊ စတုဘုံမှ လူ၊ နတ် (ကျိုး/ကန်း) တို့၏ ...

(ဂ) မဟာဝိပါက်-၈ = ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံမှ လူ၊ နတ် ကောင်းတို့၏ ...

(ဃ) ရူပဝိပါက်-၅ = ရူပ ၁၅-ဘုံမှ ဗြဟ္မာကြီးတို့၏ ...

(င) အရူပဝိပါက်-၄ = အရူပ ၄-ဘုံမှ ဗြဟ္မာကြီးတို့၏ ...

(၃) အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စမှသည် (၁၃) တဒါရုံကိစ္စတိုင်အောင် ဆောင်ရွက်သော စိတ်များ

မိမိတို့ ပြုခဲ့သော အတိတ်ကံကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုးဝိပါက် စိတ်များသည် ဘဝသစ်ဝယ် ပဋိသန္ဓေကိစ္စ ဆောင်ရွက်ပြီးနောက်၊ ပဋိသန္ဓေ ကိစ္စဖြင့် ဆက်စပ်ပြီးသော ရရှိထားရာ ဘဝသစ်ကို တည်တံ့အောင် ဘဝင် ကိစ္စဖြင့် ဆက်လက် ဆောင်ရွက်နေစဉ် မိမိတို့၏ ဒွါရအသီးသီးဝယ် သက်ဆိုင်ရာအာရုံများ လာရောက် တိုက်ဆိုင်သောအခါ အာရုံနှင့် ဒွါရ တိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်များ (ဝိထိစိတ်များ)သည် အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စမှသည် တဒါရုံကိစ္စတိုင်အောင် ဝိထိကိစ္စများကို အစဉ်အတိုင်း ဆက်တိုက် ဆောင်ရွက်ကြလေသည်။

(၃) အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စတပ်သောစိတ် = ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း (၁) + မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း (၁)

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် = ပဉ္စဒွါရ၌ ပဉ္စာရုံတို့ အသီးသီး တိုက်ဆိုင်သောအခါ ထင်လာသော ပဉ္စာရုံကို ခေင်ခြ်ခြင်း ကိစ္စ၊

မဟာဂ္ဂုတ်ကုသိုလ်စိတ် - ၉-ပါး
မဟာဂ္ဂုတ်ကြိယာစိတ် - ၉-ပါး
လောကုတ္တရာစိတ် - ၈-ပါး

} အပ္ပနာဇောစိတ် = ၂၆-ပါး

ဌာနကြီး ၁၀-ပါး

ဌာန (၁၀) ပါး		ဆိုင်ရာကိစ္စတပ်သောစိတ်များ	
၁	ပဋိသန္ဓေဌာန	ဥပေက္ခာသန္တိရဏ-၂+မဟာဝိပါက်-၈+ မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်-၉	၁၉
၂	ဘဝင်ဌာန	ဥပေက္ခာသန္တိရဏ-၂+မဟာဝိပါက်-၈+ မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်-၉	၁၉
၃	အာဝဇ္ဇန်းဌာန	ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း-၁+မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း-၁	၂
၄	ပဉ္စဝိညာဏ်ဌာန	ဒွေပဉ္စဝိညာဏ်-၁၀ (စက်-၂+သော-၂+ဃာ-၂+ဇိ-၂+ကာ-၂)	၁၀
၅	သမ္ပဒိုဋ္ဌိဌာန	သမ္ပဒိုဋ္ဌိဌာန-၂	၂
၆	သန္တိရဏဌာန	သန္တိရဏ-၃	၃
၇	ဝုဋ္ဌောဌာန	မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း-၁	၁
၈	ဇောဌာန	ကာမဇော-၂၉+အပ္ပနာဇော-၂၆	၅၅
၉	တဒါရုံဌာန	သန္တိရဏ-၃+မဟာဝိပါက်-၈	၁၁
၁၀	စုတိဌာန	ဥပေက္ခာသန္တိရဏ-၂+မဟာဝိပါက်-၈+ မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်-၉	၁၉

ကိစ္စနှင့် ဌာနအထူး

အမှုလုပ်ငန်းသည် ကိစ္စ-ဖြစ်၍၊ ထိုလုပ်ငန်းကို ပြုလုပ်ရာ အလုပ်ရုံ
(နေရာ) သည် ဌာန-ဖြစ်လေသည်။

(ဥပမာ). ပဋိသန္ဓေကိစ္စ-ဟူသည် ... ဘဝဟောင်းနှင့် ဘဝသစ်ကို
ဆက်စပ်ပေးခြင်း ဟူသော
အမှုလုပ်ငန်းဖြစ်၍၊

ပဋိသန္ဓေဌာန-ဟူသည် ... ထိုကိစ္စကို ပြုလုပ်ရာ (ရှေ့
စိတ်, နောက်စိတ်နှစ်ခုတို့

အဘိဓမ္မာ-ပထမဆင့် (ပကိဏ်းပိုင်း)

၅၉

၏အကြား) စိတ်တစ်ခု ဖြစ်
လောက်ရာ အခါကာလ
နေရာကို ဆို၏။

၁-ကိစ္စတိသာ တပ်သောစိတ်များ = ၆၈-ပါး

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် (၁၀) + မနောဓာတ် (၃) + ဇော (၅၅)၊ ပေါင်း ၆၈-
ပါးသော စိတ်တို့သည် ကိစ္စ တစ်မျိုးတိသာ ဆောင်ရွက်နိုင်ကြ၏။

စိတ် (၆၈)ပါး

ဆောင်ရွက်သောကိစ္စ

(၁) စက္ခုဝိညာဏ်-၂-ပါး	=	ဒဿနကိစ္စ
(၂) သောတဝိညာဏ်-၂-ပါး	=	သဝနကိစ္စ
(၃) ဃာနဝိညာဏ်-၂-ပါး	=	ဃာယနကိစ္စ
(၄) ဇိဝှိဝိညာဏ်-၂-ပါး	=	သာယနကိစ္စ
(၅) ကာယဝိညာဏ်-၂-ပါး	=	ဖုသနကိစ္စ
(၆) ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း-၁-ပါး	=	အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စ
(၇) သမ္ပဋိ ချိုင်း-၂-ပါး	=	သမ္ပဋိ ချိုင်းကိစ္စ
(၈) ဇော-၅၅-ပါး	=	ဇောကိစ္စ

၂-ကိစ္စတပ်သော စိတ်များ = ၂-ပါး

(၁) မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း-၁-ပါး	=	အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စ၊ ဝုဒ္ဓောကိစ္စ။
(၂) သောမနဿသန္တိ ရဏ-၁-ပါး	=	သန္တိရဏကိစ္စ၊ တဒါရုံကိစ္စ

၃-ကိစ္စတပ်သော စိတ်များ = ၉-ပါး

မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်စိတ် ၉-ပါး = ပဋိသန္ဓေကိစ္စ၊ ဘဝင်ကိစ္စ၊ စုတိကိစ္စ

၄-ကိစ္စတပ်သော စိတ်များ = ၈-ပါး

မဟာဝိပါက် ၈-ပါး = (ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိ၊ တဒါရုံ) ကိစ္စ

၅-ကိစ္စတပ်သောစိတ်များ = ၂-ပါး

ဥပေက္ခာသန္တိရဏစိတ် ၂-ပါး = (ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ ဇုတိ၊ သန္တိရဏ၊
တဒါရုံ) ကိစ္စ၊

သို့ဖြစ်၍...

(၁) ၁-ကိစ္စတပ်သောစိတ်ပေါင်း = ၆၈-ပါး

(၂) ၂-ကိစ္စတပ်သောစိတ်ပေါင်း = ၂-ပါး

(၃) ၃-ကိစ္စတပ်သောစိတ်ပေါင်း = ၉-ပါး

(၄) ၄-ကိစ္စတပ်သောစိတ်ပေါင်း = ၈-ပါး

(၅) ၅-ကိစ္စတပ်သောစိတ်ပေါင်း = ၂-ပါး

ပေါင်း စိတ် = ၈၉-ပါး

* * *

(၄) ဒွါရသင်္ဂဟ

ဒွါရအပြားအားဖြင့် စိတ်၊ စေတသိက်တို့ကို ပေါင်းယူရာဖြစ်သော
သင်္ဂဟသည် ဒွါရသင်္ဂဟ-မည်၏။

ဒွါရ = ပကတိတံခါးပေါက်သည် လူတို့၏ ဝင်ရောက်ကြောင်း
ဖြစ်သကဲ့သို့ စက္ခုပသာဒ စသော တံခါးပေါက်များသည်
လည်း စက္ခုဒွါရိကဝိထိစိတ်များ စသည်တို့၏ဖြစ်ကြောင်း
ဖြစ်သောကြောင့် ဒွါရ-မည်၏။

(စက္ခုဒွါရိကဝိထိ-စသည့် ဝိထိစိတ်၊ စေတသိက်တို့၏
ဖြစ်ကြောင်းတရား)

ဒွါရအပြား ၆-ပါးနှင့် တရားကိုယ်

ဒွါရအပြား	တရားကိုယ်
(၁) စက္ခုဒွါရ	= စက္ခုပဿာဒရုပ်
(၂) သောတဒွါရ	= သောတပဿာဒရုပ်
(၃) ဃာနဒွါရ	= ဃာနပဿာဒရုပ်
(၄) ဇိဝှိဒွါရ	= ဇိဝှိပဿာဒရုပ်
(၅) ကာယဒွါရ	= ကာယပဿာဒရုပ်
(၆) မနောဒွါရ	= ဘဝဂုံပစ္ဆေဒစိတ်-၁၉-ပါး

(ထို့ကြောင့် ... ဒွါရ-၆-ပါး = ရုပ်ဒွါရ ၅-ပါး + နာမ်ဒွါရ-၁-ပါး)

စက္ခုဒွါရ၌ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်ပေါင်း = ၄၆-ပါး

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း	= ၁-ပါး
* စက္ခုဝိညာဏ်	= ၂-ပါး
သမ္ပဋိစိုဏ်း	= ၂-ပါး
သန္တိရဏ	= ၃-ပါး
ဝုဋ္ဌော	= ၁-ပါး
ကာမဇော	= ၂၉-ပါး
တဒါရုံ(မဟာဝိပါက်)	= ၈-ပါး
ပေါင်း	= ၄၆-ပါး

ဤ စက္ခုဒွါရ၌ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်ပေါင်း ၄၆-ပါး အနက် ... စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်-၂-ပါးနေရာတွင် (သောတဝိညာဏ်-၂-ပါး၊ ဃာနဝိညာဏ်-၂-ပါး၊ ဇိဝှိဝိညာဏ်-၂-ပါး၊ ကာယဝိညာဏ်-၂-ပါး) တို့ကို အသီးသီး ပြောင်းလဲရေတွက်သော် သောတ, ဃာန, ဇိဝှိ, ကာယဒွါရများ၌ ဖြစ်နိုင်သော စိတ်ပေါင်းများကို ရေတွက်သိရှိနိုင်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ...

- (၂) သောတဒွါရ၌ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်ပေါင်း = ၄၆-ပါး၊
(သောတ ဝိညာဏ်
ဒွေး အပါအဝင်)
- (၃) ဃာနဒွါရ၌ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်ပေါင်း = ၄၆-ပါး၊
(ဃာန ဝိညာဏ်ဒွေး
အပါအဝင်)
- (၄) ဇိဝှိဒွါရ၌ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်ပေါင်း = ၄၆-ပါး၊
(ဇိဝှိဝိညာဏ် ဒွေး
အပါအဝင်)
- (၅) ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်ပေါင်း = ၄၆-ပါး၊
(ကာယ ဝိညာဏ်ဒွေး
အပါအဝင်)
- (၆) မနောဒွါရ၌ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်ပေါင်း = ၆၇-ပါး၊
မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း	=	၁-ပါး
ကာမဇော	=	၂၉-ပါး
*အပ္ပနာဇော	=	၂၆-ပါး
တဒါရုံ	=	၁၁-ပါး
ပေါင်း	=	၆၇-ပါး

*ဒွါရဝိမုတ် (၆-ဒွါရလုံးမှ လွတ်နိုင်သမျှ) စိတ်ပေါင်း = ၁၉-ပါး

ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိကိစ္စတပ်သောစိတ် ၁၉-ပါးသည် အတိတ်ကံ
အဟုန်သက်သက်ကြောင့်သာ ဖြစ်၍ ၎င်းကိစ္စများတပ်ခိုက် မည်သည့်ဒွါရတွင်
မှ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် (၆-ဒွါရလုံးမှ လွတ်သောကြောင့်) ဒွါရဝိမုတ်
စိတ်-မည်၏။

သို့ဖြစ်၍ ...

၁-ဒွါရဗျဉ္ဇသာ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်ပေါင်း = ၃၆-ပါး

- (၁) စက္ခုဒွါရ ၁-ဒွါရဗျဉ္ဇသာ ဖြစ်နိုင်သောစိတ် = စက္ခုဝိညာဏ် (၂)
- (၂) သောတဒွါရ ၁-ဒွါရဗျဉ္ဇသာဖြစ်နိုင်သောစိတ်= သောတဝိညာဏ်(၂)
- (၃) ဃာနဒွါရ ၁-ဒွါရဗျဉ္ဇသာ ဖြစ်နိုင်သောစိတ် = ဃာနဝိညာဏ် (၂)
- (၄) ဇိဝှာဒွါရ ၁-ဒွါရဗျဉ္ဇသာ ဖြစ်နိုင်သောစိတ် = ဇိဝှာဝိညာဏ် (၂)
- (၅) ကာယဒွါရ ၁-ဒွါရဗျဉ္ဇသာ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်= ကာယဝိညာဏ်(၂)
- (၆) မနောဒွါရ ၁-ဒွါရဗျဉ္ဇသာ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်= အပ္ပနာဇော (၂၆)

၅-ဒွါရလုံး၌ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်ပေါင်း = ၃-ပါး

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း (၁)+သမ္ပဋိစ္ဆိုင်း(၂) = ၃-ပါး

၆-ဒွါရလုံး၌ အမြဲဖြစ်နိုင်သောစိတ်ပေါင်း = ၃၁-ပါး

မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း (၁)+သောမနဿသန္တိရဏ(၁)+ကာမဇော (၂၉)

၆-ဒွါရ၌ ရံခါဖြစ်-ရံခါလွတ်သောစိတ်ပေါင်း = ၁၀-ပါး

(၁) ဥပေက္ခာသန္တိရဏ ၂-ပါး = ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိကိစ္စ
တပ်ခိုက် ...

၆-ဒွါရမှ လွတ်၍၊

သန္တိရဏကိစ္စ, တဒါရုံကိစ္စ
တပ်ခိုက် ... ၆-ဒွါရ၌ ဖြစ်၏။

(၂) မဟာဝိပါက ၈-ပါး = ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိကိစ္စ
တပ်ခိုက် ...

၆-ဒွါရမှ လွတ်၍၊

တဒါရုံကိစ္စတပ်ခိုက် ...

၆-ဒွါရ၌ ဖြစ်၏။

၆-ဒွါရမှ အမြဲလွတ်သောစိတ်ပေါင်း = ၉-ပါး

မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်စိတ် ၉-ပါး = သည် ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိ
ကိစ္စမှ တစ်ပါး အခြားကိစ္စ
မတပ်သောကြောင့် ၆-ဒွါရမှ
အမြဲလွတ်၏။

သို့ဖြစ်၍ ...

- (၁) ၁-ဒွါရစိဉ်သာ ဖြစ်သောစိတ်ပေါင်း = ၃၆-ပါး
- (၂) ၅-ဒွါရစိဉ်သာ ဖြစ်သောစိတ်ပေါင်း = ၃-ပါး
- (၃) ၆-ဒွါရ၌ အမြဲဖြစ်သောစိတ်ပေါင်း = ၃၁-ပါး
- (၄) ၆-ဒွါရမှ ရံခါဖြစ်၊ ရံခါလွတ်သော
စိတ်ပေါင်း = ၁၀-ပါး
- (၅) ၆-ဒွါရမှ အမြဲလွတ်သောစိတ်ပေါင်း = ၉-ပါး
- ပေါင်း စိတ်အကျဉ်း = ၈၉-ပါး

(၅) အာရမ္မဏသင်္ဂဟ

အာရုံအပြားအားဖြင့် စိတ်၊ စေတသိက်တို့ကို ပေါင်းယူရာ ဖြစ်သော
သင်္ဂဟသည် အာရမ္မဏသင်္ဂဟ-မည်၏။

အာရုံ (အာရမ္မဏ)

ဥယျာဉ်၊ ပန်းမာလ်တို့သည် လူတို့၏ မွေ့လျော်ရာ ဖြစ်သကဲ့သို့
ရူပ၊ သဒ္ဓ စသော ၆-ပါးသော တရားအစုသည် စိတ်၊ စေတသိက်တို့၏
မွေ့လျော်ရာ ဖြစ်ကြ၍ အာရုံ (အာရမ္မဏ) မည်ကြ၏။

(တစ်နည်း)

အဘိဓမ္မာ-ပထမဆင့် (ပကိဏ်းပိုင်း)

၆၅

အာရုံ (အာလမ္ဗန)

တောင်ရိုး၊ ကြိုးတန်းသည် မစွမ်းမသန်သူတို့အား ဆွဲကိုင် မှီတွယ်ရာ အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုသကဲ့သို့ ရူပ၊ သဒ္ဓ၊ စသော ၆-ပါးသော တရားအစုသည် စိတ်၊ စေတသိက်၏ ဆွဲကိုင် မှီတွယ်ရာအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောကြောင့် အာရုံ (အာလမ္ဗန) မည်၏။

အာရုံအပြား ၆-ပါး

တရားကိုယ်

(၁) ရူပါရုံ	=	အဆင်းအမျိုးမျိုး	(ရူပါရုံရုပ်)
(၂) သဒ္ဓါရုံ	=	အသံအမျိုးမျိုး	(သဒ္ဓါရုံရုပ်)
(၃) ဂန္ဓာရုံ	=	အနံ့အမျိုးမျိုး	(ဂန္ဓာရုံရုပ်)
(၄) ရသာရုံ	=	အရသာအမျိုးမျိုး	(ရသာရုံရုပ်)
(၅) ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ	=	အတွေ့အထိအမျိုးမျိုး	(ပထဝီ၊ တေဇော၊ ဝါယောဟု ဆိုအပ်သော ...
ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံရုပ် ၃-ပါး)
(၆) ဓမ္မာရုံ	=	ကျန်သောသိပ္ပယ်အမျိုးမျိုး(စိတ် စဉ်းစိတ်၊ စေတသိက်-
၅၂-ပါး၊ ပဿာဒရုပ် ၅-ပါး၊
သုခမရုပ် ၁၆-ပါး၊ နိဗ္ဗာန်
၁-ပါး၊ ပညတ်-၁-ပါး)	

ဓမ္မာရုံထိုက်သောတရားများ

အကျဉ်း ၆-ပါး

အကျယ် ၁၆၄-ပါး

(၁) စိတ်	=	စဉ်းစိတ်
(၂) စေတသိက်	=	၅၂-ပါး
(၃) ပဿာဒရုပ်	=	၅-ပါး
(၄) သုခမရုပ်	=	၁၆-ပါး
(၅) နိဗ္ဗာန်	=	၁-ပါး
(၆) ပညတ်	=	၁-ပါး

ဒွါရဉ္စဖြစ်သော စိတ်တို့၏ အာရုံပြုပုံ

(ဒွါရသင်္ဂဟနှင့်ဆက်စပ်လေ့လာပုံ)

ဒွါရဉ္စဖြစ်သောစိတ်များ		အာရုံ	တရားကိုယ်
၁	စက္ခုဒွါရိကစိတ် ၄၆	ပစ္စုပ္ပန် ရူပါရုံ	ရူပါရုံရုပ် ၁-ပါး
၂	သောတဒွါရိကစိတ် ၄၆	ပစ္စုပ္ပန် သဒ္ဓါရုံ	သဒ္ဓါရုံရုပ် ၁-ပါး
၃	ဃာနဒွါရိကစိတ် ၄၆	ပစ္စုပ္ပန် ဂန္ဓာရုံ	ဂန္ဓာရုံရုပ် ၁-ပါး
၄	ဇီဝါဒွါရိကစိတ် ၄၆	ပစ္စုပ္ပန် ရသာရုံ	ရသာရုံရုပ် ၁-ပါး
၅	ကာယဒွါရိကစိတ် ၄၆	ပစ္စုပ္ပန် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ	(ပ,တေ,ဝါ) ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ ၃-ပါး
၆	မနောဒွါရိကစိတ် ၆၇	(ကာလ-၃-ပါး)ပဉ္စာရုံ	ဂေါစရရုပ် ၇-ပါး
		(ကာလ-၃-ပါး + ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော) ဓမ္မာရုံ ကာလဝိမုတ်	စိတ် - ၈၉ ပါး စေတသိက်- ၅၂ ပါး ပသာဒရုပ် - ၅ ပါး သုခုမရုပ် - ၁၆ ပါး နိဗ္ဗာန် - ၁ ပါး ပညတ် - ၁ ပါး

နိဗ္ဗာန်နှင့် ပညတ်(ဓမ္မာရုံ)တို့သည် ကာလဝိမုတ်

နိဗ္ဗာန်သည် မပျက်မစဲ အမြဲတည်၍ ကာလ-၃-ပါးအားဖြင့် ခွဲဝေ၍
မရသောကြောင့် လည်းကောင်း၊ ပညတ်သည် ဥပါဒ်၊ ဌိ၊ ဘင်္ဂအားဖြင့်
အထင်အရှား မရှိ၍ ကာလ-၃-ပါးအားဖြင့် ခွဲဝေ၍ မရသောကြောင့် လည်း
ကောင်း ကာလဝိမုတ်-မည်၏။

ဒွါရဝိမုတ်စိတ်တို့၏ အာရုံ

ဒွါရဝိမုတ်ဖြစ်သော ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိစိတ်တို့သည် များသော အားဖြင့် အခြားမဲ့ လွန်ခဲ့ပြီးစ ဘဝဟောင်းမှ မရဏာသန္တတော ယူအပ်သော အာရုံဖြစ်သော ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ် သုံးပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါး ကို ထိုက်သည်အားလျော်စွာ အာရုံပြုကြ၏။

ကံ-ကမ္မနိမိတ်-ဂတိနိမိတ်တို့ဟူသည်လည်း အချို့ပစ္စုပ္ပန်၊ အချို့ အတိတ်၊ အချို့လည်း ကာလဝိမုတ် (ပညတ်) တရားဖြစ်ကြသော အာရုံ ၆-ပါးတို့ပင်တည်း။

(၁) ပစ္စုပ္ပန် အာရုံ ၁-ပါးစီကိုသာ အာရုံပြုသောစိတ်စု =
ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ပါး

စက္ခုဝိညာဏ်	(၂)ပါး	=	ပစ္စုပ္ပန် ရူပါရုံ
သောတဝိညာဏ်	(၂)ပါး	=	ပစ္စုပ္ပန် သဒ္ဓါရုံ
ဃာနဝိညာဏ်	(၂)ပါး	=	ပစ္စုပ္ပန် ဂန္ဓာရုံ
ဇိဝှာဝိညာဏ်	(၂)ပါး	=	ပစ္စုပ္ပန် ရသာရုံ
ကာယဝိညာဏ်	(၂)ပါး	=	ပစ္စုပ္ပန် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ

(၂) ပစ္စုပ္ပန် ပဉ္စာရုံ ၅-ပါးလုံးကိုသာ အာရုံပြုသောစိတ်စု =
မနောဓာတ် ၃-ပါး

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း (၁)ပါး + သမ္ပဋိစ္ဆိင်္ဂ (၂)ပါး = ပစ္စုပ္ပန်-ပဉ္စာရုံ

(၃) ကာလ ၃-ပါးဖြစ်သော ကာမအာရုံ ၆-ပါးကို
အာရုံပြုသောစိတ်စု = ၁၂-ပါး

တဒါရုံ (၁၁) + ဟသိတပ္ပိင်္ဂ (၁) = ကာလ ၃-ပါး ဖြစ်သော ...
ကာမစိတ် ၅၄ +
အဟသိက် ၅၂ + ရုပ် ၂၈
(ကာမအာရုံ ၆-ပါး)

ကာမအာရုံကိုသာ အာရုံပြုသောစိတ်စု = ကာမဧကန် ၂၅-ပါး

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် = ၁၀-ပါး

မနောဓာတ် = ၃-ပါး

တဒါရုံ = ၁၁-ပါး

ဟသိတုပ္ပါဒ် = ၁-ပါး

ပေါင်း = ၂၅-ပါး

(၄) လောကီအာရုံ ၆-ပါးကို အာရုံပြုသောစိတ်စု = ၂၀-ပါး

အကုသိုလ်စိတ်-၁၂-ပါး+မဟာကု.ကြိညဝိပ် ၈-ပါး = လောကီစိတ် ၈၁-ပါး။

စေတသိက် ၅၂-ပါး။

ရုပ် ၂၈-ပါး။

ပညတ်...ဟုဆိုအပ်သော

(ကာမ, မဟင်္ဂ, ပညတ်)

အာရုံ ၆-ပါး။

(၅) အရဟတ္တမဂ်,ဖိုလ်ကြည့် အလုံးစုံအာရုံ ၆-ပါးကို

အာရုံပြုသောစိတ်စု = ၅-ပါး

မဟာကုညသံ ၄-ပါး + ကုဘိ ၁-ပါး = အရဟတ္တမဂ်, ဖိုလ်

ကြည့်သော...စိတ် ၈၇-ပါး။

စေတသိက် ၅၂၊ ရုပ်-၂၈၊

နိဗ္ဗာန်၊ ပညတ်...ဟုဆိုအပ်

သော (ကာမ, မဟင်္ဂ, နိဗ္ဗာန်,

ပညတ်) အာရုံ ၆-ပါး။

(၆) အလုံးစုံသော အာရုံ ၆-ပါးကို အာရုံပြုသောစိတ်စု = ၆-ပါး

မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း-၁+မဟာကြိညသံ-၄+ကြိဘိ-၁ = အလုံးစုံသော...

စိတ်-၈၉၊ စေ-၅၂၊
ရုပ်-၂၈၊ နိဗ္ဗာန်၊
ပညတ်ဟု ဆိုအပ်
သော(ကာမ၊ မဟင်္ဂ၊
နိဗ္ဗာန်၊ပညတ်)
အာရုံ ၆-ပါး။

မှတ်ချက်။ ။ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် အလုံးစုံကို အာရုံပြုသည် ဆိုရာ
၌...ဘုရားရှင်၏ သန္တာန်တော်၌ ဖြစ်နိုင်သော အလုံးစုံကို
အာရုံပြု၏။ ကျန်ပုဂ္ဂိုလ်များ၌ဖြစ်နိုင် အလုံးစုံကို အကုန်၊
မကျန် အာရုံမပြုနိုင်။

သို့ဖြစ်၍ ...

ကာမ၊ မဟင်္ဂ၊ ပညတ်ကို

(အနေကန်)အာရုံပြုသောစိတ် = ၃၁-ပါး

= အကု-၁၂ + မနောဒွါ-၁+
မဟာကု၊ ကြိ-၁၆+ဘိ-၂၊

နိဗ္ဗာန်ကို (အနေကန်)အာရုံပြုသောစိတ် = ၁၁-ပါး

= မနောဒွါ-၁+ မဟာကု၊ကြိ
ညသံ-၈+ဘိ-၂၊

ရူပကုသိုလ်၊ ကြိယာအဘိညာဉ်၏ တရားကိုယ်

အဘိညာဉ်ကိစ္စ ပြီးစီးအောင် ပွားများအားထုတ်၍ ထမြောက်သော
တန်ခိုးဣဒ္ဓိပါဒ်ကြီးမြတ်သည့် ရူပပဉ္စမဈာန် ကုသိုလ်နှင့် ရူပပဉ္စမဈာန်
ကြိယာစိတ်-၂-ပါး။

(အဘိညာဉ်ကိစ္စတပ်ခိုက်သော အဘိညာဉ်စိတ်၊ အဘိညာဉ်ကိစ္စ မတပ်သော်-
ရိုးရိုးပဉ္စမဈာန် ကု၊ကြိ)

(၇) ပညတ်ဓမ္မာရုံ ၁-ပါးကိုသာ အာရုံပြုသောစိတ်စု = ၂၁-ပါး

(၁) အဘိညာဉ်ဒွေးကြည် ရူပစိတ် ၁၅ပါး = ကသိုဏ်းပညတ်
စသော ၂၆-ပါးသော
ပညတ် (ဓမ္မာရုံ)၊

(၂) အာကာသာနဉ္စာယတနစိတ် ၃-ပါး = ကောင်းကင်ပညတ်
(ဓမ္မာရုံ)၊

(၃) အာကိဉ္စညာယတနစိတ် ၃-ပါး = နတ္ထိဘောပညတ်
(ဓမ္မာရုံ)၊

∴ ပညတ်ကို (ဧကန်)အာရုံပြုသောစိတ် = ၂၁-ပါး
= (ဘိကြည်) ရူပ-၁၅+
အာကာ-၃+အာကိ-၃၊

(၈) မဟဂ္ဂုတ်ဓမ္မာရုံ ၁-ပါးကိုသာ အာရုံပြုသောစိတ်စု = ၆-ပါး

(၁) ဝိညာဏဉ္စာယတနစိတ် ၃-ပါး = အတိတ်ဖြစ်သော ...
အာကာကု, ကြိ
(မဟဂ်)စိတ် ဓမ္မာရုံ၊

(၂) နေဝသညာနာသညာယတနစိတ် ၃-ပါး = အတိတ်ဖြစ်သော ...
အာကိကု, ကြိ
(မဟဂ်)စိတ် ဓမ္မာရုံ၊

∴ မဟဂ်ကို (ဧကန်)အာရုံပြုသောစိတ် = ၆-ပါး
= ဝိညာ-၃ + နေဝ-၃

မဟဂ္ဂုတ် ဓမ္မာရုံကို (ဧကန်) အာရုံပြုသည် ဆိုရာဝယ် ...

ဝိညာဏဉ္စာယတနစိတ် (ကု, ဝိ, ကြိ) ၃-ပါးသည် - အတိတ်ဖြစ်သော
အာကာကု, ကြိယာစိတ်ကို လည်းကောင်း၊ နေဝသညာနာသညာယတနစိတ်

အဘိဓမ္မာ-ပထမဆင့် (ပုဂံလုံးပိုင်း)

၇၁

(ကု, ဝိ, ကြိ) ၃-ပါးသည် အတိတ်ဖြစ်သော အာကိကု, ကြိစိတ်ကို
လည်းကောင်း အာရုံပြုကြရာတွင် ...

ကုသိုလ်, ဝိပါကိစိတ်တို့က = ကုသိုလ်စိတ်ကို အာရုံပြု၏၊
ကြိယာစိတ်တို့က = ကုသိုလ်, ကြိယာစိတ်ကို အာရုံပြု၏။

(၉) နိဗ္ဗာန် ဓမ္မာရုံ ၁-ပါးကိုသာ အာရုံပြုသောစိတ်စု = ၈-ပါး
လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါး = နိဗ္ဗာန် (ဓမ္မာရုံ)
∴ နိဗ္ဗာန်ကို (ဧကန်)အာရုံပြုသောစိတ် = လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါး

ဧကန်, အဓိကန်အာရုံများ

ဧကန် = သက်ဆိုင်ရာအာရုံ ၁-ပါးတည်းသာ၊

အဓိကန်- သက်ဆိုင်ရာ အာရုံသာမက အခြားအာရုံများပါ-ပါ။

(ဥပမာ) ကာမဧကန် = ကာမအာရုံ ၁-ပါးတည်းသာ၊

ကာမအဓိကန် = ကာမအာရုံသာမက အခြားအာရုံ
များဖြစ်သော မဟင်္ဂ, ပညတ်,
နိဗ္ဗာန် စသည်တို့ပါ-ပါဝင်။

ကာမ(ဧကန်) အာရုံပြုစိတ်	၂၅	ကာမ(အဓိကန်)အာရုံပြုစိတ်	၃၁
မဟင်္ဂုတ်(ဧကန်) အာရုံပြုစိတ်	၆	မဟင်္ဂုတ်(အဓိကန်) အာရုံပြုစိတ်	၃၁
ပညတ်(ဧကန်) အာရုံပြုစိတ်	၂၁	ပညတ်(အဓိကန်)အာရုံပြုစိတ်	၃၁
နိဗ္ဗာန်(ဧကန်) အာရုံပြုစိတ်	၈	နိဗ္ဗာန်(အဓိကန်)အာရုံပြုစိတ်	၁၁

စိတ်တို့၏ အာရုံပြုပုံ

အာရုံအားဖြင့်အစွဲ	စိတ်သရုပ်		အာရုံ ၆-ပါး				
			စိတ်	စေ	ရုပ်	နိဗ္ဗာန်	ပညတ်
ကာမကေနိ အာရုံပြု (၂၅)	ဒွေပစ္စဝိညာဏ်	၁၀			ပစ္စုပ္ပန် ပဉ္စာရုံ (၁-ပါး)		
	မနောဓာတ်	၃			ပစ္စုပ္ပန် ပဉ္စာရုံ		
	တဒါရုံ - ၁၁ ဟသိတုပ္ပါဒ် - ၁	၁၂	ကာမစိတ် ၅၄	၅၂	၂၈		
လောကုတ်-ကြည့် အလုံးစုံအာရုံပြု (၂၀)	အကု - ၁၂ မဟာကု၊ ကြိ ညဝိပ် - ၈	၂၀	လောကီစိတ် ၈၁	၅၂	၂၈		ပညတ်
အရဟတ္တမဂ်၊ ဖိုလ် ကြည့် အလုံးစုံအာရုံပြု (၅)	မဟာကုညဿ- ၄ ကုဘိ - ၁	၅	စိတ် ၈၇	၅၂	၂၈	နိဗ္ဗာန်	ပညတ်
အလုံးစုံအာရုံပြု (၆)	မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း- ၁ မဟာကြိညဿ- ၄ ကြိဘိ - ၁	၆	စိတ် ၈၉	၅၂	၂၈	နိဗ္ဗာန်	ပညတ်
ပညတ်ကေနိ အာရုံပြု (၂၁)	ဘိ (၂) ကြည့် ရူပစိတ် - ၁၅ အာကာ - ၃ အာကိ - ၃	၂၁					ပညတ်
မဟာဂ္ဂုတ်ဒကေနိ အာရုံပြု (၆)	ဝိညာ - ၃ နော - ၃	၆	အာကာကု၊ ကြိ အာကိကု၊ ကြိ				
နိဗ္ဗာန်ကေနိ အာရုံပြု (၈)	လောကုတ္တရာ - ၈	၈				နိဗ္ဗာန်	

(၆) ဝတ္ထုသင်္ဂဟ

ဝတ္ထုအပြားအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ပေါင်းယူရာဖြစ်သော သင်္ဂဟသည် ဝတ္ထုသင်္ဂဟ-မည်၏။

ဝတ္ထု = မြေကြီးသည် သက်ရှိ၊ သက်မဲ့တို့၏ တည်ရာ၊ မှီရာ ဖြစ်သကဲ့သို့... စက္ခုပသာဒ စသော ၆-ပါးသော ရုပ်တရားတို့သည် စိတ်, စေတသိက်တို့၏ တည်ရာ၊ မှီရာ ဖြစ်သောကြောင့် ဝတ္ထု-မည်၏။

ဝတ္ထုအပြား ၆-ပါးနှင့် တရားကိုယ်

ဝတ္ထုအပြား

တရားကိုယ်

(၁) စက္ခုဝတ္ထု	=	စက္ခုပသာဒရုပ်
(၂) သောတဝတ္ထု	=	သောတပသာဒရုပ်
(၃) ဃာနဝတ္ထု	=	ဃာနပသာဒရုပ်
(၄) ဇိဝှိပတ္ထု	=	ဇိဝှိပသာဒရုပ်
(၅) ကာယဝတ္ထု	=	ကာယပသာဒရုပ်
(၆) ဟဒယဝတ္ထု	=	ဟဒယရုပ်

ပဉ္စဝတ္ထုအသီးသီး၌ အမြဲမှီသောစိတ်များ = ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ပါး

(၁) စက္ခုဝတ္ထု၌ အမြဲမှီသောစိတ်	=	စက္ခုဝိညာဏ်	၂-ပါး
(၂) သောတဝတ္ထု၌ အမြဲမှီသောစိတ်	=	သောတဝိညာဏ်	၂-ပါး
(၃) ဃာနဝတ္ထု၌ အမြဲမှီသောစိတ်	=	ဃာနဝိညာဏ်	၂-ပါး
(၄) ဇိဝှိပတ္ထု၌ အမြဲမှီသောစိတ်	=	ဇိဝှိပဝိညာဏ်	၂-ပါး
(၅) ကာယဝတ္ထု၌ အမြဲမှီသောစိတ်	=	ကာယဝိညာဏ်	၂-ပါး

ဟဒယဝတ္ထု၌ အမြဲမှီသောစိတ်များ = ၃၃-ပါး

ဒေါသမူစိတ် = ၂-ပါး

မနောဓာတ် = ၃-ပါး

သန္တိရဏ = ၃-ပါး

ဟသိတုပ္ပါဒ် = ၁-ပါး

မဟာဝိပါက်စိတ် = ၈-ပါး

ရူပစိတ် = ၁၅-ပါး

သောတာပတ္တိမဂ်စိတ် = ၁-ပါး

ပေါင်း = ၃၃-ပါး

∴ ဝတ္ထုရုပ်၆-ပါး၌ အမြဲမှီသောစိတ်ပေါင်း = ပဉ္စဝတ္ထုအမြဲမှီ + ဟဒယဝတ္ထုအမြဲမှီ
= ၁၀-ပါး + ၃၃-ပါး
= ၄၃-ပါး

မှတ်ချက်။ ။ ၎င်းစိတ် ၄၃-ပါးသည် ဝတ္ထုရုပ်ရှိသော ကာမဘုံသားနှင့် ရူပ
ဘုံဘုံသားများ၌ ဖြစ်သောစိတ်များ ဖြစ်ကြသောကြောင့်
၎င်းစိတ်တို့သည် ဝတ္ထုရုပ်တို့၌ အမြဲမှီကြသည်။

ဟဒယဝတ္ထု၌ ရံခါမှီ-ရံခါမမှီသော စိတ်ပေါင်း = ၄၂-ပါး

လောဘမူစိတ် = ၈-ပါး

မောဟမူစိတ် = ၂-ပါး

မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း = ၁-ပါး

ဘာကုသိုလ်စိတ် = ၈-ပါး

မဟာကြိယာစိတ် = ၈-ပါး

အရူပကုသိုလ်စိတ် = ၄-ပါး

အရူပကြိယာစိတ် = ၁-ပါး

အထက်ဖောက်ကုတ္တရာစိတ် = ၇-ပါး

ပေါင်း = ၄၂-ပါး

∴ ဝတ္ထုရုပ်၌ ရံခါမှီ-ရံခါမမှီသောစိတ် = ၄၂-ပါး

၎င်းစိတ် ၄၂-ပါးသည် ဝတ္ထုရုပ်ရှိသော ကာမဘုံသား၊ ရူပ ၁၅-ဘုံသား နှင့် (ဝတ္ထုရုပ်အပါအဝင်) ရုပ် လုံးဝမရှိသော အရူပဘုံသားများ၌ ဖြစ်နိုင်ကြသော စိတ်များ ဖြစ်သောကြောင့် ၎င်းစိတ်တို့သည် ကာမနှင့် ရူပ ၁၅-ဘုံသားများ၌ ဖြစ်နိုင် ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကို မှီ၍၊ အရူပဘုံသားများ၌ဖြစ်နိုင် မည်သည့် ဝတ္ထုရုပ် ကိုမျှ မမှီသောကြောင့် ဝတ္ထုရုပ်၌ ရံခါမှီ-ရံခါမမှီသောစိတ်ဟု ဆိုကြသည်။

ဝတ္ထုရုပ်မှ အမြဲလွတ်သောစိတ် (ဝတ္ထုဝိမုတ်စိတ်) = ၄-ပါး

အရူပဝိပါက်စိတ် ၄-ပါးသည် ရုပ်လုံးဝမရှိသော အရူပဗြဟ္မာကြီး များ၏ ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိကိစ္စတပ်သော စိတ်များဖြစ်ကြ၍ ၎င်းစိတ် ၄-ပါးသည် မည်သည့် ဝတ္ထုရုပ်ကိုမှ မမှီဘဲ ဝတ္ထုရုပ်မှ အမြဲလွတ်သော (ဝတ္ထုဝိမုတ်)စိတ် ဖြစ်ရပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ...

(၁) ဝတ္ထုရုပ်၌ အမြဲမှီသောစိတ် = ၄၃-ပါး

(၂) ဝတ္ထုရုပ်၌ ရံခါမှီ-ရံခါမမှီသောစိတ် = ၄၂-ပါး

(၃) ဝတ္ထုရုပ်မှ အမြဲလွတ်သောစိတ် = ၄-ပါး

ပေါင်း စိတ်အကျဉ်း = ၈၉-ပါး

ဘုံအားဖြင့် ရထိုက်သော ဝတ္ထုရုပ်များနှင့် ဝိညာဏဓာတ်များ

(၁) ကာမ ၁၁-ဘုံ၌ - ကာမတဏှာကို အရင်းခံသော ကာမကံကြောင့် ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးလုံးနှင့် ဝိညာဏဓာတ် ၇-ပါးလုံးရ၏။

(၂) အသညသတ်ကြည့် ရူပ ၁၅-ဘုံ၌ - ကာမတရားကို စက်ဆုပ် ရွံရှာသော ကာမဝိရာဂဘာဝနာကံကြောင့် ကာမတဏှာ၏ အသုံးအဆောင် သက်သက်ဖြစ်သော ယာနု၊ ဇီဝှါ၊ ကာယ ဝတ္ထုများ လုံးဝ မရကြဘဲ စက္ခု၊ သောတ၊ ဟဒယဝတ္ထုရုပ် ၃-ပါးသာ ရကြ၏။ ဝိညာဏဓာတ်မှာလည်း စက္ခုဝိညာဏဓာတ်၊ သောတဝိညာဏဓာတ်၊ မနောဓာတ်နှင့် မနောဝိညာဏဓာတ် ၄-ပါးသာ ရ၏။

(၃) အရူပ ၄-ဘုံ၌ - ရုပ်ဟူသမျှကို စက်ဆုပ်ရွံရှာသော ရူပဝိရာဂဘာဝနာကံကြောင့် (ရုပ်များသာဖြစ်သော) ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးလုံး မရကြဘဲ မနောဝိညာဏဓာတ် ၁-ပါးသာ ရ၏။

- (၄) အသညသတ်တုံဉ်း - နာမ်ကို ငြီးငွေ့စက်ဆုပ်သော အရူပဝိရာဂ ဘာဝနာ ကံကြောင့် နာမ်ဟူသမျှ အလျဉ်းမရချေ။ ထို့အတူ စိတ်၊ စေတသိက် နာမ်တရားတို့၏ မှီရာဖြစ်သော ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးကိုလည်း မရအပ်ချေ။

ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးနှင့် ဝိညာဏဓာတ် ၇-ပါး တွဲစပ်ပုံ

ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါး	ဝိညာဏဓာတ် ၇-ပါး
(၁) စက္ခုဝတ္ထု	= စက္ခုဝိညာဏဓာတ်
(၂) သောတဝတ္ထု	= သောတဝိညာဏဓာတ်
(၃) ဃာနဝတ္ထု	= ဃာနဝိညာဏဓာတ်
(၄) ဇိဝှိဝတ္ထု	= ဇိဝှိဝိညာဏဓာတ်
(၅) ကာယဝတ္ထု	= ကာယဝိညာဏဓာတ်
(၆) ဟဒယဝတ္ထု	= မနောဓာတ်+မနောဝိညာဏဓာတ်

စိတ် ၈၉-ပါးနှင့် ဝိညာဏဓာတ် ၇-ပါး သတ်မှတ်ပုံ

စိတ် ၈၉-ပါး	ဝိညာဏဓာတ် ၇-ပါး
(၁) စက္ခုဝိညာဏ်	၂-ပါး = စက္ခုဝိညာဏဓာတ်
(၂) သောတဝိညာဏ်	၂-ပါး = သောတဝိညာဏဓာတ်
(၃) ဃာနဝိညာဏ်	၂-ပါး = ဃာနဝိညာဏဓာတ်
(၄) ဇိဝှိဝိညာဏ်	၂-ပါး = ဇိဝှိဝိညာဏဓာတ်
(၅) ကာယဝိညာဏ်	၂-ပါး = ကာယဝိညာဏဓာတ်
(၆) ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း	၁-ပါး = မနောဓာတ်
သမ္ပဋိစ္ဆိင်း	၂-ပါး
(၇) ကြွင်းစိတ်	၇၆-ပါး = မနောဝိညာဏဓာတ်

ပက်ကန်းပိုင်(ပြီး၏)

